

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ДИЗАЙНУ ТА ТРАНСПОРТУ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТУВАННЯ ТА
ДИЗАЙНУ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Основи композиції та дизайн графічних об'єктів»
для студентів усіх форм навчання
(частина 1)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність – 122 КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ
Освітня програма – КОМП'ЮТЕРНИЙ ДИЗАЙН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ДИЗАЙНУ ТА ТРАНСПОРТУ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТУВАННЯ ТА
ДИЗАЙНУ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Основи композиції та дизайн графічних об'єктів»
для студентів усіх форм навчання
(частина 1)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність – 122 КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ
Освітня програма – КОМП'ЮТЕРНИЙ ДИЗАЙН

Затверджено на засіданні
кафедри інформаційних технологій
проєктування та дизайну
Протокол № 7 від 30.01.2025

Конспект лекцій з дисципліни «Основи композиції та дизайн графічних об'єктів» для студентів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 122 Комп'ютерні науки, за освітньо-професійною програмою «Комп'ютерний дизайн» (частина 1) / Укл.: В. О. Вайсман, В. Г. Шатохіна – Одеса : Національний університет «Одеська політехніка», 2025. – 85 с.

Укладачі:

Вайсман В. О., д.т.н., професор кафедри
Шатохіна В. Г., асистент кафедри

Даний конспект лекцій розглядає основи композиції та дизайн графічних об'єктів як важливий теоретичний і практичний фундамент підготовки фахівців у сфері комп'ютерного дизайну. Композиція є ключовим інструментом візуального мислення, що дозволяє створювати гармонійні, естетично довершені та функціонально ефективні зображення, інтерфейси, візуальні повідомлення. В курсі детально аналізуються поняття балансу, ритму, пропорцій, кольору, простору, контрасту, симетрії, лінії та форми — як у класичному мистецтві, так і в сучасних візуальних медіа. Значна увага приділяється історичному розвитку композиції, її філософському, культурному та соціальному контексту. Особливо цінним є розгляд сучасних тенденцій та технологічних новацій у дизайні, таких як інтерактивність, цифрове моделювання, алгоритмічне мистецтво, міждисциплінарні практики. Курс є міждисциплінарним і поєднує художні, технічні, культурологічні й математичні підходи до формування композиції. Конспект дозволяє студентам не лише засвоїти основні принципи організації візуального простору, а й виробити критичне мислення, естетичний смак, розуміння семантики образів та навички виразного візуального спілкування. Матеріал курсу охоплює як академічні основи, так і сучасні експериментальні напрямки, що робить його актуальним у професійній підготовці дизайнерів цифрових і графічних середовищ.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
ЛЕКЦІЯ №1. ВСТУП ДО КОМПОЗИЦІЇ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ	9
1.1 Роль композиції у мистецтві	9
1.2 Вплив на композицію у мистецтві	12
1.3 Аналіз взаємодії композиції з елементами різних культур	14
1.4 Вплив історії, філософії та суспільства на композицію	14
1.5 Основні принципи та правила композиції	14
1.6 Роль математичних моделей у композиції	15
1.7 Сучасні підходи до композиції	15
ЛЕКЦІЯ №2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КОМПОЗИЦІЇ. ЛІНІЇ ТА ФОРМИ.	17
2.1 Закони гармонії та балансу композиції	17
2.2 Лінії та їх роль у композиції	17
2.3 Форми та їх роль у композиції	19
2.4 Взаємодія ліній та форм у композиції	19
ЛЕКЦІЯ №3. ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН ТА МАТЕМАТИЧНІ АСПЕКТИ В КОМПОЗИЦІЇ	20
3.1 Роль математики у композиції	20
3.2 Історія золотого перетину	21
3.3 Симетрія та баланс у композиції	22
3.4 Пропорції та масштабування об'єктів	23
ЛЕКЦІЯ №4. КОЛІР ТА КОЛІРНА ГАМА У КОМПОЗИЦІЇ	24
4.1 Історія кольору	24
4.2 Вплив кольору на людей	24
4.3 Колористика та основні кольорові моделі	25
4.4 Комплементарність, аналогічність, триади	26
4.5 Сучасні технології та кінематограф	27
ЛЕКЦІЯ №5. ТЕКСТУРА, МАТЕРІАЛИ ТА ПРОСТІР У КОМПОЗИЦІЇ	28
5.1 Текстура в мистецтві та дизайні	29
5.2 Види текстур та їх вплив на сприйняття та емоції глядача	29
5.3 Матеріали та їхні властивості	30
5.4 Простір у композиції	31
5.5 Глибина та перспектива	31
5.6 Використання простору для створення балансу та динаміки	32
ЛЕКЦІЯ №6. РИТМ ТА ПОВТОРЕННЯ. БАЛАНС ТА ДИСБАЛАНС. СИМЕТРІЯ ТА АСИМЕТРІЯ	33
6.1 Ритм та повторення	33
6.2 Типи ритму та його застосування	33
6.3 Типи повторення та його застосування	34

6.4 Ритм та повторення у різних формах мистецтва	34
6.5 Баланс та дисбаланс	35
6.5.1 Баланс	35
6.5.2 Дисбаланс	36
6.6 Симетрія та асиметрія	37
6.6.1 Симетрія	38
6.6.2 Асиметрія	38
ЛЕКЦІЯ №7. ВПЛИВ СВІТЛА ТА ТІНІ	39
7.1 Значення світла та тіні в візуальному мистецтві	39
7.2 Історичний огляд використання світла та тіні	40
7.2.1 Світло	40
7.2.2 Тінь	42
7.2.3 Практичне застосування світла та тіні	43
7.3 Аналіз творів на використання світла та тіні в художніх стилях	45
ЛЕКЦІЯ №8. ТОН ТА КОНТРАСТ	46
8.1 Тон та його роль у композиції	46
8.2 Контраст, його види та їх значення	47
8.2.1 Контраст світла та тіні	48
8.2.2 Контраст кольору та тону	49
8.3 Аналіз творів на використання тону та контрасту	50
ЛЕКЦІЯ №9. ДИНАМІКА ТА РУХ. ПРОСТІР ТА ПЕРСПЕКТИВА. РІЗНІ КУЛЬТУРИ ТА ПСИХОЛОГІЯ У КОМПОЗИЦІЇ	50
9.1 Динаміка та рух у візуальній композиції	50
9.2 Історичний контекст динаміки та руху	51
9.3 Принципи динамічної композиції	52
9.4 Архітектура та дизайн інтер'єрів	56
9.5 Культура у композиції	56
9.5.1 Вплив культури	56
9.5.2 Різні культурні підходи до динаміки та простору	56
9.6 Технології та інновації в композиції	57
ЛЕКЦІЯ №10. КОМПОЗИЦІЯ В ЖИВОПИСІ ТА ФОТОГРАФІЇ	58
10.1 Композиція у живописі	58
10.1.1 Пірамідальна композиція	58
10.1.2 Рух погляду	59
10.1.3 Центральні фігури та точки фокусу	60
10.1.4 Динамічна форма	60
10.1.5 Композиційні схеми	61
10.1.6 Золотий перетин	61
10.2 Композиція у фотографії	62

10.2.1	Правило третин	62
10.2.2	Золотий перетин	62
10.2.3	Лінії ведення	63
10.2.4	Рамки та обрамлення	63
10.2.5	Діагоналі та нахили	64
10.2.6	Простота	64
10.2.7	Крупний план	65
10.2.8	Глибина кадру	65
10.2.9	Симетрія	66
10.2.10	Вільне поле	66

ЛЕКЦІЯ №11. КОМПОЗИЦІЯ У ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ ТА В АБСТРАКТНОМУ МИСТЕЦТВІ 67

11.1	Композиція у графічному дизайн	67
11.1.1	Баланс	67
11.1.2	Вирівнювання	68
11.1.3	Контраст	68
11.1.4	Повторення	69
11.1.5	Пропорційність	69
11.1.6	Ритм	70
11.1.7	Простір	70
11.1.8	Єдність	71
11.1.9	Ієрархія	71
11.1.10	Кольорова гармонія	72
11.2	Композиція в абстрактному мистецтві	73
11.2.1	Форма та лінія	73
11.2.2	Текстура	74
11.2.3	Композиційний баланс	74
11.2.4	Ритм та рух	75
11.2.5	Простір та глибина	75
11.2.6	Символізм	76
11.2.7	Інтерактивність	76
11.2.8	Емоційний вплив	77
11.2.9	Інноваційність	77

ЛЕКЦІЯ №12. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОМПОЗИЦІЇ. ЕКСПЕРИМЕНТИ ТА НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ 78

12.1	Сучасні підходи до композиції	78
12.2	Композиція та технологія	79
12.3	Інтерактивність та участь глядача	80
12.4	Міждисциплінарні підходи	80

12.5	Композиція в неформальному мистецтві	81
12.6	Абстракція та композиція	82
12.7	Композиція та концептуалізм	82
12.8	Нетрадиційні матеріали та процеси	83
12.9	Критичний аналіз сучасних композицій	83
	БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	85

ВСТУП

Сучасний світ неможливо уявити без візуальної комунікації – вона формує враження, сприйняття інформації, емоційний стан і навіть поведінку. Графічний дизайн та композиція стали ключовими складовими візуальної культури ХХІ століття. Вони відіграють вирішальну роль у створенні продуктів, інтерфейсів, реклами, ідентики брендів, культурного та соціального контенту.

Вивчення основ композиції є першим кроком у формуванні професійного мислення дизайнера. Саме композиція визначає, наскільки ефективно та естетично буде реалізовано задум, чи зможе візуальне повідомлення досягти цільової аудиторії, викликати відповідну емоцію, передати потрібне значення. Успішна композиція – це результат глибокого розуміння гармонії, рівноваги, динаміки, структури простору, взаємодії кольорів, ліній, текстур і форм.

Даний курс покликаний дати студентам цілісне уявлення про класичні та сучасні підходи до композиційного мислення, допомогти розвинути індивідуальний творчий стиль, навчити застосовувати візуальні принципи у різних сферах: від академічного мистецтва до вебдизайну, 3D-графіки, ілюстрації та цифрового медіа. Програма охоплює історичні витоки композиції, її еволюцію у світовому мистецтві, основні закони візуальної організації, а також новітні технологічні засоби, що розширюють можливості художнього вираження.

Курс передбачає не лише засвоєння теоретичного матеріалу, а й активну практичну роботу, аналітичне мислення, вивчення кейсів, аналіз зразків дизайну. Він створений для того, щоб дати майбутнім фахівцям не тільки знання, а й інструменти для творчості, дослідження та новаторських рішень у сфері сучасного візуального дизайну.

ЛЕКЦІЯ №1. ВСТУП ДО КОМПОЗИЦІЇ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ

1.1 Роль композиції у мистецтві

Композиція в мистецтві – це спосіб, за яким різні елементи твору поєднуються разом. Загалом, це стосується ключових об'єктів та їх розташування один до одного. Композиція є фундаментом візуального мистецтва, будь то живопис, фотографія чи дизайн, і включає усвідомлене розміщення та маніпуляцію низкою художніх елементів, перетворюючи полотно на сцену, де кольори, форми, лінії та текстури виходять на передній план. Найпоширенішою метою композиції в мистецтві є формування враження глядача про твір. Це може включати створення динамічних, спокійних або активізуючих ефектів на предмет зображення.

Композиція в мистецтві відіграє ключову роль у створенні виразного та цілісного твору. Вона діє як невидимий архітектор, що керує досвідом сприйняття глядача. Композиція включає свідоме розміщення та маніпуляцію художніми елементами, такими як кольори, форми, лінії та текстури, перетворюючи полотно в сцену, де ці елементи взаємодіють, створюючи візуальну гармонію.

Основна мета композиції в мистецтві – формування враження глядача про твір. Вона може створювати динамічні, спокійні або активізуючі ефекти, залежно від предмета зображення. Історично художники використовували різні композиційні техніки для розташування предметів своїх творів та створення балансу та гармонії.

Розвиток композиції в мистецтві від античності до сучасності є довгим та складним процесом, який відображає зміни в культурних цінностях, технологіях та потребах суспільства. Він пройшов кілька ключових етапів у різних художніх епохах.

Палеоліт (близько 40,000 років тому). Найраніші твори мистецтва, такі як печерні малюнки, відображали повсякденне життя та вірування давніх людей.

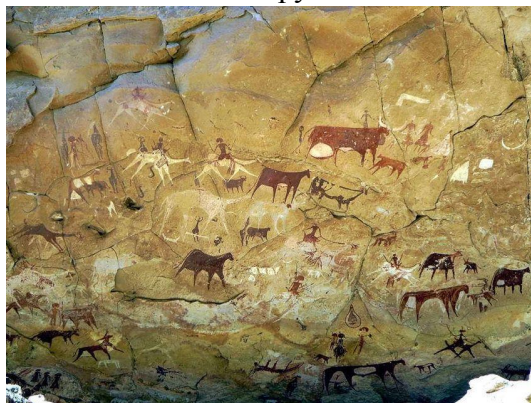

Рис. 1.1 – Палеоліт

У античні часи композиція була тісно пов'язана з релігійними та міфологічними темами, де баланс та симетрія відігравали ключову роль.

Рис. 1.2 – Античні часи

У середньовіччі з появою християнства композиція стала більш ієрархічною, з акцентом на духовних персонажах, які займали центральне місце в творах.

Рис. 1.3 – Середньовіччя

Ренесанс (14-17 століття) приніс з собою відродження класичних ідеалів композиції, таких як перспектива та анатомічна точність, що дозволило художникам створювати більш реалістичні та динамічні композиції.

Рис. 1.4 – Ренесанс

Бароко (1600-1750). Емоційність та драматизм стали ключовими в композиції, з акцентом на рух та контраст.

Рис. 1.5 – Бароко

Класицизм (1730-1820). Повернення до античних ідеалів симетрії та пропорційності.

Рис. 1.6 – Класицизм

Романтизм (1800-1910). Експресія почуттів та індивідуальності через композицію, з використанням кольору та світла для передачі емоцій.

Рис. 1.7 – Романтизм

Модернізм (кінець 19 - початок 20 століття). Експерименти з формою, кольором та простором, що призвели до створення нових художніх рухів. Композиція стала більш експериментальною та абстрактною. Художники почали відходити від традиційних правил та експериментувати з формою, кольором та простором, що призвело до створення нових художніх рухів, таких як кубізм та абстрактний експресіонізм.

Рис. 1.8 – Модернізм

Сучасність (20 століття - теперішній час). Велика свобода в композиції, з використанням різноманітних матеріалів та технологій для вираження індивідуальних ідей. Сучасність принесла ще більшу свободу в композиції, де художники використовують

різноманітні матеріали та техніки для вираження індивідуальних ідей та емоцій. Цифрові технології та нові медіа також відкрили нові можливості для експериментів з композицією, роблячи мистецтво більш доступним та інтерактивним.

Рис. 1.9-1.10 – Сучасність

1.2 Вплив на композицію у мистецтві

Культурні та історичні події мають значний вплив на композицію в мистецтві, літературі та музиці. Вони формують контекст, у якому створюються твори, і часто відображають або реагують на суспільні зміни та події.

У мистецтві композиція може відображати культурні ідеали краси, соціальні ієрархії або політичні переконання. Історичні події (війни, революції та великі відкриття) часто стають темами для художників, які через композицію передають своє бачення цих подій.

У літературі історичний контекст може впливати на теми, стилі та наративи творів. Література часто відображає свій час, і історичні події можуть глибоко впливати на неї, формуючи її зміст та форму.

У музиці етномузикологія досліджує, як музика відображає культурні цінності та вірування. Музика може служити для різних цілей у різних культурах: від релігійних обрядів до соціальних зібрань, і відіграє важливу роль у формуванні культурної ідентичності.

Таким чином, культурні та історичні події впливають на композицію, допомагаючи формувати виразність та значення творів у різних областях мистецтва. У 20 столітті культурні події значно вплинули на розвиток мистецтва, відкриваючи нові напрямки та стилі. Ці рухи відображають зміни у світогляді та культурних цінностях, які вплинули на художників та їхні твори, формуючи мистецтво 20 століття.

Фовізм (1905-1908) характеризується відходом від імпресіонізму на користь абстрактних технік живопису та сміливого використання кольору.

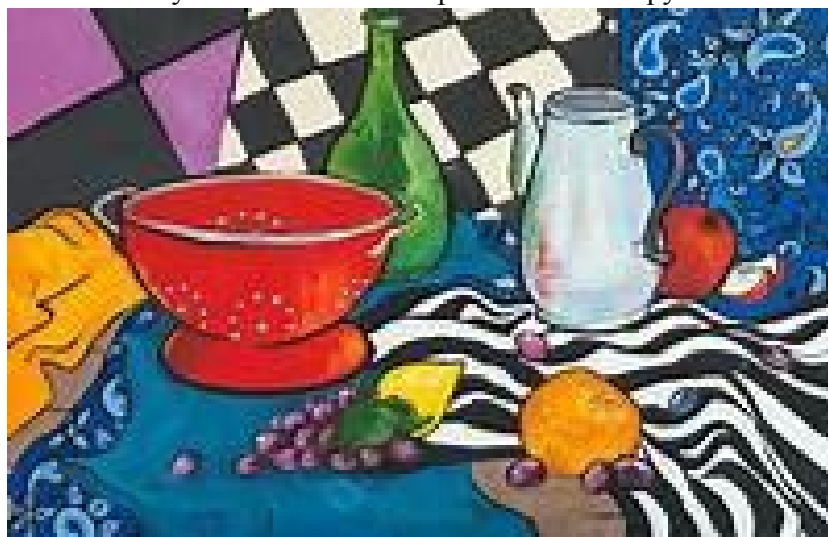

Рис. 1.11 – Фовізм

Експресіонізм (~1905-1920) – німецький авангардний стиль, що відкидає традиційне зображення на користь передачі емоцій та значення.

Рис. 1.12 – Експресіонізм

Кубізм (1907-1914) – один з найвпливовіших рухів, відомий своїм зведенням предметів до геометричних форм.

Рис. 1.13 – Кубізм

Футуризм (1909-1914) цінував швидкість, віскеральність, молодість та сучасність, діяв як форма італійського визволення.

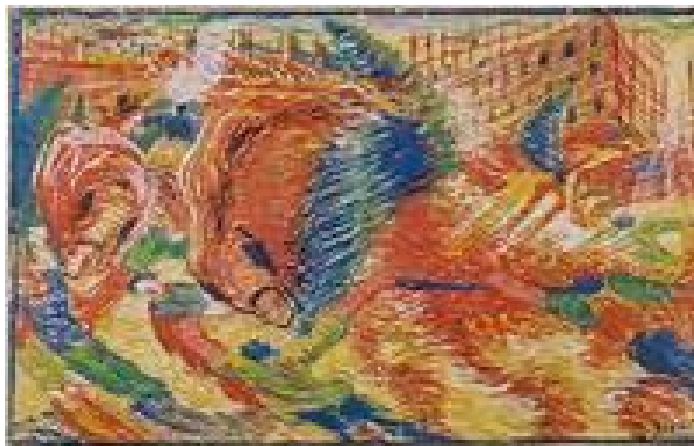

Рис. 1.14 – Футуризм

Основні тенденції та напрямки в структурі мистецтва відображають розвиток культурних ідей та естетичних вподобань у суспільстві. Вони можуть включати широкий спектр стилів та жанрів (від класичних до сучасних) і часто змінюються у відповідь на соціальні, політичні та технологічні зміни.

У сучасному мистецтві України особлива увага приділяється державній підтримці вільного розвитку всіх стилів та жанрів, а також їх широкій популяризації через виставки та галереї. Це включає різноманітність художніх пошуків: від абстракціонізму до сюрреалізму, авангардизму, поп-арту, кінетичного мистецтва, перформансу та інших форм. Інші загальні

тенденції включають деконструктивізм, футуризм, постмодернізм, функціоналізм та хай-тек, які відображають більш глобальні зміни в структурі мистецтва. Ці напрямки часто використовують новітні технології та матеріали, а також експериментують з формою та простором, щоб створити нові виразні можливості. Таким чином, основні тенденції та напрямки в структурі мистецтва є відображенням культурного розвитку та інновацій, що впливають на художній вираз та сприйняття мистецтва в суспільстві.

1.3 Аналіз взаємодії композиції з елементами різних культур

Аналіз взаємодії композиції з елементами різних культур та традицій відкриває унікальне поле для дослідження мистецтва. Композиція, як основа будь-якого художнього твору, стає місцем зустрічі та синтезу різноманітних культурних впливів. Це може бути відображено через використання традиційних мотивів, символів, кольорів, а також через структуру та форму твору.

У контексті глобалізації мистецтво стає своєрідним мостом, що з'єднує культури. Художники часто запозичують елементи з інших культур, створюючи новітні композиції, які відображають взаємодію та взаємовпливи між різними традиціями. Це не лише збагачує мистецтво новими формами та ідеями, але й сприяє кращому розумінню та повазі між культурами.

Міжкультурний діалог у мистецтві може відігравати роль у вирішенні конфліктів та сприяти соціальній інтеграції, підкреслюючи спільні цінності та універсальність людського досвіду. Він також може висвітлювати унікальність та різноманітність культур, підтримуючи їхнє збереження та розвиток.

Така взаємодія може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона може призвести до культурного збагачення та інновацій у мистецтві. З іншого боку, існує ризик культурної апропріації та втрати автентичності. Тому важливо підходити до такої взаємодії з повагою та усвідомленням культурного контексту. Загалом, аналіз взаємодії композиції з елементами різних культур та традицій є ключовим для розуміння сучасного мистецтва та його ролі у формуванні міжкультурних зв'язків.

1.4 Вплив історії, філософії та суспільства на композицію

Історія, філософія та суспільство мають глибокий вплив на формування композиційних рішень у мистецтві, літературі та інших формах культурного вираження. Композиційні рішення не виникають у вакуумі, вони є відображенням часу, місця та контексту, в якому вони були створені.

Історія надає художникам та митцям контекст та натхнення. Історичні події, такі як війни, революції, великі відкриття часто стають темами для творчості. Вони можуть бути використані для створення алегорій, символізму або прямого зображення історичних сцен.

Філософія впливає на спосіб, яким митці розуміють світ та своє місце в ньому. Філософські ідеї про красу, істину, моральність та існування можуть проникати в твори мистецтва, надаючи їм глибини та багатозначності.

Суспільство впливає на композиційні рішення через культурні норми, моди та очікування. Соціальні зміни, такі як рухи за права людини, технологічний прогрес, зміни в економіці можуть відображатися у мистецтві через теми, символи та стилістику.

Отже, композиційні рішення є складними та багатограними, вони відображають взаємодію між особистими переконаннями художника та ширшими культурними та історичними силами. Це дозволяє мистецтву не лише відображати минуле та сучасне, але й впливати на майбутнє, формуючи суспільні цінності та світогляд.

1.5 Основні принципи та правила композиції

Основні принципи та правила композиції в мистецтві є фундаментом для

створення збалансованих, привабливих та значущих творів мистецтва. Вони включають:

- 1) *Цілісність*. Композиція повинна сприйматися як єдине ціле, де всі елементи гармонійно поєднуються.
- 2) *Баланс*. Важливо досягти візуальної рівноваги між елементами, щоб жодна частина не переважала іншу.
- 3) *Ритм*. Повторення елементів може створити відчуття ритму або руху в композиції.
- 4) *Акцентування*. Використання контрасту або фокусування на ключових елементах для привернення уваги.
- 5) *Пропорційність*. Відносини розмірів та простору між елементами повинні бути збалансовані.
- 6) *Єдність*. Гармонійне поєднання різних елементів для створення відчуття єдності.
- 7) *Контраст*. Використання протилежностей, таких як світло/темрява, велике/мале, для створення інтересу та динаміки.
- 8) *Золотий перетин*. Пропорційне розташування елементів згідно з принципом золотого перетину для досягнення естетичної гармонії.

Композиція в мистецтві — це не просто розташування елементів на полотні чи у просторі; це мова, яка дозволяє художнику передати глибину емоцій, ідей та концепцій. Вона є засобом виразності, що надає твору цілісності, динаміки та емоційного навантаження. *Рівновага* у композиції створює відчуття стабільності та спокою, тоді як асиметрія може викликати відчуття напруженості або динаміки. *Ритм* надає композиції порядку та повторюваності, що може бути спокійним або, навпаки, динамічним. *Контраст* використовується для привернення уваги до ключових елементів та підсилення виразності.

Композиція може бути *фронтальною*, де всі елементи розташовані на одному плані, або *глибинно-просторовою*, де створюється ілюзія тривимірності. Використання пропорцій та масштабу також впливає на сприйняття твору, де великі об'єкти можуть домінувати, а менші — створювати акценти. Таким чином, композиція є фундаментальним інструментом у руках художника, який дозволяє створити виразний та емоційно насичений твір, що взаємодіє з глядачем на багатьох рівнях. Вона є ключем до розуміння художнього задуму та передачі глибини мистецького виразу.

1.6 Роль математичних моделей у композиції

Золотий перетин та інші математичні моделі відіграють важливу роль у композиції, надаючи творам мистецтва гармонії та балансу. *Золотий перетин*, зокрема, це пропорція, яка вважається ідеальною з точки зору естетики. Це співвідношення, позначене грецькою літерою ϕ (фі), приблизно дорівнює 1.618 і часто зустрічається в природі, а також у творах мистецтва та архітектури. *Інші математичні моделі*, які використовуються в композиції, включають послідовність Фібоначчі, де кожне наступне число є сумою двох попередніх. Ця послідовність створює ряд пропорцій, які наближаються до золотого перетину, і може бути відображена у формі спіралі, що також знаходить своє застосування в композиційних рішеннях.

Ці математичні концепції дозволяють художникам та дизайнерам створювати твори, які відчуються природно збалансованими та естетично приємними для сприйняття. Вони є прикладом того, як точні науки можуть впливати на мистецтво, надаючи йому глибини та універсальності.

1.7 Сучасні підходи до композиції

Сучасні підходи до композиції в мистецтві відображають різноманітність та інноваційність сучасного художнього процесу. Вони включають експерименти з формою, кольором, простором та матеріалами, що дозволяють художникам створювати твори, які відображають складність сучасного світу. Ці підходи відображають бажання художників виходити за рамки традиційних меж, використовуючи композицію як засіб для дослідження

нових ідей та взаємодії з глядачем на більш глибокому рівні.

- 1) *Мішані медіа*. Художники все частіше використовують комбінації різних матеріалів та технік, що дозволяє їм досліджувати нові текстури та форми.
- 2) *Цифрове мистецтво*. Завдяки цифровим технологіям художники мають можливість створювати композиції, які були б неможливі в традиційних медіа. Це включає в себе віртуальну реальність, 3D-моделювання та алгоритмічне мистецтво.
- 3) *Інтерактивність*. Сучасні твори часто вимагають активної участі глядача, роблячи композицію динамічною та змінною.
- 4) *Соціально-політичний коментар*. Багато сучасних художників використовують свої твори як засіб для обговорення соціальних та політичних питань, використовуючи композицію для посилення свого послання.
- 5) *Експериментальні форми*. Художники експериментують з нетрадиційними формами та структурами, відходячи від класичних правил композиції на користь більш вільних та абстрактних підходів.

Експериментальні методи в мистецтві – це шлях до новаторства та оригінальності. Вони дозволяють художникам виходити за рамки традиційних підходів, використовуючи нетрадиційні матеріали, техніки та ідеї для створення унікальних творів. Один з прикладів експериментальних методів – це використання пластичної мови, яка дозволяє художникам виражати свої ідеї через нові форми та текстури. Це може включати в себе все, від змішування різних медіа до створення арт-об'єктів з повсякденних предметів. Іншим методом є цифрове мистецтво, яке відкриває безмежні можливості для експериментування з формою та кольором, використовуючи програмне забезпечення для створення візуальних ефектів, які були б неможливі в аналоговому світі.

Інтерактивність також є ключовим елементом сучасного мистецтва, де глядачі стають активними учасниками творчого процесу, а не просто спостерігачами. Експериментальні методи в мистецтві не лише відкривають нові горизонти для творців, але й збагачують культурний ландшафт, пропонуючи глядачам нові способи сприйняття та інтерпретації мистецтва. Вони є відображенням постійної еволюції мистецької думки та її здатності адаптуватися до змінюваного світу.

Сучасні технології, такі як цифрове моделювання, 3D-друк та інтерактивні платформи, дозволяють художникам та дизайнерам експериментувати з формами, простором та матеріалами на небаченому раніше рівні. *Цифрове моделювання* дає можливість створювати складні композиції, які можуть бути відтворені в фізичному світі за допомогою 3D-друку. Це не тільки спрощує процес створення прототипів, але й дозволяє дизайнерам втілювати в життя найсміливіші ідеї.

Інтерактивність стає ключовою особливістю багатьох сучасних творів. Завдяки використанню сенсорних екранів, датчиків руху та інших технологій, глядачі можуть взаємодіяти з арт-об'єктами, змінюючи їхню форму та зміст. *Композитні матеріали* відкривають нові перспективи для архітектурних композицій. Вони дозволяють створювати легкі, міцні та довговічні конструкції, які можуть мати незвичайні форми та текстури. Таким чином, технології розширюють межі традиційного мистецтва, дозволяючи художникам та дизайнерам працювати з новими матеріалами та методами, що сприяє створенню інноваційних та вражаючих композицій. Вони не тільки змінюють спосіб створення мистецтва, але й впливають на його сприйняття, роблячи його більш динамічним та інтерактивним.

Композиція в сучасному мистецтві відіграє ключову роль, оскільки вона є не лише основою для структури твору, але й засобом для передачі глибини його змісту та ідейного задуму. Вона дозволяє художникам виразити свої думки та емоції, надаючи творам унікальності та оригінальності. Сучасне мистецтво часто використовує композицію для створення діалогу з глядачем, заохочуючи до більш глибокого розуміння та інтерпретації твору. Через композиційні прийоми, такі як символіка та метафора, художній твір може стати не просто об'єктом споглядання, але й засобом для рефлексії та співпереживання.

Композиція відіграє важливу роль у визначенні естетичної цінності твору. Вдало застосовані композиційні прийоми роблять твір естетично привабливим, примушують

глядача думати та домислювати, стаючи таким чином співавтором твору. Таким чином, композиція є невід'ємною частиною сучасного мистецтва, що впливає на його розвиток та сприйняття, і є важливим інструментом для художників у створенні значущих творів.

ЛЕКЦІЯ №2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КОМПОЗИЦІЇ. ЛІНІЇ ТА ФОРМИ.

2.1 Закони гармонії та балансу композиції

Розрізняють **3 закони**, які допомагають створити гармонійну та збалансовану композицію:

1) Закон ієрархії (супідрядності)

В композиції має бути визначена та дотримана візуальна та змістовна ієрархія. Це означає, що елементи повинні мати різний рівень важливості та підпорядкованості. Наприклад, в дизайні ієрархія допомагає визначити, які елементи привертають більше уваги, а які – менше. Закон ієрархії (супідрядності) допомагає створити візуальний порядок та визначити, які елементи є найважливішими. Він дозволяє вам вказати головний об'єкт або ідею, а також підпорядкувати менш важливі елементи. Наприклад, в рекламі заголовок може бути більшим за текст, щоб привернути увагу.

2) Закон цілісності

Композиція повинна бути цілісною, де всі елементи взаємодіють між собою. Вони мають створювати спільний контекст та відповідати одній ідеї чи темі. Закон цілісності вказує на необхідність створення зв'язку між всіма елементами композиції. Вони повинні взаємодіяти, щоб сформувані єдиний образ або повідомлення. Це допомагає зрозуміти контекст і передати ідею.

3) Закон рівноваги

Елементи композиції повинні бути розташовані так, щоб вони виглядали збалансовано. Це може бути симетричний баланс (однакові елементи по обидва боки) або асиметричний баланс (різні елементи, але з відчуттям рівноваги). Закон рівноваги визначає, як розташовані елементи в просторі. Симетричний баланс може створювати враження стабільності, а асиметричний баланс – динаміки. Важливо, щоб композиція виглядала збалансовано та приємно для ока.

Застосовуючи ці закони, можна створити гармонійну та привабливу композицію у своїх дизайнерських проєктах. Розуміння законів композиції є критично важливим для мистецької практики, оскільки воно дозволяє художникам створювати твори, які є не тільки візуально привабливими, але й емоційно резонансними та концептуально глибокими. Загалом, дотримання цих законів допомагає створити привабливий та ефективний дизайн, який залучає увагу та передає потрібну інформацію.

2.2 Лінії та їх роль у композиції

Лінії відіграють фундаментальну роль у композиції мистецтва, оскільки вони є основними «будівельними блоками» для створення форми та структури. Вони можуть направляти погляд глядача, визначати простір, створювати текстуру та виражати емоції. Використання ліній у композиції є мистецтвом, яке вимагає розуміння того, як різні типи ліній взаємодіють між собою та з іншими елементами твору, щоб створити бажаний візуальний ефект.

Різні типи ліній мають унікальні характеристики та можуть передавати різні відчуття та емоції в мистецтві, вони можуть бути використані для створення різних візуальних та емоційних ефектів. *Пряма лінія* характеризується постійним напрямком і відсутністю кривих. Вона може викликати відчуття стабільності, порядку та точності. *Крива лінія* має м'якість і плавність на своєму шляху. Вона використовується для передачі руху, енергії та динамізму. *Ламана лінія* складається з прямих відрізків, з'єднаних кутами. Її фрагментований і переривчастий вигляд може передати нестабільність або напругу. *Хвиляста лінія* характеризується м'якими звивистими вигинами і передає відчуття

ритмічного та гармонійного руху. *Лінія пуантиліста* складається з маленьких точок, які з'єднуються разом, створюючи лінію. Вона використовується для представлення текстур, тіней або дрібних деталей. *Товста лінія* характеризується своєю товщиною і силою, передає силу, обсяг і присутність. *Тонка лінія* – ніжна і тонка, вона передає легкість, крихкість і делікатність. *Вертикальні лінії* часто використовуються для створення відчуття висоти та стабільності. Вони можуть бути знайдені в архітектурних зображеннях, де підкреслюють велич та міць будівель. Наприклад, у творах Гранта Вуда, вертикальні лінії використовуються для створення відчуття суворості та моральної стійкості. *Горизонтальні лінії* надають спокою та стабільності. Вони часто асоціюються з горизонтом, тому можуть викликати відчуття миру та безкінечності. В картині «Спокійне море» Івана Айвазовського, горизонтальні лінії моря та неба створюють відчуття безмежної глибини та спокою. *Діагональні лінії* є динамічними та можуть викликати відчуття руху або напрямку. Вони часто використовуються для створення відчуття активності або зміни. Вінсент Ван Гог використовував діагональні лінії у своїх зображеннях пшеничних полів, щоб передати відчуття вітру та енергії природи. *Криві лінії* можуть бути м'якими та плавними або драматичними та експресивними. Вони часто використовуються для створення відчуття природності та грації. Анрі Матісс використовував криві лінії у своїх портретах, щоб передати елегантність та витонченість фігур. *Зигзагоподібні лінії* викликають відчуття енергії та ексцентричності. Вони можуть бути використані для створення відчуття хаосу або інтенсивності. Пабло Пікассо використовував зигзагоподібні лінії у своїх кубістичних творах, щоб розбити форму та створити новий вимір зображення.

Ролі ліній у композиції:

- 1) *Визначення форми* (лінії використовуються для окреслення меж об'єктів та формування основних контурів у творі).
- 2) *Напрямок та рух* (вертикальні, горизонтальні, та похилі лінії можуть створювати відчуття руху або спокою, направляючи око глядача через композицію).
- 3) *Динаміка та ритм* (лінії можуть бути використані для створення ритму або динаміки в творі, особливо коли вони повторюються або варіюються в довжині чи кривизні).
- 4) *Емоційний вплив* (різні типи ліній можуть викликати різні емоційні реакції; наприклад, м'які криві можуть викликати відчуття спокою, тоді як різкі зигзагоподібні лінії можуть викликати тривогу або збудження).
- 5) *Текстура та глибина* (лінії також можуть бути використані для створення ілюзії текстури або глибини, залежно від їхнього розташування та товщини).
- 6) *Композиційні схеми* (лінії можуть формувати основу для композиційних схем, таких як золотий перетин, які допомагають створити баланс та гармонію в творі).

Аналізуючи використання ліній у відомих художніх роботах, можна побачити, як художники використовують цей елемент для створення різноманітних візуальних ефектів та передачі глибоких емоційних станів. Лінії не лише формують зображення, але й розповідають історії, відображають культурні контексти та особисті переживання художників. Вони є справжніми носіями мови мистецтва.

1) «Мона Ліза» Леонардо да Вінчі

Лінії у цій картині використовуються для створення м'яких контурів обличчя Мони Лізи. Вони допомагають передати її таємничість та дивовижну емоційність. Деталізовані лінії дають можливість реалістично відобразити обличчя та вирази.

2) «Автопортрет» Альбрехта Дюрера

Лінії в цьому портреті майстерно використовуються для передачі деталей шолома та обличчя митеця. Дюрер використовує контрастні лінії для наголошення на деталях, що створює враження глибини та тривимірності.

3) «Мадонна з дітям» Рафаеля

У цій картині лінії використовуються для створення граційних контурів фігур та динамічних поз. Рафаель вміло використовує лінії для передачі грації та легкості руху.

4) «Вечеря в Еммаусі» Караваджо:

Лінії в цій картині використовуються для створення напруги та драматизму. Караваджо використовує темні контури для виразного відображення сцени, створюючи

враження глибоких тіней та освітлення.

5) *«Дівчина з перлинною сережкою» Яна Вермера:*

У цій картині лінії використовуються для створення гармонійних контурів фігури та деталей одягу. Вермер використовує дрібні, чіткі лінії, щоб наголосити на деталях та створити враження реалізму.

6) *«Нічна варта» Рембрандта:*

Лінії в цій картині використовуються для створення міжособових відносин та динаміки сцени. Рембрандт використовує тонкі лінії для виразного відтворення деталей одягу та фігур.

Ці приклади демонструють, що лінії можуть бути використані художниками для різних цілей, включаючи відтворення деталей, створення руху та енергії, а також надання виразності та глибини образу.

2.3 Форми та їх роль у композиції

Форми є одними з основних елементів візуальної мови мистецтва і відіграють критичну роль у композиції. Вони можуть бути простими, як геометричні фігури, або складними та органічними, імітуючи об'єкти природи чи людського тіла. Кожна форма несе в собі певне значення та впливає на емоційне сприйняття твору. *Форма* – це замкнений контур, який може бути визначений лініями або зміною кольору чи текстури. Вона є основою для створення об'єму та просторової глибини в композиції.

Функції форм у композиції:

1) *Організація простору*

Форми допомагають організувати простір на полотні чи в скульптурі, створюючи відчуття порядку та структури.

2) *Виразність*

Різні форми можуть викликати різні емоції та асоціації. Наприклад, круглі форми часто асоціюються з м'якістю та безпекою, тоді як гострі кути можуть викликати відчуття агресії або динаміки.

3) *Баланс та ритм*

Повторення та варіації форм можуть створювати ритм у композиції, а також допомагають досягти балансу між різними частинами твору.

Форми можуть мати символічне значення, яке залежить від культурного контексту та історичних традицій. Наприклад, у багатьох культурах коло асоціюється з вічністю та єдністю. Форми взаємодіють з кольором, лінією, текстурою та світлом, щоб створити більш складні та багатовимірні композиції. Ця взаємодія може підсилювати загальний виразний ефект твору. Форми впливають на сприйняття глибини та простору в композиції. Вони можуть бути використані для створення ілюзії перспективи або для акцентування на певних елементах твору.

Вивчення форм та їх значення в композиції є важливим для розуміння того, як художники використовують візуальну мову для передачі своїх ідей та емоцій через мистецтво. Різні форми часто мають символічне значення та можуть викликати певні асоціації. *Круглі форми* асоціюються з безкінечністю, гармонією та єдністю. Вони не мають початку чи кінця, тому можуть символізувати цілісність та вічність. *Чотирикутні форми* часто вважаються символом стабільності та надійності. Квадрати та прямокутники можуть викликати відчуття порядку та рівноваги. *Трикутні форми* можуть символізувати рух, напрямок та амбіції. Вершина, спрямована вгору, може представляти стабільність та силу. *Натуральні форми* імітують елементи природи, такі як листя, квіти, та тіла тварин. Вони можуть викликати відчуття органічності та природності. *Абстрактні форми* не імітують реальні об'єкти і часто використовуються для вираження складних ідей та емоцій. Вони можуть бути багатозначними та відкритими для інтерпретації.

2.4 Взаємодія ліній та форм у композиції

Взаємодія ліній та форм у композиції є ключовим елементом художнього дизайну та образотворчого мистецтва. Лінії використовуються для визначення контурів та напрямку руху в просторі, тоді як форми заповнюють цей простір, створюючи об'єм та глибину. Разом вони формують візуальну грамоту, яка дозволяє художникам та дизайнерам передавати складні ідеї та емоції через свої твори.

Взаємодія між лініями та формами може створювати різноманітні ефекти. Наприклад, паралельні лінії можуть надати відчуття спокою, тоді як перетинання ліній може викликати відчуття конфлікту або напруженості. Форми, розташовані в певному порядку, можуть створювати ритм або баланс, тоді як нерівномірне розташування може викликати відчуття хаосу або випадковості.

У підсумку, взаємодія ліній та форм у композиції є фундаментальним інструментом для художників, який дозволяє їм створювати твори з певним змістом, емоційним впливом та візуальною привабливістю. Застосування принципів композиції у власній творчості є важливим аспектом для будь-якого художника чи дизайнера. Це не лише про створення естетично привабливих робіт, а й про передачу ідей та емоцій через візуальні засоби.

Для розробки власного стилю композиції потрібно:

7) *Вивчення класичних принципів*

Розуміння основних законів композиції, таких як баланс, контраст, ритм, пропорція, та єдність, є фундаментом для створення гармонійних творів.

8) *Експериментування з формами*

Використання різних форм та їх взаємодії може призвести до нових інтересних рішень у композиції.

9) *Гра з кольором*

Кольори можуть впливати на настрій та емоції в творі. Експериментування з кольоровими схемами може допомогти створити унікальний візуальний стиль.

10) *Ритм та рух*

Використання повторення елементів або зміна їх розміру та орієнтації може створити відчуття ритму та руху в творі.

11) *Фокусування уваги*

Визначення точки фокусу в композиції може допомогти привернути увагу до ключових елементів та підкреслити головну ідею твору.

12) *Симетрія та асиметрія*

Використання симетрії може надати твору відчуття порядку та стабільності, тоді як асиметрія може додати динаміку та інтерес.

13) *Золотий перетин*

Застосування цього принципу може допомогти створити природний та привабливий візуальний інтерес.

ЛЕКЦІЯ №3. ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН ТА МАТЕМАТИЧНІ АСПЕКТИ В КОМПОЗИЦІЇ

3.1 Роль математики у композиції

Математика та візуальне мистецтво, на перший погляд, можуть здатися двома різними світами – один регулюється логікою та числами, а інший – емоціями та творчістю. Однак, насправді, вони тісно переплетені. *Математика* є фундаментальною основою для створення гармонійних та збалансованих візуальних творів. Це не просто розрахунки та формули; це основа, на якій будується візуальна гармонія: від золотого перетину, який використовували майстри Ренесансу, до складних фракталів, що стали основою для сучасного діджитал-арту. Математика є ключем до розуміння та створення краси.

Математика також відіграє ключову роль у композиції – від симетрії та

масштабування до визначення перспективи та простору. Вона дозволяє художникам створювати роботи, які відображають реальність з точністю та глибиною, або, навпаки, трансформувати реальність за допомогою абстракції та перебільшення.

Важливість математики у візуальному мистецтві не можна недооцінювати. Вона не тільки забезпечує інструменти для створення естетично привабливих творів, але й відкриває двері до безмежного світу творчих можливостей, де наука та мистецтво зливаються, створюючи нові форми краси. Кожен, хто коли-небудь захоплювався ідеальною симетрією сніжинки або витонченістю спіралі равлика, вже відчув вплив математики на мистецтво. Математика дає мистецтву структуру та порядок, дозволяючи художникам створювати твори, які відображають глибину та складність нашого світу.

3.2 Історія золотого перетину

Золотий перетин – це співвідношення, яке часто зустрічається в природі, стало символом краси та гармонії в мистецтві. Художники та архітектори використовують золотий перетин для досягнення балансу та пропорційності у своїх роботах, що робить їх приємними для ока. Золотий перетин, відомий також як *божественна пропорція*, є одним з найбільш захоплюючих математичних відношень, яке знайшло своє застосування у багатьох сферах людської діяльності, включаючи мистецтво, архітектуру, дизайн та навіть природу. Його історія настільки ж багата, як і саме поняття.

Уявіть собі стародавній світ, де філософи, як Піфагор, шукали відповіді в числах, вважаючи їх основою всього існуючого. Вважається, що концепцію золотого перетину вперше ввів Піфагор, який, можливо, запозичив це знання у стародавніх єгиптян та вавилонян. Піфагорійці, які вірили в глибокий зв'язок між математикою та космічним порядком, розглядали золотий перетин як основу для пропорцій у природі та мистецтві. Вони виявили, що певні пропорції викликають у людей відчуття краси та досконалості. Це було не що інше, як золотий перетин – співвідношення, яке пізніше Евклід описав у своїх «Елементах» як «ділення лінії на крайнє та середнє відношення».

Перша відома згадка про золотий перетин міститься в роботі Евкліда «Елементи», де він описує співвідношення, яке ми зараз називаємо золотим перетином, як «крайнє та середнє відношення». Це відношення стало фундаментальним для грецької архітектури та скульптури, вплинувши на створення таких шедеврів, як Парфенон. Але це був лише початок. У Ренесансі, коли мистецтво та наука злилися, золотий перетин став ключем до розуміння природної краси. Тоді інтерес до золотого перетину відродився завдяки роботам таких людей, як Леонардо да Вінчі та Лука Пачолі. Пачолі опублікував книгу «De divina prorportione» («Про божественну пропорцію»), де він детально описав це співвідношення, а Леонардо створив ілюстрації до цієї книги, які демонстрували застосування золотого перетину в геометрії. Леонардо да Вінчі, відомий своїми дослідженнями пропорцій людського тіла, використовував це співвідношення для створення своїх безсмертних шедеврів. Він навіть назвав золотий перетин «божественною пропорцією», підкреслюючи його універсальність та важливість.

З тих пір золотий перетин став символом гармонії та естетичної досконалості, використовуючись художниками для створення композицій, які природно сприймаються людським оком. Золотий перетин залишається предметом захоплення та дослідження, продовжуючи надихати на нові відкриття та творчість у різних областях людської діяльності. Це втілення краси, яке виходить за межі простої математики, стаючи мостом між наукою та мистецтвом.

Золотий перетин – це математичне відношення, яке приваблює своєю загадковістю та універсальністю. Воно описується простим, але водночас чарівним рівнянням:

$$\varphi = \frac{a+b}{a} = \frac{a}{b}$$

$$\varphi = \frac{1+\sqrt{5}}{2}$$

Це відношення, яке можна знайти, розділивши відрізок лінії так, що більша частина відноситься до меншої, як вся лінія до більшої частини. І коли ви це зробите, отримаєте число, яке наближається до 1.618 – число, яке стало символом гармонії.

Але чому це число таке особливе? Чому воно зачаровує нас? Можливо, тому що воно відображає основні принципи самої природи. Воно є ключем до розуміння того, як речі ростуть, як вони розвиваються, і як вони досягають балансу. Це число, яке можна знайти в послідовності Фібоначчі, де кожне наступне число є сумою двох попередніх. І чим далі ми йдемо по цій послідовності, тим ближче співвідношення між числами до золотого перетину.

Золотий перетин не просто математична краса; він є символом гармонії в нашому світі. Він використовується художниками, архітекторами та дизайнерами для створення робіт, які природно сприймаються людським оком як «правильні» та «красиві». Це відношення є ключем до розуміння того, як прості числа можуть створювати складну та захоплюючу красу, яка відгукується в наших серцях і душах.

У сучасному графічному дизайні золотий перетин можна знайти скрізь – від логотипів відомих брендів до макетів веб-сайтів. Дизайнери використовують це співвідношення для створення балансу та естетичної привабливості, яка здається природною для людського ока. Наприклад, багато інтерфейсів користувача, від мобільних додатків до комп'ютерних програм, використовують золотий перетин для розташування кнопок та інших елементів у спосіб, який здається інтуїтивно зрозумілим.

У фотографії золотий перетин допомагає фотографам компоувати свої знімки таким чином, щоб головні елементи зображення були розташовані на «золотих» лініях або точках, що сприяє створенню більш динамічних та привабливих фотографій.

В архітектурі та дизайні інтер'єрів золотий перетин використовується для визначення пропорцій простору, меблів та декоративних елементів, створюючи відчуття правильності та комфорту. Від розміщення картин на стіні до розташування меблів у кімнаті, золотий перетин дозволяє дизайнерам створювати простори, які виглядають збалансовано та гармонійно.

Візьмемо, наприклад, логотип Apple. Його криві та пропорції не випадкові; вони ретельно розраховані, щоб відповідати золотому перетину, створюючи форму, яка здається природною та збалансованою, майже як сама природа. Або ж розгляньмо Instagram. Його іконка – це майстерний приклад використання золотого перетину, де співвідношення елементів створює відчуття гармонії та привабливості, що миттєво привертає увагу користувача.

Не лише в цифровому світі, але й у фізичному, золотий перетин відіграє роль. Візьмемо для прикладу автомобілі, як Tesla. Їхній дизайн не просто про аеродинаміку; це про створення ліній та форм, які відповідають цій давній формулі краси, роблячи кожен автомобіль візуально захоплюючим. Таким чином, золотий перетин у сучасному дизайні - це не просто історія про математику; це історія про пошук краси у функціональності, про створення форм, які резонують з нашим внутрішнім почуттям гармонії.

Рис. 3.1-3.3 – Розбір логотипів та моделі автомобіля

3.3 Симетрія та баланс у композиції

Симетрія та баланс є фундаментальними принципами, які художники використовують для створення гармонії та порядку у своїх творах. Ці концепції відіграють ключову роль у визначенні того, як сприймається візуальне мистецтво, і можуть суттєво впливати на емоційну реакцію глядача.

Симетрія – це відображення форм та елементів навколо центральної осі, створюючи дзеркальне відображення. Це може бути проста двостороння симетрія, де дві половини зображення є ідентичними, або більш складна радіальна симетрія, яка випромінюється з центральної точки. Симетрія надає творам мистецтва відчуття стабільності та спокою, часто використовуючись для підкреслення важливості центрального елемента або для створення відчуття формальності.

Баланс – це розподіл візуальної ваги елементів у композиції. Він може бути симетричним, коли елементи розташовані рівномірно по обидва боки від центральної осі, або асиметричним, коли елементи не є ідентичними, але все ж створюють відчуття рівноваги через контраст, кольори, форми, текстуру чи розмір. Асиметричний баланс може додати динаміки та інтересу до твору, в той час як симетричний баланс часто використовується для створення спокою та порядку.

Коли художник поєднує симетрію та баланс, він створює не просто картину; він створює світ, де кожен елемент має своє місце, де кожна деталь є частиною більшої історії. Це мистецтво, яке говорить до нас не словами, а формами, кольорами та простором, запрошуючи нас зануритися в композицію та відчуті її гармонію. Використання цих принципів дозволяє художникам керувати поглядом глядача, направляючи його до ключових елементів композиції та створюючи візуальну ієрархію. Коли баланс та симетрія використовуються ефективно, вони можуть створити твір мистецтва, який є одночасно привабливим та емоційно впливовим, відображаючи внутрішню структуру та приховану красу візуального світу

3.4 Пропорції та масштабування об'єктів

Пропорції та масштабування об'єктів – це два важливих поняття, які формують основу візуального мистецтва та дизайну. Вони визначають, як елементи виглядають поруч один з одним та у контексті загальної композиції.

Пропорції – це відношення розмірів частин об'єкта до інших його частин або до об'єкта в цілому. Це поняття є ключовим для створення гармонійних та збалансованих зображень, які відображають реалістичність або, навпаки, надають художнього ефекту через спотворення.

Масштабування – це зміна загальних розмірів об'єкта у відношенні до інших об'єктів у композиції. Це може бути збільшення або зменшення, яке використовується для створення відчуття глибини, акцентування уваги на певних елементах або для створення певної атмосфери.

У мистецтві та дизайні, правильне використання пропорцій та масштабування може вплинути на сприйняття роботи, надаючи їй значущості, драматизму або навіть іронії. Художники та дизайнери часто маніпулюють цими поняттями, щоб передати певний меседж або емоцію, змушуючи глядача дивитися на звичні речі під новим кутом. Якщо подивитися на роботу, де пропорції та масштабування використані майстерно, можна не просто побачити зображення, а відчуті глибину простору, вагу форм, і навіть час, який зупинився на полотні. Це мистецтво, яке не просто зображує реальність; воно створює нову реальність, де кожен елемент ідеально вписується в більшу картину.

Таким чином, пропорції та масштабування – це не просто технічні інструменти, це мова, якою мистецтво говорить з нами, викликаючи різноманітні відчуття та думки. Вони є фундаментом для створення візуальних творів, які можуть розповісти історію без слів, лише за допомогою форми та розміру.

ЛЕКЦІЯ №4. КОЛІР ТА КОЛІРНА ГАМА У КОМПОЗИЦІЇ

4.1 Історія кольору

Історія мистецтва через призму кольору – це захоплююча подорож, яка відображає, як зміни в стилях та епохах впливали на використання кольору художниками. Від найдавніших часів до сучасності, колір відігравав ключову роль у вираженні ідей та емоцій.

1) Давність

Художники створили перші пігменти з комбінації ґрунту, тваринного жиру, згорілого вугілля та крейди, створивши базову палітру з п'яти кольорів: червоного, жовтого, коричневого, чорного та білого.

2) Середньовіччя

У цей період використання кольору було обмежене через високу вартість пігментів, як-от ультрамарин, отриманий з лазуриту, який використовували для зображення мантиї Діви Марії.

3) Ренесанс

Ця епоха принесла нові техніки, такі як глазурування, які дозволили художникам створювати більш глибокі та насичені кольори. Червоний колір отримували з кошенілі, комах, яка виробляла потужний червоний барвник.

4) Імпресіонізм

Художники, такі як Клод Моне, використовували кольори прямо з тюбика, щоб зафіксувати миттєві враження від світла та кольору, часто працюючи надворі.

5) Неоімпресіонізм

Художники цього напрямку, як Поль Сіньяк, використовували наукові теорії кольору для створення світла та гармонії у своїх роботах, розділяючи кольори на маленькі точки, які змішувалися в оці глядача.

6) Сучасність

Сьогодні художники мають безмежні можливості з використанням кольору завдяки новим технологіям та синтетичним пігментам, які дозволяють створювати будь-який відтінок.

Основні визначення:

- *Колір* – це сприйняття візуальних властивостей світла, які визначаються його довжиною хвилі.
- *Відтінки* – це варіації кольору, які можуть бути світлішими або темнішими за основний колір.
- *Хроматичність* – це якість кольору, яка включає в себе його чистоту та насиченість.
- *Тональність* – це світлість або темність кольору.
- *Контраст* – це різниця у візуальній властивості, що робить об'єкт (або його представлення в зображенні) розрізненним від інших об'єктів та фону.
- *Гармонія* – це приємне або естетично привабливе поєднання кольорів.

4.2 Вплив кольору на людей

Колір є потужним засобом виразності та комунікації. Він впливає на наше сприйняття, настрій, емоції та поведінку навіть тоді, коли ми цього не помічаємо. Кольори впливають на сприйняття продукту, бренду та нашого оточення. Вибір кольорів у веб-дизайні, рекламі, одязі та інтер'єрі важливий для створення бажаного враження. Давайте розглянемо, як вони впливають на нас.

1) Символіка кольорів

Червоний символізує енергію, страсть, силу, але також може викликати агресію. Червоний – це кольоровий акцент (домінанта), який привертає увагу. В дизайні

використовується в рекламі для привертання уваги, він – кольоровий акцент.

Спокій, глибоке мислення, стабільність та довіра – ось що символізує *синій*. Він може заспокоїти і збалансувати наші емоції. В дизайні часто використовується в логотипах компаній, що прагнуть передати надійність.

Зелений пов'язаний з природою, зростанням та надією. Зелений – це кольоровий оазис, який відновлює наш внутрішній спокій. В дизайні часто використовується в екологічних та здорових продуктах.

Жовтий викликає радість, ентузіазм, творчість, оптимізм та сонячний настрій, але може бути і символом нервозності. Жовтий – це кольоровий витяг для нашого душевного світла. Також може використовуватися для привертання уваги.

2) Психологічний вплив

Теплі кольори (червоний, жовтий, помаранчевий) активізують та збуджують. Вони роблять нас більш емоційними та енергійними. Наприклад, червоний може підвищити пульс та адреналін.

Холодні кольори (синій, зелений, фіолетовий) сприяють відпочинку та релаксації, допомагають розслабитися, зосередитися та знизити стрес. Вони – наша кольорова оаза в стрімкому світі.

3) Кольорова гармонія

Монохроматична – використання відтінків одного кольору для створення збалансованого та спокійного образу.

Комплементарна – поєднання протилежних кольорів (наприклад, червоного та зеленого) створює динаміку та контраст.

Аналогічна – поєднання трьох тонів одного кольору.

Триадна – це комбінація трьох кольорів, які рівномірно розташовані на колірному колі й формують рівносторонній трикутник.

Тетрадійна (подвійна комплементарна або прямокутна) – схема включає чотири кольори (дві пари комплементарних кольорів), які знаходяться на однаковій відстані один від одного на колірному колі.

4) Вплив на поведінку

Кольори можуть впливати на наше рішення. Наприклад, червоний може підвищити апетит, а синій знизити. Вибір кольорів у рекламі, дизайні та інтер'єрі важливий для створення бажаного враження. Запам'ятайте, що кожен колір має свою історію та вплив. Використовуйте їх розумно, створюючи якийсь дизайн чи малюнок.

5) Стать і колір

Чи впливає стать на колірні уподобання? В одному дослідженні дослідник Джо Хеллок виявив деякі значні відмінності у вподобаннях. Синій – найпопулярніший колір як для чоловіків, так і для жінок. Попри поширену думку, рожевий колір не є улюбленим кольором для жінок. Помаранчевий, коричневий і жовтий – найбільш непопулярні кольори як для чоловіків, так і для жінок. Чоловіки, як правило, віддають перевагу яскравим, контрастним кольорам, а жінки – більш м'яким.

6) Вік і колір

Вік також відіграє роль у кольорових уподобаннях. Фабер Біррен, автор книги «Психологія кольору та кольоротерапія», виявив, що молоді люди, як правило, віддають перевагу кольорам з більшою довжиною хвилі (наприклад, червоному та помаранчевому), тоді як людям похилого віку подобаються кольори з меншою довжиною хвилі (наприклад, синьому). Таке ж дослідження Джо Хеллока про гендерні та колірні переваги підтвердило висновки Біррена, але також виявило, що багато вікових груп віддають перевагу фіолетовому.

4.3 Колористика та основні кольорові моделі

Колористика — це наука про колір, яка включає знання про природу світла та кольору, хроматичні тони, а також психологічні аспекти сприйняття кольору. Колір у мистецтві – це не лише естетичний вибір, але й спосіб передачі культурних, соціальних та

філософських ідей через часи. Історія колористики тісно пов'язана з розвитком мистецтва та науки про світло.

Ісаак Ньютон у 1666 році створив колірне коло, яке стало основою для розуміння того, як кольори взаємодіють. Він виявив, що білий колір складається з різних кольорів, які можна розділити за допомогою призми. Це було важливим кроком у розумінні природи кольору. У 1809 році німецький художник Філіпп Отто Рунге розробив першу версію колірного круга, який показував взаємовідносини між кольорами. Це допомогло художникам краще розуміти, як створювати гармонійні композиції. З тих пір колористика розвивалася як наука і мистецтво, впливаючи на багато аспектів дизайну, архітектури та мистецтва. Вона досліджує, як кольори взаємодіють один з одним та як вони впливають на людські емоції та сприйняття.

В сучасному світі, де кольори оточують нас на кожному кроці, важливо обрати правильну кольорову модель для конкретних завдань.

Основні кольорові моделі:

1) RGB (Red, Green, Blue) – Червоний, Зелений, Синій.

Кожен піксель – це комбінація цих трьох кольорів. Використовується в електронних пристроях та веб-дизайні. Кожен колір представляється комбінацією червоного, зеленого та синього світла. Застосовується для відображення кольорів на моніторах, телевізорах, фотографіях.

2) CMYK (Cyan, Magenta, Yellow, Key/Black) – Блакитний, Пурпурний, Жовтий, Чорний.

Ці кольори змішуються на папері, створюючи живі образи. Використовується в друкарстві та дизайні для друку. Комбінація цих чотирьох кольорів формує інші кольори. Застосовується у друкарських матеріалах, брошурах, журналах тощо.

3) HSL (Hue, Saturation, Lightness) – Відтінок, Насиченість, Яскравість.

Відтінок – це кольоровий тон, насиченість – наскільки він чистий, а яскравість – наскільки він світлий. Визначає колір за відтінком, насиченістю та яскравістю. Відтінок – це кольоровий тон, насиченість – наскільки він чистий, а яскравість – як він світлий. Застосовується у графічному дизайні, візуалізації даних.

4) HSV (Hue, Saturation, Value) – Відтінок, Насиченість, Значення.

Відтінок – це палітра кольорів, насиченість – їхній характер, а значення – яскравість. Схожий на HSL, але замість яскравості використовується значення (яскравість). Відтінок, насиченість та значення визначають колір. Застосовується у графіці, обробці зображень.

4.4 Комплементарність, аналогічність, триади

Комплементарність – це поєднання двох протилежних кольорів на колірному колесі. Використання комплементарних кольорів додає контрасту та жвавості. Приклад: червоний та зелений є комплементарними, оскільки знаходяться один проти одного на колірному колесі.

Аналогічність – це групування кольорів, які знаходяться поруч один з одним на колірному колесі. Використання аналогічних кольорів створює гармонійний, збалансований образ. Приклад: синій, блакитний та фіолетовий є аналогічними кольорами.

Триади – це групування трьох кольорів, рівномірно розташованих на колірному колесі. Використання триад дозволяє створити цікавий, жвавий дизайн. Приклад: триада може включати червоний, жовтий та синій.

Комплементарний контраст – використання протилежних кольорів з колірного колеса. Це створює враження жвавості та напруження. Приклад: червоний та зелений, синій та помаранчевий, жовтий і фіолетовий.

Яскравість та насиченість – порівняння яскравих та блідих кольорів. Це додає глибини та виразності. Приклад: яскравий червоний на блідому фоні.

Контраст теплих та холодних кольорів – поєднання теплих (червоний, жовтий) та холодних (синій, зелений) відтінків. Це створює баланс та гармонію.

У світі мистецтва, кольори завжди відігравали ключову роль у передачі емоцій та ідей. Давайте розглянемо декілька прикладів успішного та неуспішного використання кольорів у творах великих художників.

- *Успішні приклади:*

- 1) *Клод Моне*. Його серія картин «Водяні Лілії» використовує спокійні блакитні та зелені відтінки, щоб створити відчуття миру та гармонії.
- 2) *Вінсент ван Гог*. У його знаменитій картині «Зоряна Ніч» яскраві жовті та сині кольори передають енергію та динаміку нічного неба.

- *Неуспішні приклади:*

Іноді художники можуть використовувати кольори, які не відповідають загальноприйнятим асоціаціям, що може призвести до непорозумінь з аудиторією. Наприклад, використання темних або мутних кольорів у сценах, які мають бути радісними або енергійними, може викликати змішані почуття у глядача.

4.5 Сучасні технології та кінематограф

4.5.1 Сучасні технології

Сучасні технології та матеріали для створення кольорів у мистецтві та дизайні відкривають нові можливості для художників та дизайнерів. *Наступні технології та матеріали* не лише розширюють можливості для творчості, але й підвищують якість та точність кольорів у мистецтві та дизайні.

1) *Нанотехнології*

Використання наночастинок дозволяє створювати кольори з унікальними властивостями, такими як зміна кольору в залежності від кута погляду або освітлення.

2) *Синтетичні пігменти*

Розвиток хімії дозволив створити широкий спектр стійких та яскравих синтетичних пігментів, які можуть бути використані в різних медіа.

3) *Цифровий друк*

Цифрові технології друку, такі як струменевий та лазерний друк, дозволяють точно відтворювати кольори на різних поверхнях.

4) *LED та OLED технології*

Вони змінюють спосіб, яким ми використовуємо світло для створення кольору, особливо в екранних технологіях.

5) *Кольорові профілі та калібрування*

Програмне забезпечення для калібрування кольорів забезпечує точність кольорів між різними пристроями та медіа.

Розглянемо також *тренди*, які відображають зміну у сприйнятті та використанні кольорів у дизайні, підкреслюючи важливість адаптації до сучасних вимог та очікувань аудиторії. *Необруталізм* характеризується незвичною кольоровою гамою фону, відсутністю градієнтів, сміливою типографікою та жорсткими контрастами. *Ретро-дизайн* відображає естетику початку інтернету з блискучими текстовими ефектами, яскравими кольорами, 3D-текстом та градієнтами. *Мінімалізм* залишається стабільним трендом, акцентуючи на чистоті, простоті та функціональності. *Інклюзивні візуальні матеріали* стають все більш важливими, зображення різноманітності гендерів, рас, національностей стають нормою. З розвитком метавесвітів *3D графіка* стає все більш популярною, пропонуючи реалістичність та глибину. Використання *яскравих та сміливих кольорів* у сумісності з чистими формами та геометричними композиціями стає трендом. *Темний режим* стає більш популярним, оскільки він може бути приємнішим для очей та енергоефективним.

4.5.2 Кінематограф

Колір у кінематографі використовується не тільки для створення візуальної привабливості, але й як засіб розповіді історії, підсилення емоційного впливу та розвитку персонажів. Кольорова палітра може бути використана для створення атмосфери, яка відповідає часу доби, географічному розташуванню, а також для передачі психологічного стану персонажів. Наприклад, теплі кольори можуть використовуватися для сцен, що відбуваються вдень або в теплих кліматичних умовах, тоді як холодні кольори можуть застосовуватися для нічних сцен або холодного клімату.

Кольори також можуть використовуватися для символізації певних тем або ідей. Наприклад, червоний часто асоціюється з пристрастю, небезпекою або агресією, тоді як зелений може символізувати ріст, надію або природу. Використання певних кольорів може допомогти режисерам та сценаристам передати складні емоційні стани та розвиток сюжету без необхідності використання додаткових діалогів чи пояснень.

Крім того, кольорова палітра може бути використана для створення візуальної єдності у фільмі. Це може бути досягнуто шляхом використання однакових кольорів або відтінків у різних сценах, що допомагає створити відчуття цілісності та спільності між різними частинами фільму.

Ви бачите зображення із фільма. Що тут цікаво? Якщо ми подивимося на верхнє зображення, то відчуємо, що синій відтінок оточуючого дівчину середовища охолоджує душу, створює відчуття небезпеки. Сіре безбарвне оточення на другій фотографії додає драматичності, але точно не лякає. На третьому зображенні з'являється почуття, ніби ось-ось щось станеться, якась динаміка.

Рис. 4.1 – Палітра кольорів фільмів

Поради щодо вибору кольорів у композиціях, які допоможуть створити гармонійний та ефективний дизайн:

- 1) *Визначте емоційний тон.* Кольори можуть викликати різні емоції. Вибирайте кольори, які відповідають настрою, який ви хочете передати.
- 2) *Розуміння контексту.* Кольори мають різну символіку в різних культурах. Переконайтеся, що ваш вибір кольорів відповідає культурному контексту аудиторії.
- 3) *Створення контрасту.* Використовуйте контрастні кольори для привертання уваги та підкреслення ключових елементів.
- 4) *Баланс теплих та холодних кольорів.* Знайдіть баланс між теплими (червоний, жовтий) та холодними (синій, зелений) кольорами для створення гармонійної композиції.
- 5) *Використання нейтральних кольорів.* Нейтральні кольори, такі як чорний, білий та сірий, можуть допомогти збалансувати яскраві кольори та додати простору в дизайні.
- 6) *Експериментуйте з насиченістю та яскравістю.* Змінюючи насиченість та яскравість, ви можете додати різноманітності та глибини вашій композиції.
- 7) *Уникайте перевантаження кольорами.* Занадто багато кольорів може бути втомлюючим для очей. Обмежте палітру до кількох основних кольорів.
- 8) *Тестування на різних пристроях.* Переконайтеся, що ваші кольори виглядають добре на різних пристроях та при різному освітленні.

Пам'ятайте, що кольори мають велику силу в дизайні, і правильний вибір може значно покращити сприйняття вашої роботи.

ЛЕКЦІЯ №5. ТЕКСТУРА, МАТЕРІАЛИ ТА ПРОСТІР У КОМПОЗИЦІЇ

5.1 Текстура в мистецтві та дизайні

Текстура в мистецтві та дизайні — це елемент, який може бути відчутний на дотик або візуально сприйнятний. Вона додає глибину та реалістичність до візуального мистецтва, створюючи відчуття об'єму та простору. У дизайні текстура може впливати на функціональність та естетику продукту, від інтер'єру до моди.

Текстура в мистецтві може бути створена за допомогою різних технік, таких як гравіювання, штампування або навіть просто мазками пензля. Вона може імітувати інші матеріали, як-от або дерево, або камінь, або бути повністю абстрактною. Текстура може викликати емоції та асоціації, залучаючи глядача до більш глибокого дослідження твору. Коли ми дивимосся на твір мистецтва або дизайн, текстура дає нам відчуття поверхню — гладку чи шорстку, м'яку чи тверду. Вона може викликати в нас емоції, спогади, навіть фізичні відчуття.

У *дизайні* текстура використовується для додання інтересу та відчуття до об'єктів. Вона може бути тактильною, як у текстильних виробках, або візуальною, як у графічному дизайні. Текстура може впливати на сприйняття ваги, твердості, або навіть температури об'єкта, і тому є важливим інструментом для дизайнерів. Уявіть картину з бурхливим морем. Художник використовує текстуру, щоб ви могли відчутися силу хвиль, шорсткість піску, прохолоду води. Або дизайн інтер'єру з м'якими тканинами та гладкими поверхнями, який створює відчуття спокою та комфорту.

Текстура в мистецтві та дизайні — це інструмент, який дозволяє нам «відчувати» об'єкти без дотику. Вона може бути реалістичною, імітуючи натуральні матеріали, або абстрактною, створюючи нові відчуття. Це не просто поверхня; це шлях до взаємодії з твором та його глибшого розуміння. Вона може перетворити звичайний об'єкт на шедевр, який захоплює увагу та не відпускає. І саме це робить її незамінною в основах композиції.

5.2 Види текстур та їх вплив на сприйняття та емоції глядача

Текстура в мистецтві та дизайні — це багатогранний елемент, який може впливати на наше сприйняття та емоції. Вона може бути гладкою, як дзеркало, шорсткою, як невідшліфоване дерево, або рельєфною, як вирізьблені деталі. Кожен вид текстури несе в собі унікальні відчуття та емоції, які можуть бути використані для створення певного настрою або атмосфери в творі.

Гладкі текстури часто асоціюються з сучасністю та мінімалізмом. Вони відображають світло та створюють відчуття чистоти та порядку. Гладкі поверхні можуть бути холодними на дотик, але вони також можуть викликати відчуття спокою та зосередженості. Вони часто зустрічаються в сучасному дизайні та технологіях, де важлива гладкість поверхні та простота форм.

Шорсткі текстури нагадують про природу та органічність. Вони можуть викликати спогади про дитинство, прогулянки лісом або відпочинок біля багаття. Шорсткість може бути використана для додання характеру та глибини об'єкту, роблячи його більш «живим» та доступним.

Рельєфні текстури створюють ілюзію глибини, простору та об'єму. Вони можуть імітувати форми природи, такі як листя, каміння або навіть хмари. Рельєфність може бути використана для створення динаміки в творі, додаючи рух та життя до статичних образів, які привертають увагу та стимулюють дослідження.

Текстура в мистецтві та дизайні має унікальну здатність впливати на наші емоції та сприйняття. Вона може викликати різноманітні відчуття, від комфорту до дискомфорту, і відіграє ключову роль у тому, як ми взаємодіємо з візуальними творами. Кожна текстура має своє місце в мистецтві та дизайні, і вміле їх поєднання може створити неповторні та запам'ятовуючі твори. Вони є важливими інструментами для художників та дизайнерів, які

прагнуть передати певні відчуття та емоції через свої роботи.

Гладкі текстури, такі як полірований мармур або шовк, можуть викликати відчуття спокою та розкоші. Вони відбивають світло та створюють ілюзію простору, надаючи творам відчуття порядку та чистоти. Також часто асоціюються з чистотою та сучасністю, пропонуючи глядачу візуальний та тактильний відпочинок.

Шорсткі текстури, як-от необроблене дерево або камінь, навпаки можуть викликати більш сильні емоції. Вони можуть нагадувати про природу, старовину або навіть занедбаність, викликаючи відчуття тепла, природності, затишку або ностальгії. Вони приваблюють нас до дослідження та взаємодії, нагадуючи про природні матеріали та органічність.

Рельєфні текстури з їх виступами та западинами створюють динаміку та відчуття руху. Вони можуть імітувати природні форми, такі як листя або хвилі, додаючи об'єктам глибину та життєвість, привносячи в твори відчуття життя та енергії.

Текстура також може впливати на сприйняття простору, ваги, температури та розміру. Гладкі, блискучі поверхні можуть здатися більш відкритими, легкими, холодними та просторими, тоді як шорсткі, матові та рельєфні поверхні можуть здаватися більш затишними, важчими та теплішими. Використання текстури в мистецтві та дизайні є потужним інструментом для викликання емоційної реакції та створення зв'язку з глядачем. Вона може залучити нас до глибшого розуміння твору, викликати спогади та асоціації або навіть змусити нас замислитися про певні питання. Через текстуру можна «відчути» твір, навіть не торкаючись його, і це робить досвід особистим та тим, який запам'ятовується.

5.3 Матеріали та їхні властивості

Вибір матеріалів для композиції в мистецтві та дизайні — це процес, який вимагає глибокого розуміння як естетичних, так і функціональних аспектів. Матеріали не просто формують зовнішній вигляд твору, але й впливають на його сприйняття та взаємодію з глядачем.

Синтетичні матеріали, такі як пластик або акрил, пропонують широкий спектр кольорів та форм, що дозволяє дизайнерам експериментувати з більш сміливими та інноваційними концепціями. Вони також можуть бути більш доступними та легкими у використанні. Їхня універсальність дозволяє нам створювати композиції, які були б неможливими з використанням лише натуральних матеріалів.

Текстильні матеріали пропонують різноманітність текстур та візерунків, що може додати м'якості, тепла та затишку до композиції. Вони можуть бути використані для створення контрасту або гармонії в залежності від вибраної теми та стилю. Текстиль може створити відчуття домашнього затишку або розкоші, залежно від вибору тканини та її обробки.

Натуральні матеріали (такі як дерево, камінь або метал) часто використовуються для додання тепла, міцності та автентичності. Вони несуть в собі віками накопичену енергію, яка впливає на наше сприйняття твору. Також можуть бути оброблені різними способами, щоб підкреслити їх природну красу або створити новий вигляд. Вони можуть бути або грубими та непередбачуваними, або навпаки — гладкими та благородними, залежно від обробки.

Вибір матеріалів — це не просто технічне рішення, це творчий процес, який вимагає інтуїції, досвіду та експериментування. Він впливає на емоційний зв'язок між твором та його сприймачем та може перетворити звичайну композицію на справжній шедевр. При виборі матеріалів важливо враховувати не тільки їх візуальні та тактильні якості, але й довговічність, екологічність та вартість.

Властивості матеріалів, таких як дерево, метал, скло та тканини, відіграють вирішальну роль у мистецтві та дизайні. Кожен матеріал має свої унікальні характеристики, які можуть бути використані для досягнення певного ефекту або виразності.

Дерево є одним з найстаріших матеріалів, який використовується людством. Воно має теплу, органічну текстуру та може бути оброблене багатьма способами. Дерево може бути витонченим та елегантним або грубим та різьким, залежно від виду та обробки. Воно несе в

собі спокій і стабільність, але й здатне викликати бурю емоцій, коли ми відчуваємо його природну красу.

Скло вражає своєю прозорістю та здатністю зламати світло. Воно може бути абсолютно прозорим, матовим або кольоровим. Скло може створювати відчуття легкості та повітряності, а також використовуватися для створення ілюзії простору. Скло може бути крихким і делікатним або міцним і надійним, але завжди воно зачаровує своєю чистотою.

Метал — це сила і міць, відображення людської волі перетворювати світ, який пропонує різноманітність від глянцевого до матового фінішу. Він може бути важким і масивним або легким і гнучким. Метали, такі як мідь та бронза, з часом окислюються, створюючи патину, яка додає характеру та історії, але завжди метал залишається символом тривалості.

Тканини — це м'якість і тепло, комфорт і затишок. Вони пропонують нескінченну різноманітність текстур та кольорів. Також можуть бути м'якими та затишними або жорсткими та структурованими. Тканини можуть додати тепло та комфорт до інтер'єру або одягу, а також бути використані для створення динамічних та захоплюючих візуальних ефектів.

Кожен матеріал має свої особливості, які можуть бути використані для створення унікальних творів мистецтва та дизайну. Правильний вибір може перетворити звичайний об'єкт на шедевр. Вибір матеріалу залежить від бажаного виразу, функціональності та естетичного задуму. Вони є невід'ємною частиною творчого процесу, який вимагає розуміння та вміння працювати з різними матеріалами.

5.4 Простір у композиції

Планарний простір у мистецтві та дизайні — це метод, який дозволяє художникам та дизайнерам створювати ілюзію глибини та об'єму на двовимірній поверхні. Цей прийом використовується для організації елементів у композиції таким чином, щоб вони відображали різні рівні глибини простору. Планарний простір поділяється на *три основні зони*: передній план, середній план та задній план.

Передній план — це та частина композиції, яка знаходиться найближче до глядача. Він часто використовується для привертання уваги до ключових елементів та створення відчуття наближеності. Об'єкти на передньому плані зазвичай деталізованіші, найяскравіші, найчіткіші та більші, ніж ті, що знаходяться далі, вони вимагають уваги та встановлюють тон всій композиції. Він може бути як запрошенням, так і бар'єром, що відділяє глядача від таємниці, яка ховається за ним.

Середній план служить перехідною зоною між переднім та заднім планами. Він може містити елементи, які допомагають зв'язати різні частини композиції, надаючи їм контекст та допомагаючи глядачу навігувати по твору. Він може бути спокійним озером, що віддзеркалює небо, або жвавим ринком, повним руху та кольорів. Середній план дає контекст передньому плану та веде нас до заднього плану, він тримає історію в рівновазі.

Задній план знаходиться найдалі від глядача та часто використовується для створення контексту та вказівки на загальну атмосферу або налаштування сцени. Об'єкти на задньому плані зазвичай менш деталізовані та менші, що сприяє створенню ілюзії глибини. Він може бути туманним лісом, що огортає таємницю, або далекими горами, що викликають ностальгію. Задній план завершує композицію, він створює глибину та простір для фантазії.

Використання цих трьох планів дозволяє художникам та дизайнерам створювати більш динамічні та реалістичні композиції. Вони можуть маніпулювати сприйняттям глядача, керувати його поглядом та емоціями, а також передавати певні ідеї або історії. Планарний простір є фундаментальним інструментом у візуальному мистецтві, який відкриває безмежні можливості для творчості та виразності.

5.5 Глибина та перспектива

Глибина та перспектива — це дві основні концепції, які художники використовують для створення ілюзії тривимірного простору на двовимірній поверхні. Вони є життєво важливими для досягнення реалістичності та динаміки в мистецтві, а також для передачі емоційного змісту та наративу.

Глибина — це ілюзія, яка змушує нас вірити, що можемо ступити всередину картини, відчути простір, який розтягується за межі рами. Глибина в мистецтві створюється за допомогою різних технік, таких як розміщення об'єктів, розмиття та фокусування, градієнтів кольору та освітлення. Ці техніки дозволяють художнику маніпулювати сприйняттям глядача, змушуючи його відчувати, що деякі об'єкти знаходяться ближче або далі від нього. Глибина грає з нашим сприйняттям, використовуючи світло, тінь, контраст та кольорові переходи, щоб створити відчуття безкінечності.

Перспектива — це схема ліній, які ніби збігаються у точці на горизонті, ведучи наш погляд у глибину твору. Вона може бути лінійною, коли все зводиться до однієї точки втечі, або повітряною, коли далекі об'єкти здаються блідішими та менш виразними. Перспектива є способом зображення об'єктів так, щоб вони здавалися меншими, коли вони знаходяться далі від глядача, і більшими, коли вони ближче. Існує кілька типів перспективи, включаючи лінійну перспективу, де паралельні лінії здаються збігаються в одній точці на горизонті, та повітряну перспективу, яка використовує зміну кольору та чіткості для створення відчуття глибини.

Разом глибина та перспектива дозволяють художникам створювати твори, які можуть відображати не тільки фізичний простір, але й емоційний контекст. Ми можемо відчути холодок від тіней у глибокому лісі, тепло сонячного світла, що пробивається крізь гілки, або вітер, що гойдає верхівки дерев на горизонті. Вони можуть змусити глядача відчути просторову гармонію або дисгармонію, залучити його у віртуальну подорож крізь твір, або навіть викликати відчуття занурення у інший світ. Ці елементи є фундаментальними для створення візуальної мови, яка говорить до нас на багатьох рівнях, від найпростіших до найскладніших.

5.6 Використання простору для створення балансу та динаміки

Коли мова йде про використання простору, мається на увазі не тільки фізичне розташування об'єктів, але й відчуття простору, яке вони створюють. Відкритий простір може додати відчуття свободи та легкості, тоді як щільно заповнений простір може викликати відчуття наповненості або навіть пригніченості.

Використання простору в мистецтві та дизайні — це майстерність, яка вимагає не лише технічних навичок, а й глибокого розуміння того, як візуальні елементи можуть впливати на емоції та сприйняття. Баланс та динаміка — дві концепції, які художники використовують для створення гармонії та руху в своїх творах.

Баланс у візуальному мистецтві досягається через розміщення елементів таким чином, щоб не було відчуття перекосу або нестабільності. Це може бути симетричний баланс, де елементи розташовані однаково з обох сторін центральної осі, або асиметричний баланс, де різні елементи збалансовані за допомогою контрасту в розмірі, кольорі або текстурі. Баланс утримує композицію від хаосу, він — це якір, який тримає глядача на поверхні твору.

Динаміка — це рух, це живий пульс композиції. Динаміка створюється за допомогою використання ліній, форм та кольорів, які направляють око глядача через композицію. Вона може бути виражена через діагональні лінії, які ведуть погляд, контрастні кольори, які привертають увагу, або ритмічні повторення, які створюють відчуття руху. Динаміка — це вітер, який несе глядача через простір твору, від одного елемента до іншого, від однієї емоції до іншої.

Використання простору для створення балансу та динаміки — це те, що перетворює звичайні об'єкти на мистецтво. Це вимагає від художника не тільки технічних навичок, але й емоційної чутливості та здатності бачити світ через призму композиції.

ЛЕКЦІЯ №6. РИТМ ТА ПОВТОРЕННЯ. БАЛАНС ТА ДИСБАЛАНС. СИМЕТРІЯ ТА АСИМЕТРІЯ

6.1 Ритм та повторення

Ритм та повторення є фундаментальними елементами, які визначають структуру та динаміку в мистецтві та дизайні. Вони відіграють ключову роль у формуванні візуального сприйняття та емоційного впливу на спостерігача. Ритм у дизайні можна порівняти з музикою, де він створює послідовність та рух, керуючи поглядом аудиторії від одного елемента до іншого.

Ритм — це пульс життя. Він існує скрізь: у битті серця, у хвилях, що невпинно оббиваються об берег, у кроках. У мистецтві ритм створює відчуття руху, веде погляд через полотно картини, керує емоціями глядача у танці, утримує у напрузі під час перегляду фільму. Ритм може бути як виразним, так і субтільним, але завжди він викликає відгук у глядача, змушуючи його відчувати та переживати твір на інтуїтивному рівні.

Повторення — це сила, яка надає ритму форму. Через повторення люди відчувають стабільність та комфорт. Воно може бути простим, як ряд однакових точок на картині, або складним, як повторювані мотиви у симфонії. Повторення може бути очевидним або прихованим, але завжди воно створює структуру, на якій будується наше сприйняття. Повторення є інструментом, який додає єдності та гармонії до композиції. Воно може бути використане для створення візуального ефекту, емоційного резонансу, або для підсилення повідомлення твору мистецтва. Повторення може бути точним, де один елемент ідентично повторюється, або може включати варіації, які додають глибини та інтересу до твору.

Використання ритму та повторення в дизайні дозволяє дизайнерам керувати увагою глядача, створювати відчуття руху та розвитку, а також балансувати між єдністю та різноманітністю. Ці принципи є важливими інструментами, які допомагають створити візуально привабливий та емоційно впливовий дизайн. У сучасному світі, де візуальна культура постійно розвивається, розуміння та застосування ритму та повторення є невід'ємною частиною творчого процесу. Вони дозволяють митцям та дизайнерам створювати роботи, які не лише привертають увагу, але й залишають тривале враження на спостерігача. Ритм та повторення є мовою дизайну, яка спілкується без слів, але з великою силою впливу на емоції та сприйняття.

6.2 Типи ритму та його застосування

Ритм у візуальному дизайні — це не просто елемент, це основа, яка визначає, як глядач сприймає та взаємодіє з візуальним контентом. Він є невидимою ниткою, що проходить через кожен аспект дизайну, від структури сторінки до розташування елементів.

Ритм відіграє ключову роль у створенні візуальної гармонії. Він допомагає організувати контент, спрямовує погляд користувача та створює відчуття збалансованості. Ритм може бути використаний для привертання уваги до ключових елементів, наприклад, через акцентування або контраст.

Існують різні **типи ритму**, які можуть бути застосовані у візуальному дизайні:

- 1) *Регулярний ритм* створюється через повторення однакових елементів з однаковими інтервалами. Інтервали між елементами або самі елементи однакові за розміром, створюючи передбачуваність та порядок.
- 2) *Плавний ритм* виникає, коли елементи або інтервали органічні (використовують природні об'єкти та візерунки для створення відчуття руху) повторюються зі змінними інтервалами, створюючи відчуття природності та органічності.
- 3) *Поступальний ритм* включає зміну характеристик елементів, таких як розмір або колір, які повторюються з поступовими змінами, створюючи відчуття напрямку та

розвитку.

Ритм може викликати емоції та відчуття. Він може змусити відчувати радість, здивування або навіть ностальгію. Через ритмічні повторення можна відчутти зв'язок з дизайном, який говорить до глядача на глибокому, інтуїтивному рівні. Ритм *може бути застосований* у візуальному дизайні для досягнення **різних цілей**:

- *Створення фокусу* – використання ритму може допомогти виділити важливі елементи та спрямувати увагу користувача.
- *Підвищення зрозумілості* – ритмічна структура може полегшити навігацію та зрозумілість контенту.
- *Естетичне задоволення* – ритмічні елементи можуть додати естетичної привабливості дизайну, роблячи його більш приємним для ока.

Таким чином, *ритм у візуальному дизайні* — це не просто елемент, це основа, яка визначає, як ми сприймаємо та взаємодіємо з візуальним контентом. Це потужний інструмент, який може впливати на сприйняття та емоції користувача. Він дозволяє дизайнерам створювати більш збалансовані, зрозумілі та привабливі дизайни. Розуміння та правильне застосування ритму може значно підвищити якість візуального дизайну та забезпечити кращий досвід користувача.

6.3 Типи повторення та його застосування

Повторення у візуальному дизайні — це не просто техніка, це основоположний принцип, який надає роботам глибини, структури та ритму. Повторення не просто структурує простір, воно торкається наших емоцій. Через ритмічне повторення глядач відчуває зв'язок з твором, який говорить на глибокому, інтуїтивному рівні. Воно може викликати спогади, відчуття радості або навіть ностальгію.

Існують різні **типи повторення**, кожен з яких має свої особливості:

- *Точне повторення* – ідентичне повторення елемента, яке створює відчуття єдності.
- *Поступове повторення* – це повторення з незначними змінами, яке створює відчуття розвитку.
- *Альтернативне повторення* – повторення двох або більше елементів за фіксованим шаблоном, яке створює візуальний інтерес.

Повторення у візуальному дизайні — це більше, ніж просто техніка; це спосіб створення ритму, який впливає на емоційне сприйняття та взаємодію з дизайном. Воно є основоположним принципом, який дозволяє дизайнерам створювати роботи, що резонують з глядачами на багатьох рівнях, від естетичного до емоційного. Розуміння та правильне застосування повторення може значно підвищити якість візуального дизайну та забезпечити кращий досвід користувача.

6.4 Ритм та повторення у різних формах мистецтва

Ритм та повторення — це два взаємопов'язаних елементи, які є життєво важливими для багатьох форм мистецтва. Вони створюють структуру, додають гармонію та динаміку і можуть викликати глибокі емоційні реакції.

У живописі ритм може бути створений через повторення кольорів, форм, ліній або текстур. Наприклад, серія однакових кіл або ліній може вести око глядача через полотно, створюючи відчуття руху та ритму. Поступове повторення, де елементи змінюються з кожним повторенням, може створити відчуття розвитку та руху вперед. Коли художник бере пензель, він не просто малює — він створює ритм. Кожна лінія, кожен колір повторюється, створюючи візерунок, який веде наше око по полотну. Це може бути ритмічне повторення крапок у творах Серра або хвилеподібні лінії Ван Гога, які змушують нас відчувати рух вітру та запахи полів.

У музиці ритм — це чергування акцентованих та неакцентованих звуків, яке визначає характер музики, ніби серцебиття кожної мелодії. Повторення музичних фраз або мотивів

створює ритмічну структуру, яка може бути швидкою та енергійною, або повільною та спокійною, залежно від темпу та стилю твору. Від класичних симфоній Баха до бадьорих ритмів тарантели, кожна нота, кожен акорд повторюється, створюючи музичний шлях, яким ми йдемо разом з композитором. Музика може бути лагідною та спокійною, як ларго, або швидкою та енергійною, як алегро, але завжди вона веде нас, змушуючи наші душі танцювати.

У танці ритм та повторення виявляються через повторювані рухи та кроки. Танці, як-от тарантела, використовують швидкі та бадьорі рухи, які повторюються, створюючи відчуття енергії та радості. Танець — це ритм у його найчистішій формі. Кожен крок, кожен поворот — це повторення, яке створює ритмічну історію. Танцюристи стають живими нотами, які пишуть історію рухом, від легких кроків вальсу до швидких та пристрасних рухів танго.

У театрі ритм та повторення виявляються у діалогах та діях, які надають виставі структуру та плинність. Вони створюють структуру вистави, ведуть нас через історію, змушуючи переживати разом з героями. Ритмічні перетворення у виставі можуть впливати на темп та настрій сцени, від спокійного розмірковування до швидкого розвитку подій.

В образотворчому мистецтві ритмічне повторення може бути використане для створення орнаментів або візерунків, які надають роботі гармонії та єдності. Орнамент на українському рушнику, наприклад, може містити ритмічне повторення, яке створює відчуття порядку та культурної ідентичності.

Ритм та повторення є універсальними елементами, які зустрічаються у всіх формах мистецтва. Вони використовуються для створення структури, додання гармонії та динаміки, а також для викликання емоційних реакцій у глядачів. Через ритм та повторення мистецтво може спілкуватися з глядачем на більш глибокому рівні, впливаючи на сприйняття та відчуття світу навколо.

6.5 Баланс та дисбаланс

Баланс та дисбаланс у мистецтві — це два контрастних поняття, які відіграють ключову роль у формуванні візуального сприйняття та емоційного впливу на глядача. Це розподіл візуальної ваги елементів у композиції, таким чином, що жодна частина не здається важчою за іншу, створюючи відчуття стабільності та гармонії. Баланс може бути симетричним, коли елементи розташовані однаково від центральної осі, або асиметричним, коли різні елементи урівноважують один одного без дзеркального відображення. Але не забувайте, що надмірна симетрія може бути нудною. Тому використовуйте її обережно, як спеції у страві — достатньо, щоб зацікавити, але не настільки, щоб перебити смак. Дисбаланс, навпаки, створює відчуття нестабільності та динаміки. Це може бути використано для привертання уваги до певної частини композиції або для викликання емоційного реагування, такого як напруга або невпевненість. Художники можуть свідомо використовувати дисбаланс, щоб викликати у глядача певні почуття або підкреслити певні аспекти своєї роботи.

Художники та дизайнери використовують баланс та дисбаланс для досягнення різних цілей у своїх творах. Наприклад, симетричний баланс може бути використаний для створення відчуття формальності та офіційності, тоді як асиметричний баланс може додати твору інтересу та живості. Дисбаланс може бути використаний для створення фокусу на певному елементі або для викликання відчуття руху чи зміни.

Баланс та дисбаланс мають велике значення не лише у візуальному мистецтві, але й у повсякденному житті. Вони впливають на наше сприйняття простору, емоції та реакції на навколишнє середовище. У мистецтві ці принципи дозволяють художникам та дизайнерам створювати твори, які можуть викликати різноманітні відчуття та реакції.

6.5.1 Баланс

Баланс та дисбаланс є фундаментальними принципами, які формують основу

мистецтва та дизайну. Вони використовуються для створення різноманітних ефектів, від стабільності та гармонії до динаміки та напруги. Розуміння та використання цих принципів є важливими для створення візуально привабливих та емоційно впливових творів мистецтва. Ми прагнемо до балансу у повсякденному існуванні, шукаємо стабільності у відносинах, роботі, навіть у внутрішньому світі. Але без дисбалансу не було б розвитку, змін, росту. Так само, як у мистецтві, життя вимагає балансу між порядком та хаосом, стабільністю та зміною, щоб створити гармонію, яка робить існування таким багатограним та захоплюючим.

Існують різні **типи балансу**, кожен з яких має свої особливості та застосування.

1) Симетричний баланс

Симетричний баланс — це тип балансу, де елементи композиції розташовані однаково від центральної осі. Це створює відчуття порядку, стабільності та формальності. Симетричний баланс часто використовується у класичному мистецтві та архітектурі, де ідеальна симетрія вважається зразком краси. Однак, хоча симетричний баланс може сприйматися як «ідеальний», він також може бути нудним через відсутність візуального інтересу. Це баланс, який ми знаходимо у класичних фасадах будівель, у спокійній симетрії ботанічних садів. Але не дайте себе ошукати його очевидною простотою; симетричний баланс — це глибока рефлексія про природу рівноваги, про те, як ми прагнемо до гармонії у нашому хаотичному світі.

2) Асиметричний баланс

Асиметричний баланс — це баланс, де елементи не дзеркально відображають один одного, але все ще створюють відчуття рівноваги. Це досягається через використання контрасту, різноманітності у формі, кольорі та розмірі елементів. Асиметричний баланс додає динаміки та візуального інтересу до композиції, роблячи її більш живою та оригінальною. Асиметричний баланс — це баланс, який відмовляється від правил. Він не потребує дзеркальної симетрії, а замість цього використовує контраст, колір та розмір для створення динамічної рівноваги. Це баланс, який ви знаходите у сучасному мистецтві, де кожен елемент, незалежно від його ваги чи розміру, знаходить своє місце у композиції.

3) Радіальний баланс

Радіальний баланс — це тип балансу, де елементи розташовані навколо центральної точки, немов промені сонця. Це може бути використано для створення відчуття руху та енергії, оскільки око глядача природно рухається від центру до країв композиції. Радіальний баланс часто зустрічається у природі, наприклад, у формі квітів або сніжинок, і може бути використаний для створення відчуття природної гармонії.

Кожен тип балансу має своє місце у мистецтві та дизайні, і вибір між ними залежить від повідомлення, яке художник або дизайнер хоче передати. Симетричний баланс приносить порядок та спокій, асиметричний — динаміку та інтерес, а радіальний — енергію та рух. Розуміння та вміння використання цих типів балансу може значно підвищити візуальну привабливість та емоційний вплив твору мистецтва.

6.5.2 Дисбаланс

Дисбаланс у композиції — це не просто відсутність рівноваги чи відхилення від норми, це засіб для створення глибокого візуального та емоційного впливу. Він може бути використаний для створення напруги, руху, інтересу та навіть для виклику традиційних уявлень про мистецтво. Розуміння та використання дисбалансу може значно збагатити візуальний досвід та надати твору більшої глибини та значення.

Коли елементи композиції не урівноважені, це може змусити глядача відчувати, що щось відбувається або має відбутися. Це створює динаміку та напругу, яка притягує око та утримує увагу. Дисбаланс може викликати сильні емоції. Він може бути використаний для створення напруги, антагонізму або навіть драматизму у творі. Це може бути зображення, де одна сторона перевантажена деталями, а інша — майже порожня, створюючи відчуття, що щось важливе відсутнє або приховане.

Використання дисбалансу може бути ефективним способом привернути увагу до певної частини композиції. Наприклад, художник може розмістити великий, яскравий об'єкт

на одній стороні полотна, залишаючи іншу сторону порожньою або менш насиченою. Це створює відчуття незавершеності, яке спонукає глядача шукати «відповідь» у композиції.

Дисбаланс може також створити ілюзію руху. Коли елементи розташовані таким чином, що здається, ніби вони можуть рухатися або падати, це створює відчуття активності та зміни. Це може бути використано для створення відчуття життя та енергії у статичному зображенні. У сучасному мистецтві дисбаланс часто використовується як спосіб викликати традиційні уявлення про композицію. Художники можуть свідомо порушувати правила балансу, щоб створити нові, інноваційні твори, які викликають дискусії та рефлексії. Дисбаланс може викликати у глядача відчуття незавершеності або очікування чогось, що має статися. Це створює психологічну напругу та змушує глядача активно шукати відповіді у творі, що може призвести до глибшого занурення у контент.

Художники можуть використовувати візуальну вагу елементів для керування емоційним впливом на глядача. Колір є ще одним інструментом для керування увагою. Вони можуть використовувати контрастні кольори для привертання уваги до певних частин композиції або використовувати більш спокійні тони для створення відчуття балансу та гармонії. Важкі, темні або яскраві об'єкти привертають більше уваги та можуть викликати сильніші емоції, тоді як легші, світліші елементи можуть викликати спокійніші відчуття.

Отож, баланс та дисбаланс у візуальному мистецтві — це два потужні інструменти, які художники та дизайнери використовують для керування увагою глядача. Баланс у композиції діє як гід для ока глядача, ведучи його через твір у певному порядку. Симетричний баланс створює відчуття спокою та порядку, змушуючи око залишатися у центрі, де відбувається дзеркальне відображення. Асиметричний баланс, з іншого боку, використовує контрастні елементи для привертання уваги до певних частин композиції, створюючи більш динамічний візуальний досвід.

Баланс та дисбаланс у мистецтві — це не просто естетичні рішення; вони є стратегічними інструментами, які художники використовують для керування увагою та емоціями глядача. Від правильно розміщених симетричних форм до навмисно створеного дисбалансу, кожен елемент композиції має потенціал впливати на те, як ми сприймаємо та взаємодіємо з твором мистецтва. Розуміння цих принципів може збагатити візуальний досвід та надати глибшого значення творам, з якими ми взаємодіємо.

6.6 Симетрія та асиметрія

Симетрія та асиметрія — це два протилежних, але взаємодоповнюючих принципи, які відіграють важливу роль у мистецтві, архітектурі, дизайні та природі. Вони є фундаментальними концепціями, які допомагають нам розуміти та оцінювати красу та гармонію навколишнього світу.

Симетрія — це відображення однакових або подібних елементів навколо осі, площини або центру. Вона асоціюється з порядком, гармонією та досконалістю. У природі симетрія проявляється у формах кристалів, візерунках на крилах метеликів, а у людському тілі — через дзеркальну симетрію обличчя та тіла. У мистецтві симетрія часто використовується для створення відчуття стабільності та спокою, як у класичних скульптурах та архітектурі.

Асиметрія — це відсутність або порушення симетрії, коли елементи не мають точної відповідності або рівноваги. Вона може викликати відчуття руху, інтересу та навіть незручності. Асиметрія в мистецтві може бути використана для привертання уваги до певної частини твору або для вираження певного емоційного стану. Вона є характерною для багатьох сучасних та авангардних творів, де порушення традиційних правил створює нові, оригінальні форми.

Хоча симетрія та асиметрія можуть здаватися протилежними, вони часто використовуються разом для створення більш складних та цікавих композицій. Коли симетрія та асиметрія зустрічаються у творі, вони створюють гру контрастів, яка веде нас через різноманітність емоцій та думок. Це поєднання дає нам можливість побачити світ з різних точок зору, відчути баланс між порядком та хаосом, між звичним та новим. Симетричні елементи можуть надавати структуру та основу, тоді як асиметричні деталі

додають унікальності та динаміки. Це поєднання може створити баланс між передбачуваністю та несподіванкою, між стабільністю та зміною.

Симетрія та асиметрія є *ключовими елементами*, які формують наше сприйняття краси та гармонії. Вони відіграють важливу роль у створенні візуального інтересу та емоційного впливу, дозволяючи художникам та дизайнерам керувати увагою та реакціями глядача. Розуміння та використання цих принципів може збагатити будь-яке творче вираження, надаючи йому глибини та значення.

6.6.1 Симетрія

Симетрія як засіб організації простору — це один із найбільш фундаментальних та впливових принципів у мистецтві, архітектурі та дизайні. Вона відіграє ключову роль у створенні візуальної гармонії, порядку та зрозумілості у композиції.

Симетрія є втіленням порядку та балансу. Вона створює відчуття стабільності та спокою, оскільки людський мозок природно прагне до впорядкованості та розпізнавання зразків. У архітектурі симетрія часто використовується для створення відчуття єдності та цілісності, де кожен елемент відіграє чітко визначену роль у загальній структурі. Симетричність будови органів чуття людини, таких як очі, є однією з причин, чому симетрія має такий сильний вплив на наше сприйняття. Ми інстинктивно шукаємо симетрію у нашому оточенні, і коли ми її знаходимо, це викликає відчуття задоволення та комфорту.

У різних культурах та епохах симетрія використовувалася по-різному. Від класичних грецьких храмів до сучасних міських планувань, симетрія демонструє свою здатність організовувати простір таким чином, що він стає зрозумілим та доступним для сприйняття. Не лише у функціональному аспекті, але й у виразному, симетрія відіграє важливу роль. Вона може бути використана для підкреслення важливості певного елемента або простору, створюючи фокус та візуальний акцент. Симетрія – це не просто естетичний вибір, це засіб організації простору, який впливає на наше сприйняття та емоції. Вона використовується для створення порядку, гармонії та виразності у фізичному світі. Через симетрію ми можемо створити простори, які відображають красу, стабільність та чіткість, забезпечуючи глядачам відчуття комфорту та задоволення.

6.6.2 Асиметрія

Асиметрія у мистецтві та дизайні – це сміливий і водночас ризикований хід, який художники та дизайнери використовують для створення візуального інтересу та емоційного впливу. Вона може бути потужним інструментом, що привертає увагу та викликає сильні відчуття, але також може викликати відчуття невпевненості або незавершеності. Це не просто відхилення від симетрії, це свідомий вибір художника, який прагне розповісти історію через контраст та баланс. Асиметрія вносить елемент несподіванки, змушуючи око глядача мандрувати по композиції у пошуках рівноваги та сенсу.

Архітектура, яка використовує асиметрію, створює простори, що вражають своєю унікальністю та характером. Від сучасних будівель до інтер'єрів, асиметрія дозволяє архітекторам експериментувати з формами, створюючи динамічні та функціональні простори, які відображають індивідуальність та сучасні тенденції.

У *світі моди* асиметрія використовується для створення одягу, який виділяється своєю оригінальністю та виразністю. Від асиметричних подолів до нерівних вирізів, цей прийом додає образам динаміку та індивідуальність, підкреслюючи унікальний стиль та характер носія.

Навіть у *літературі* асиметрія знаходить своє місце, пропонуючи новий підхід до структури та ритму тексту. Від нестандартних розповідей до вільної віршової форми, асиметрія дозволяє письменникам виходити за рамки традиційних форм, створюючи твори, які захоплюють та викликають глибокий інтерес.

Асиметрія — це не просто засіб для додання динаміки та інтересу, це філософія, яка відкриває нові горизонти для творчості. Вона надихає на сміливість, викликає емоції та змушує дивитися на світ під іншим кутом. Через асиметрію ми можемо відкрити для себе

невичерпне джерело натхнення та безмежні можливості для самовираження.

Балансування симетричних та асиметричних елементів у композиції є мистецтвом, яке вимагає від художника не лише технічної майстерності, але й глибокого розуміння візуальної гармонії, а й інтуїції та творчого підходу. Це процес, у якому художник вирішує, коли використовувати строгую симетрію для створення спокою, та коли ввести асиметрію для додання твору життя та інтересу. Ідеальне балансування може створити композицію, яка є одночасно збалансованою та динамічною, привабливою та непередбачуваною. Балансування симетричних та асиметричних елементів у композиції є ключем до створення творів, які відображають складність та багатогранність нашого світу. Через це балансування художники можуть керувати увагою глядача, впливати на його емоції та створювати твори, які залишають глибокий слід у пам'яті та серці. Використання цих принципів може збагатити візуальний досвід та надати глибшого значення творам, з якими ми взаємодіємо.

ЛЕКЦІЯ №7. ВПЛИВ СВІТЛА ТА ТІНІ

7.1 Значення світла та тіні в візуальному мистецтві

Світло та тінь — це два невід'ємних елементи, які формують основу візуальної композиції. Вони не просто допомагають бачити та сприймати світ навколо, але й відіграють ключову роль у створенні атмосфери, настрою та глибини в мистецтві. Світло та тіні у композиції — це сила, яку художники та дизайнери використовують для передачі своїх ідей.

Світло — це не просто фізичний феномен; це інструмент, який може впливати на емоції та психологію сприйняття. Воно може бути або м'яким та теплим, створюючи відчуття затишку та безпеки, або жорстким та холодним, що призводить до відчуття відчуженості та тривоги. Художники використовують світло, щоб привернути увагу до певних елементів своїх творів, підкреслити текстуру та форму, а також для створення ілюзії простору.

Тінь — це відсутність світла, але вона не менш важлива у композиції. Тіні можуть додавати об'єктам вагу та об'єм, створюючи ілюзію тривимірності на двовимірній поверхні. Вони також можуть вказувати на час доби, напрямок світла та навіть на емоційний стан персонажів. Тіні можуть бути м'якими та розмитими або ж чіткими та виразними, залежно від контексту та бажаного ефекту.

Світло та тінь відіграють фундаментальну роль у візуальному мистецтві, вони є животворними силами, які надають образам форму, глибину та емоційний резонанс. Як символ життя та енергії, *світло* в мистецтві часто асоціюється з позитивними емоціями та духовністю. Воно може вказувати на присутність, відсутність або характер джерела енергії чи божественності. Художники використовують світло, щоб привернути увагу до ключових елементів своїх робіт, підкреслити важливість сцени або персонажа, та створити атмосферу. *Тінь* є не менш важливою, ніж світло. Вона може символізувати невідомість, страх або навіть смерть. У візуальному мистецтві тіні використовуються для створення контрасту та об'єму, допомагаючи формувати та визначати простір. Тіні можуть також використовуватися для створення драматичного ефекту або для підсилення емоційного заряду сцени. Саме *взаємодія між світлом та тінню* створює динаміку та напругу в мистецтві. Це може бути використано для створення ілюзії руху, для підкреслення текстури або для надання глибини та перспективи образу. Контраст між світлими та темними ділянками може привертати увагу глядача та направляти його погляд по композиції.

Світло та тінь можуть впливати на *емоційний відгук глядача*. Світлі, яскраві кольори часто асоціюються з радістю та оптимізмом, тоді як темні тони можуть викликати почуття суму або меланхолії. Художники використовують ці елементи, щоб передати свої емоційні наміри та створити певний настрій у своїх роботах.

Світло та тінь часто несуть у собі глибоке *символічне значення*. Вони можуть представляти дуальність природи, боротьбу між добром та злом або життєві цикли. У

релігійному мистецтві світло часто асоціюється з божественністю та просвітленням, тоді як тіні можуть представляти забуття або гріх.

Від класичного живопису до сучасної фотографії, художники використовують світло та тінь для досягнення *технічної майстерності*. Через маніпуляції з освітленням та затіненням вони можуть створювати реалістичні зображення, які вводять глядача в оману, змушуючи його вірити, що він бачить реальні об'єкти та сцени. *Значення світла та тіні* в візуальному мистецтві не можна переоцінити. Вони є основними інструментами, за допомогою яких художники створюють не просто зображення, але й передають глибокі ідеї, емоції та історії. Світло та тінь — це мова мистецтва, яка дозволяє бачити та відчувати світ на більш глибокому рівні.

7.2 Історичний огляд використання світла та тіні

Світло та тінь завжди були важливими елементами у візуальному мистецтві, від давніх печерних малюнків до сучасного кінематографа. Починаючи з *давніх цивілізацій* та печерних малюнків, де світло від вогнища або природного освітлення відігравало роль у створенні контрасту та об'єму, люди використовували світло та тінь для вираження ідей та історій.

У *стародавньому Єгипті та Греції* світло та тінь використовувалися для створення ілюзії глибини та перспективи в рельєфах та фресках.

У *християнському мистецтві Середньовіччя* світло часто асоціювалося з божественністю та духовністю. Вітражі у готичних соборах створювали вражаючі ефекти світла, які символізували небесне світло та його духовне значення.

Ренесанс став періодом, коли художники почали експериментувати зі світлом та тінню, щоб створити більш реалістичні та тривимірні зображення. Техніка *хіароскуро*, яку вдосконалили такі майстри, як Леонардо да Вінчі та Караваджо, використовувала різкі контрасти світла та тіні для створення об'єму та драматизму.

У *період бароко та рококо* світло та тінь стали ще більш драматичними та експресивними. Художники, такі як Рембрандт та Вермеер, використовували світло для створення фокусу та напрямку погляду глядача, а також для підсилення емоційного впливу своїх робіт.

Імпресіоністи та постімпресіоністи, такі як Клод Моне, зосередилися на вивченні світла та його впливу на колір та атмосферу. Вони експериментували з різними часами дня та погодними умовами, щоб зафіксувати мінливість світла.

У *сучасному мистецтві* світло та тінь використовуються в різноманітних формах та контекстах. Художники та дизайнери продовжують досліджувати ці елементи, використовуючи новітні технології та матеріали для створення інноваційних візуальних ефектів.

Історичний огляд використання світла та тіні показує, як ці елементи були та залишаються ключовими у формуванні візуального мовлення та емоційного впливу мистецтва. Вони є вічними інструментами художників у їх прагненні передати глибину, красу та значення своїх творів.

7.2.1 Світло

Світло є одним з найважливіших елементів у візуальному мистецтві, архітектурі, фотографії та кінематографі. Воно визначає, як глядачі бачать світ навколо і як сприймають простір, форму та колір.

У *візуальному мистецтві* світло використовується для створення акцентів, визначення форми, створення глибини та перспективи, а також для передачі настрою та атмосфери. Художники та фотографи майстерно маніпулюють світлом, щоб досягти бажаного ефекту.

У *фотографії та кінематографі* світло є ключовим інструментом для створення зображення. Різні техніки освітлення можуть змінювати сприйняття об'єкта, його об'єм та навіть емоційний відгук глядача.

Сучасні технології, такі як світлодіоди (LED) та лазери, відкрили нові можливості для використання світла. Вони дозволяють створювати інноваційні освітлювальні рішення, які можуть бути енергоефективними та адаптивними.

Світло також відіграє важливу роль у наукових дослідженнях, від астрономії, де воно використовується для вивчення далеких зірок та галактик, до медицини, де лазерне світло використовується у хірургії та діагностиці.

Основи світла є фундаментальними для розуміння того, як ми бачимо та сприймаємо світ. Вони відкривають безмежні можливості для творчості, інновацій та досліджень, що продовжують формувати наше майбутнє.

Якщо розглядати фізичну природу, світло є формою енергії, яка існує у вигляді електромагнітних хвиль. Воно може поширюватися у вакуумі та матеріальних середовищах і є основним джерелом енергії для більшості живих організмів на Землі. Коли світло зустрічається з об'єктом, воно може бути відображеним, поглиненим або пропущеним. Ці взаємодії світла з матерією визначають візуальні характеристики об'єкта, такі як колір, текстура та форма.

Джерела світла, які оточують нас, можна розділити на дві основні категорії: *природні* (сонячне світло) та *штучні* (світло від лампи). Природне світло змінюється в залежності від часу дня, погоди та географічного положення, тоді як штучне світло можна контролювати та адаптувати до потреб. Кожне з них має свої унікальні характеристики та застосування, і разом вони формують спосіб, яким ми сприймаємо та взаємодіємо з візуальним світом.

Природні джерела світла є тими, які виникають у природі без людського втручання. Найяскравішим прикладом природного джерела світла є Сонце, яке освітлює нашу планету протягом дня та впливає на біоритми всіх живих істот. Інші природні джерела включають місячне світло, зорі, блискавки та полярне сяйво. Природне світло часто вважається більш гармонійним та здоровим для людини, оскільки воно має повний спектр кольорів та змінюється відповідно до часу дня, що допомагає підтримувати циркадні ритми.

Штучні джерела світла були створені людиною для освітлення просторів, де природне світло недоступне або недостатнє. Це включає в себе різноманітні пристрої, такі як лампи розжарювання, люмінесцентні лампи, світлодіоди (LED), галогенні лампи та лазери. Штучне світло дає можливість контролювати інтенсивність, колір та напрямок світла, що є важливим для багатьох застосувань, від домашнього освітлення до театральних постановок та кінематографії.

Світло, як фундаментальний елемент візуального досвіду, має кілька *ключових властивостей*, які визначають його вплив на те, як глядач сприймає світ навколо. Ці властивості — інтенсивність, напрямок та колір — є вирішальними для художників, дизайнерів, фотографів та будь-кого, хто працює зі світлом.

Основні властивості світла включають:

- *інтенсивність*, яка визначає яскравість світла;
- *колір*, який залежить від довжини хвилі;
- *напрямок*, який визначає, звідки світло приходить та куди воно спрямоване.

Інтенсивність світла визначає його яскравість або силу. Вона може варіюватися від ледь помітного світіння до осліплюючого блиску. Інтенсивність світла впливає на здатність виділяти деталі, створювати контрасти та визначати атмосферу. У фотографії, наприклад, інтенсивність світла може визначати експозицію зображення, тоді як у театрі вона може акцентувати емоції та драматизм сцени.

Напрямок світла є критичним для формування об'єктів та створення глибини. Світло, що падає зверху, створює інше відчуття, ніж світло, що падає збоку або спереду. Напрямок світла може впливати на тіні, які в свою чергу визначають форму та текстуру об'єкта. У візуальному мистецтві напрямок світла може бути використаний для створення певного настрою або для привертання уваги до певної частини композиції.

Колір світла визначається його довжиною хвилі та може варіюватися від червоного до фіолетового в видимому спектрі. Колір світла може впливати на наше сприйняття кольору об'єктів та на емоційний відгук. Різні кольори світла можуть викликати різні асоціації та емоції, наприклад, тепле світло часто асоціюється з комфортом та затишком, тоді як холодне

світло може викликати відчуття спокою або стерильності.

Разом ці властивості формують розуміння на використання світла у всіх його аспектах. Вони дозволяють не тільки бачити світ, але й впливати на нього, створюючи нові візуальні та емоційні враження. Вивчення та розуміння властивостей світла є ключовим для будь-якого, хто прагне майстерно використовувати його потенціал у творчій або професійній діяльності.

7.2.2 Тінь

Тіні є невід'ємною частиною нашого візуального сприйняття світу. Вони не тільки допомагають зрозуміти форму та простір, але й вносять свій вклад у створення атмосфери та глибини в мистецтві. *Тінь виникає*, коли об'єкт блокує світло, запобігаючи його прямому потраплянню на поверхню. В результаті утворюється область, де світло є менш інтенсивним або відсутнім. Тіні можуть бути різко визначеними або м'яко розмитими, залежно від характеристик світла та об'єкта, який його блокує.

Тіні *відіграють ключову роль* у сприйнятті глибини та тривимірності. Вони допомагають зрозуміти положення об'єктів у просторі та їх взаємодію зі світлом. У мистецтві тіні можуть бути використані для створення ілюзії об'єму на двовимірній поверхні.

Художники та дизайнери *використовують тіні* для створення настрою та атмосфери. Тіні можуть додати драматизму сцені, підкреслити емоційний стан персонажів або створити відчуття таємничості та напруженості. Різні техніки освітлення можуть змінювати характер тіней. Наприклад, м'яке розсіяне світло створює м'які тіні, тоді як пряме світло виробляє чіткі та визначені тіні. Художники можуть використовувати ці техніки для досягнення бажаного візуального ефекту.

У *літературі та кінематографії* тіні часто використовуються для символізації невідомого, страху або навіть зла. Вони можуть служити як метафора для темних сторін людської психіки або невидимих аспектів реальності.

Навіть у *повсякденному житті* тіні мають практичне значення. Вони можуть вказувати на час доби, допомагають орієнтуватися у просторі та можуть бути використані в архітектурі для створення візуального інтересу та комфорту.

Тіні є важливою частиною візуального досвіду. Вони не тільки важливі для розуміння фізичного світу, але й мають глибоке символічне та емоційне значення. Розуміння основ тіней є ключовим для будь-кого, хто хоче майстерно використовувати світло та тінь у своїй творчій роботі.

Існують два основних **типи тіней**:

- 1) *Власні тіні* знаходяться безпосередньо на об'єкті, який блокує світло, і вказують на його форму та текстуру.

Власні тіні є тінями, які об'єкт створює на самому собі, коли частина його поверхні не отримує світло через блокування іншою частиною того ж об'єкта. Вони вказують на форму та контури об'єкта та часто є більш м'якими та менш визначеними, ніж відкинуті тіні. Власні тіні важливі для створення ілюзії об'єму та тривимірності на двовимірній поверхні, як-от у живописі чи малюнку.

- 2) *Відкинуті тіні* падають на інші поверхні та можуть розкривати форму та розмір об'єкта, а також відстань між об'єктом та поверхнею.

Відкинуті тіні падають на інші поверхні, окрім об'єкта, який блокує світло. Вони можуть бути дуже чіткими та визначеними, особливо якщо світло дуже спрямоване, або ж розмитими, якщо світло розсіяне. Відкинуті тіні можуть розповісти багато про форму об'єкта, напрямок та інтенсивність світла, а також про відносну відстань між об'єктом та поверхнею, на яку падає тінь.

Обидва типи тіней використовуються *художниками* для створення реалістичних зображень та для додання динаміки та емоційного впливу до їхніх творів. У *театрі та кіно* тіні можуть бути використані для створення напруження або для акцентування певних моментів сценарію. У *фотографії* гра з тінями може призвести до створення зображень, які захоплюють уяву та викликають глибокі емоції. Тіні також мають практичне застосування у

дизайні та архітектурі, де вони можуть бути використані для створення візуального комфорту та естетичної привабливості простору. Вони можуть допомогти створити ілюзію більшого простору або, навпаки, зробити простір більш затишним. Вивчення та розуміння різних типів тіней є важливим для будь-кого, хто працює зі світлом. Це знання дозволяє максимально використовувати потенціал світла та тіні для створення візуально привабливих та емоційно насичених творів.

Тіні відіграють *вирішальну роль у сприйнятті форми та глибини об'єктів* у візуальному мистецтві. Вони не тільки допомагають нам розуміти тривимірність об'єктів у двовимірному просторі, але й вносять свій вклад у відчуття реалістичності та присутності.

- **Формування форми**

Тіні допомагають мозку інтерпретувати форму об'єктів. Власні тіні, які з'являються на поверхні об'єкта, вказують на його контури та вигини. Вони можуть підкреслити кривизну, кути або будь-які нерівності на поверхні. Без тіней, об'єкти можуть здатися плоскими та неживими, але з тінями вони набувають об'єму та стають більш реалістичними.

- **Глибина та перспектива**

Відкинуті тіні, які падають на інші поверхні, відіграють ключову роль у створенні відчуття глибини. Вони можуть розповісти нам про відстань між об'єктами та про те, як об'єкти розташовані відносно один одного та джерела світла. Тіні можуть також вказувати на розмір об'єкта, змінюючись відповідно до перспективи та кута зору.

- **Взаємодія світла та тіні**

Спосіб, яким світло взаємодіє з об'єктом та створює тіні, може вплинути на сприйняття матеріалу, з якого зроблений об'єкт. Глянцеві поверхні відбивають більше світла та мають менш виразні тіні, тоді як матові поверхні поглинають світло та створюють глибші тіні.

- **Емоційний вплив**

Тіні можуть впливати на емоційний відгук спостерігача. Темні, глибокі тіні можуть викликати відчуття загадковості або тривоги, тоді як легкі та м'які тіні можуть створити відчуття легкості та спокою.

- **Тіні у мистецтві**

Художники використовують тіні для створення ілюзії простору та об'єму у творах. Вони можуть маніпулювати тінями, щоб змусити двовимірні зображення здаватися тривимірними, а також для створення певного настрою або передачі глибини сюжету.

Навіть у повсякденному житті глядач підсвідомо використовує тіні для оцінки розміру, форми та положення об'єктів. Тіні допомагають орієнтуватися в просторі та безпечно пересуватися.

У підсумку, тіні є важливими для розуміння фізичного світу. Вони не тільки допомагають визначати форму та глибину об'єктів, але й впливають на естетичне та емоційне сприйняття. Майстерне використання тіней може перетворити звичайне зображення на твір мистецтва, наповнене життям та емоціями.

7.2.3 Практичне застосування світла та тіні

Світло та тінь відіграють важливу роль не тільки у візуальному мистецтві, але й у багатьох практичних аспектах життя. Від архітектури до кінематографії, від фотографії до театрального дизайну, світло та тінь є інструментами, які формують сприйняття простору та атмосфери. *Архітектори та дизайнери інтер'єрів* використовують світло та тінь для створення простору, який може впливати на настрій та поведінку людей. Наприклад, природне освітлення через великі вікна може зробити простір відкритим та привітним, тоді як стратегічно розміщені джерела штучного світла можуть створити затишок та інтимність. *У театрі та кіно* світло та тінь використовуються для створення атмосфери та напрямку уваги аудиторії. Освітлювальні прийоми можуть підсилити емоційний вплив сцени, вказати на ключові моменти дії або навіть змінити сприйняття часу та простору. *Фотографи* використовують світло та тінь для створення глибини та текстури у своїх зображеннях. Контраст між світлими та темними областями може відтворити відчуття тривимірності та підкреслити деталі.

Світло та тінь також мають *практичне значення у питаннях безпеки та навігації*. Наприклад, у міському освітленні використовуються різні рівні освітленості для зонування простору та забезпечення безпеки в нічний час. Світло та тінь можуть *впливати на психологічний стан* людини. Світлі, добре освітлені простори можуть підвищити настрій та продуктивність, тоді як темні, затінені області можуть сприяти релаксації та відпочинку. У *галереях та музеях* світло та тінь використовуються для акцентування на творах мистецтва, створення контрасту та напрямку уваги відвідувачів. У *рекламі* світло та тінь можуть бути використані для створення впізнаваних образів, які привертають увагу та передають повідомлення бренду.

Техніки освітлення в мистецтві та дизайні є ключовими для створення атмосфери, акцентування на важливих елементах та формування сприйняття простору. Вони можуть варіюватися від тонких маніпуляцій з природним світлом до складних систем штучного освітлення.

- *Природне освітлення*

Це одна з найбільш фундаментальних технік, яка використовується в архітектурі та дизайні інтер'єрів. Розташування вікон, світлових люків та інших відкриттів може максимізувати використання сонячного світла, створюючи яскраві та привітні простори. Природне освітлення також використовується у живописі для створення реалістичних зображень та передачі певного часу доби або погодних умов.

- *Штучне освітлення*

Штучне освітлення дає можливість контролювати інтенсивність, напрямок та колір світла. У театрі та кінематографії це використовується для створення настрою та акцентування на дії. У галереях та музеях штучне освітлення може бути налаштоване для підкреслення текстур та кольорів творів мистецтва.

- *Драматичне освітлення*

Ця техніка часто використовується у фотографії та кіно для створення сильного емоційного впливу. Вона може включати в себе високий контраст між світлом та тінню, що створює драматичні та напружені сцени.

- *Розсіяне освітлення*

Розсіяне світло м'яко освітлює об'єкти, зменшуючи тіні та створюючи більш рівномірне освітлення. Це ідеально підходить для портретної фотографії, де необхідно м'яко підкреслити риси обличчя.

- *Акцентне освітлення*

Використовується для привертання уваги до певного елемента, наприклад, у виставкових залах або при дизайні інтер'єрів. Акцентне освітлення може підкреслити художній об'єкт або архітектурну деталь.

- *Кольорове освітлення*

За допомогою кольорових фільтрів або світлодіодів (LED) можна створити особливу атмосферу або настрій. Кольорове освітлення часто використовується у розважальних заходах та рекламі.

- *Динамічне освітлення*

Сучасні технології дозволяють створювати освітлення, яке може змінюватися у часі, реагуючи на музику, рух або інші подразники. Це створює живу та змінну атмосферу, особливо популярну у нічних клубах та на концертах.

- *Екологічне освітлення*

Зростаюча увага до екології та сталого розвитку призводить до використання енергоефективного освітлення, такого як LED, яке зменшує споживання енергії та вуглецевий слід.

Техніки освітлення в мистецтві та дизайні є важливими для створення візуального враження та емоційного впливу. Вони дозволяють маніпулювати сприйняттям простору, акцентувати на важливих елементах та створювати різноманітні атмосфери, від затишних до динамічних та енергійних. Майстерне використання світла та тіні може перетворити будь-який простір або зображення, додавши йому глибини та характеру.

Як світло та тінь можуть трансформувати плоске зображення в живий,

дихаючий простір?

Світло та тінь є *потужними інструментами*, які можуть трансформувати простір та створити відчуття живого, дихаючого середовища. Вони дозволяють художникам та дизайнерам створювати різноманітні атмосфери, від інтимних та затишних до грандіозних та епічних. Майстерне використання світла та тіні може перетворити будь-яке зображення або простір, додавши йому глибини, характеру та емоційного впливу.

- *Світло як розкривач форми*

Світло має унікальну здатність виявляти форму об'єктів. Коли світло падає на об'єкт, воно створює власні тіні та відкинуті тіні, які розкривають контури та кривини поверхні. Художники використовують це явище для створення відчуття глибини та об'єму, особливо у живописі та скульптурі.

- *Тінь як індикатор простору*

Тіні можуть розповісти багато про простір, в якому знаходиться об'єкт. Вони вказують на положення джерела світла, відстань між об'єктами та їхнє розташування відносно один одного. У архітектурі та дизайні інтер'єрів, тіні використовуються для створення відчуття глибини та для визначення зон у просторі.

- *Контраст та акцентування*

Високий контраст між світлом та тінню може привернути увагу до певних елементів та створити фокус у композиції. Це особливо важливо у фотографії та кінематографії, де контраст може підкреслити емоційну напругу сцени або виділити головного героя.

- *М'яке та розсіяне світло*

М'яке світло створює тіні з м'якими краями, що може надати зображенню більш ніжного та реалістичного вигляду. Це часто використовується у портретній фотографії для підкреслення природної краси обличчя без різких тіней.

- *Динамічне освітлення*

Зміна інтенсивності та напрямку світла може створити відчуття руху та динаміки. У театрі та танцювальних виставах динамічне освітлення використовується для підсилення ефекту руху та емоційної виразності виступу.

- *Світло та тінь у символіці*

У мистецтві світло та тінь часто несуть символічне значення. Світло може символізувати знання, добро або життя, тоді як тінь може представляти невідомість, зло або смерть. Художники використовують ці символи для передачі глибших повідомлень та ідей.

- *Експериментування зі світлом та тінню*

Сучасні художники та дизайнери продовжують експериментувати зі світлом та тінню, використовуючи новітні технології та матеріали для створення інноваційних візуальних ефектів.

7.3 Аналіз творів на використання світла та тіні в художніх стилях

Світло та тінь відіграють ключову роль у створенні художніх творів, надаючи їм глибину, об'єм та емоційний вплив. Різні художні стилі використовують світло та тінь по-різному, щоб передати унікальні ідеї та відчуття.

- *Ренесанс*

Художники ренесансу, такі як Леонардо да Вінчі та Мікеланджело, майстерно використовували світло та тінь для створення ілюзії тривимірності на плоскій поверхні. Техніка хіароскуро, яка передбачає сильний контраст між світлом та тінню, була широко використана для підкреслення об'ємності форм та драматизму сцен.

- *Бароко*

У бароковому живописі, такому як твори Караваджо, світло та тінь використовуються для створення емоційної напруги та динаміки. Світло часто зосереджується на ключових фігурах або об'єктах, в той час як тіні додають глибини та містичності композиції.

- *Імпресіонізм*

Імпресіоністи, такі як Клод Моне, фокусувалися на вивченні світла та його впливу на колір. Вони експериментували з різними часами дня та умовами освітлення, щоб зафіксувати миттєві враження та атмосферу моменту.

- *Експресіонізм*

Експресіоністи, як-от Едвард Мунк, використовували світло та тінь для передачі інтенсивних емоцій та психологічного стану. Контрастні тіні та спотворені форми служили для вираження внутрішнього світу художника.

- *Сучасне мистецтво*

Сучасні художники часто використовують світло та тінь для створення абстрактних композицій та дослідження нових форм виразу. Вони можуть використовувати інноваційні технології, такі як світлодіоди (LED) та проєкції, для створення динамічних та змінних візуальних ефектів.

- *Фотографія та кінематографія*

У фотографії та кінематографії світло та тінь є основними інструментами для створення настрою та глибини сцени. Вони можуть бути використані для створення реалістичних зображень або для створення стилізованих та атмосферних зображень.

- *Театральне освітлення*

У театрі світло та тінь використовуються для підкреслення драматизму вистави, створення фокусу на акторах та сценах, а також для створення ілюзії різних просторів на сцені.

Світло та тінь залишаються важливими інструментами для художників та дизайнерів, які прагнуть створити візуально привабливі та емоційно насичені твори. Вони дозволяють маніпулювати сприйняттям, створювати атмосферу та передавати глибокі повідомлення через мову світла та тіні.

ЛЕКЦІЯ №8. ТОН ТА КОНТРАСТ

8.1 Тон та його роль у композиції

Тон визначається як ступінь світлотіні кольору, від темного до світлого. Він може бути використаний для створення контрасту, акцентування певних елементів композиції або надання об'єктам об'єму та тривимірності. **Тональний діапазон** є одним з найважливіших інструментів у візуальному мистецтві, який художники використовують для передачі настрою та створення атмосфери. Він охоплює всі відтінки від найсвітліших до найтемніших, і кожен тон має своє значення та емоційний вплив.

Різноманітність тонів у творі може створити відчуття глибини та простору. Художники часто використовують широкий тоновий діапазон, щоб додати динаміку та реалістичність своїм роботам. Наприклад, у пейзажному живописі, світлі тони можуть використовуватися для зображення далеких об'єктів, тоді як темні тони можуть використовуватися для ближніх об'єктів, створюючи ілюзію глибини. *Контраст між тонами* може привертати увагу до певних елементів композиції та підкреслювати важливість цих елементів. Високий контраст може створити відчуття енергії та динаміки, тоді як низький контраст може сприяти відчуттю єдності та гармонії.

Тон може *впливати на емоційний відгук* глядача. Темні тони часто асоціюються з меланхолією або загадковістю, тоді як світлі тони можуть викликати відчуття радості або спокою. Використання тону для створення настрою є особливо важливим у портретному живописі та кінематографі. Через маніпуляції з тоном художники можуть *привертати увагу* до ключових елементів своїх творів. Наприклад, яскраво освітлений об'єкт на темному фоні може стати центральним елементом композиції. Тон також використовується *для передачі текстури*. Зміна тону може імітувати відчуття шорсткості, гладкості, м'якості або твердості поверхні.

У живописі та фотографії тон використовується для створення ілюзії глибини та

об'єму. Художники та фотографи маніпулюють тоном, щоб змусити двовимірні зображення здаватися тривимірними, а також для створення певного настрою або атмосфери. У *кінематографі* тон використовується для створення настрою та атмосфери сцени. Режисери та оператори вибирають тони, які підходять для історії, яку вони хочуть розповісти, від теплих та затишних тонів домашнього інтер'єру до холодних та відчужених тонів у сценах напруженості. Чорно-білі фотографії та фільми особливо покладаються на тон для передачі емоційного впливу.

У *графічному дизайні та архітектурі* тон використовується для створення візуального інтересу та навігації. Він може допомогти відокремити або об'єднати елементи, створити фокус або навіть вплинути на сприйняття бренду.

Тон є одним з найбільш багатогранних елементів у візуальному мистецтві. Він має силу не тільки формувати наше сприйняття форми та простору, але й впливати на наші емоції та відчуття. Розуміння та використання тону дозволяє художникам та дизайнерам створювати твори, які можуть спонукати до роздумів, викликати емоції та залишати тривалий вплив.

Тон у контексті кольору та світлотіні є одним з основних елементів, який формує наше сприйняття візуального мистецтва. Він визначається як ступінь світлості або темності кольору та може варіюватися від чистого білого до глибокого чорного. **Колір без тону не може існувати.** Кожен колір має свій тон, який може бути змінений шляхом додавання білого (тинт), чорного (шейд) або сірого (тон). Це змінює не тільки сприйняття кольору, але й його емоційний вплив. Наприклад, пастельні кольори, які мають високий тон, викликають відчуття легкості та спокою, тоді як темні тони можуть викликати більш сильні та серйозні емоції.

Світлотінь – це градієнт тону від світлого до темного. Вона використовується для створення ілюзії об'єму та простору. У живописі та малюнку, світлотінь дозволяє художникам передати тривимірність об'єктів на двовимірній поверхні. Вона також може впливати на настрій та атмосферу твору, створюючи відчуття глибини та реалізму.

Тон є *ключовим елементом* у створенні балансу та гармонії в композиції. Використання різних тонів може привертати або відволікати увагу від певних елементів, створюючи фокус та ієрархію. Тон також може бути використаний для створення ритму та руху у творі, направляючи око глядача через композицію.

8.2 Контраст, його види та їх значення

Контраст є одним з найефективніших засобів у візуальному мистецтві, дизайні та фотографії для привертання уваги та створення фокусу. Він використовується для виділення ключових елементів, створення візуального інтересу та направлення ока глядача по композиції. Контраст може *миттєво привернути увагу глядача*. Це може бути контраст кольорів, де яскравий об'єкт на тлі протилежного кольору стане центром уваги, або контраст світла та тіні, де світлі області в темному середовищі привертають око. Такий контраст створює візуальну ієрархію, де найбільший контраст вказує на найважливішу частину зображення.

Контраст не тільки *привертає увагу*, але й *утримує її*, створюючи фокус на певному елементі. Наприклад, у фотографії глибина різкості може створити контраст між чітким об'єктом та розмитим фоном, змушуючи глядача зосередитися на певній точці. Контраст може бути використаний для *створення балансу та гармонії* у композиції. Він допомагає організувати простір та створити відчуття порядку. Художники та дизайнери часто використовують контрастні елементи, щоб направити око глядача через зображення, створюючи візуальний шлях, який веде до головної точки інтересу.

Контраст також може *впливати на емоції та відчуття*. Він може підсилити відчуття драматизму, напруженості або навіть спокою та релаксації, залежно від того, як він використовується. Наприклад, високий контраст може створити відчуття енергії та активності, тоді як низький контраст може сприяти відчуттю спокою та стабільності. У *кінематографії* контраст може бути використаний для створення настрою сцени або для

підсилення драматичності моменту. У графічному дизайні контраст може допомогти відокремити текст від фону, зробивши його більш читабельним та привертаючи увагу до повідомлення.

Види контрасту:

1) Контраст світла та тіні

Цей вид контрасту виникає через різницю в освітленості між різними частинами зображення. Він може створити відчуття об'єму та глибини, а також допомогти виділити ключові елементи композиції. Використання контрасту світла та тіні є основою для техніки хіароскуро, яка була популярною у ренесансних художників, таких як Леонардо да Вінчі та Караваджо.

2) Контраст кольору

Колірний контраст виникає, коли два або більше кольорів, які сильно відрізняються один від одного, розташовані поруч. Це може бути контраст між теплими та холодними кольорами, контраст насиченості або контраст світлості. Колірний контраст може викликати різні емоції та відчуття та є ключовим у створенні візуального інтересу.

3) Контраст розміру та форми

Контраст може також бути створений за допомогою різниці у розмірі та формі об'єктів. Великі об'єкти поруч з маленькими можуть створити відчуття домінування або захисту, тоді як контраст круглих форм з кутастими може додати динаміки та напруженості.

4) Контраст текстури

Різні текстури поруч можуть створити контраст, який привертає увагу та стимулює тактильні відчуття. Гладкі поверхні поруч з шорсткими можуть підсилити відчуття різниці між матеріалами та додати візуального інтересу.

5) Контраст руху

Візуальний контраст може бути створений за допомогою зображення руху поруч зі статичними елементами. Це може створити відчуття динаміки та життєвої енергії, а також направити око глядача через композицію.

6) Значення контрасту

Контраст є важливим, оскільки він допомагає організувати композицію та надати їй зрозумілість. Він може підкреслити важливість певних елементів, створити фокус та ієрархію, а також вплинути на емоційний відгук глядача. Контраст може бути використаний для створення різноманітності та інтересу, а також для передачі повідомлення або ідеї.

У підсумку, *контраст є фундаментальним інструментом* у візуальному мистецтві, який дозволяє художникам та дизайнерам створювати більш виразні та емоційно насичені твори. Він допомагає створити візуальну гармонію, підкреслити важливість елементів та створити атмосферу, яка може зачарувати або змусити задуматися.

8.2.1 Контраст світла та тіні

Контраст світла та тіні є одним з найпотужніших засобів у візуальному мистецтві, який художники використовують для створення глибини, об'єму та емоційного резонансу. Цей контраст не тільки визначає візуальну структуру об'єктів, але й може впливати на настрій та атмосферу твору.

Аспекти контрасту світла та тіні та його значення у мистецтві:

- Створення тривимірності*

Одним з основних застосувань контрасту світла та тіні є створення ілюзії тривимірності на двовимірній поверхні. Художники використовують світлі та темні тони для моделювання форми об'єктів, створюючи відчуття об'єму та простору. Така техніка дозволяє глядачу відчувати реалістичність зображення, навіть коли воно є плоским.

- Емоційний вплив*

Контраст світла та тіні може значно впливати на емоційний відгук глядача. Світлі області можуть викликати відчуття радості та оптимізму, тоді як темні області можуть викликати відчуття меланхолії або загадковості. Художники часто використовують цей контраст для підсилення драматичності сцени або для акцентування на певних елементах композиції.

- *Напрямок світла*

Напрямок, з якого світло падає на об'єкт, може змінити характер тіней та вплинути на загальне сприйняття зображення. Наприклад, світло ззаду може створити силует, тоді як світло спереду може висвітлити деталі об'єкта.

- *Художні стилі*

Різні художні стилі використовують контраст світла та тіні по-різному. Наприклад, у бароковому живописі контраст часто використовується для створення драматизму та експресії, тоді як у імпресіонізмі він може бути пом'якшеним для передачі легкості та миттєвості.

- *Технічне застосування*

У фотографії та кінематографії контраст світла та тіні є ключовим для створення настрою та глибини сцени. Він може бути використаний для створення фокусу на певному об'єкті або персонажі, а також для створення відчуття реалізму та присутності.

- *Символічне значення*

Контраст світла та тіні може нести в собі символічне значення. У літературі та кіно темні тіні часто асоціюються з невідомістю або злом, тоді як світлі області можуть символізувати просвітлення або добро.

У підсумку, *контраст світла та тіні* є важливим інструментом у руках художника, який дозволяє створювати візуально привабливі та емоційно насичені твори. Він впливає на наше сприйняття форми, глибини та атмосфери, а також може викликати сильні емоційні реакції та передавати глибокі символічні повідомлення.

8.2.2 Контраст кольору та тону

Контраст кольору та тону є одним з основних інструментів у візуальному мистецтві, який художники використовують для створення візуального інтересу, передачі емоцій та надання глибини своїм творам. Він виникає, коли поруч розташовані кольори з різними характеристиками – це може бути різниця у відтінку, насиченості або яскравості. Наприклад, контраст між теплим червоним та холодним блакитним може створити відчуття динаміки та енергії. Контраст кольорів може також використовуватися для привертання уваги до певної частини композиції або для створення ритму та руху у зображенні.

Контраст тону пов'язаний з різницею у світлості між кольорами або відтінками одного кольору. Він може бути використаний для створення ілюзії об'єму та простору, а також для надання зображенню більшої глибини та реалістичності. Тони, що переходять від світлих до темних, можуть відтворити відчуття світла, що падає, та тіней, що виникають, додаючи зображенню тривимірності.

Контраст кольору та тону може значно впливати на емоційний відгук глядача. Яскраві та насичені кольори можуть викликати відчуття радості та життєвої сили, тоді як пастельні та темні тони можуть викликати більш спокійні та задумливі емоції. Контраст може бути використаний для створення настрою, від теплого та затишного до холодного та відчуженого.

Художники та дизайнери часто використовують контраст кольору та тону для створення візуального інтересу та направлення ока глядача по зображенню. Контраст може допомогти виділити важливі елементи, створити фокус та ієрархію у композиції. У *фотографії*, контраст кольору та тону використовується для створення глибини та акцентування на текстурі. У *кінематографії*, контраст може бути використаний для створення настрою сцени або для підсилення драматичності моменту. Контраст також може мати *символічне значення*. Наприклад, контраст між світлом та темрявою часто використовується для представлення боротьби між добром та злом або між знанням та невідомістю.

У підсумку, *контраст кольору та тону* є важливим інструментом у візуальному мистецтві, який дозволяє художникам та дизайнерам передавати складні емоції та ідеї, створювати глибину та реалістичність у своїх творах, а також привертати увагу та створювати візуальний інтерес. Контраст може бути використаний для створення потужного візуального повідомлення, яке залишає тривалий вплив на глядача.

8.3 Аналіз творів на використання тону та контрасту

Тон та контраст є двома з найважливіших елементів у візуальному мистецтві, які художники використовують для передачі глибини, настрою та емоційного впливу своїх творів. Вони дозволяють створювати візуальну гармонію, підкреслювати важливість елементів та створювати атмосферу.

- *«Нічна варта» Рембрандта*

Цей знаменитий твір Рембрандта ван Рейна є майстерним прикладом використання контрасту світла та тіні для створення драматичного ефекту. Рембрандт використовує техніку хіароскуро, щоб привернути увагу до головних фігур та створити відчуття руху та жвавості сцени.

- *«Вітрувіанська людина» Леонардо да Вінчі*

Цей малюнок да Вінчі використовує тон для створення тривимірності та текстури. Легкі та тінюві штрихи надають фігурі об'єму, підкреслюючи анатомічну точність та ідеальні пропорції людського тіла.

- *«Зоряна ніч» Вінсента ван Гога*

Ван Гог використовує контраст кольору та тону для передачі бурхливої енергії та емоційного стану. Яскраві зірки на темному небі та вихрові форми створюють відчуття динаміки та хаосу.

- *«Дівчина з перловою сережкою» Йоганнеса Вермеера*

Вермеер використовує тон та контраст для створення м'якості та глибини у своєму портреті. М'яке освітлення обличчя дівчини та контраст між її яскравою сережкою та темним фоном привертають увагу до її виразу та краси.

- *«Чорний квадрат» Казимира Малевича*

Малевич створює сильний контраст між чорним квадратом та білим фоном, що веде до глибоких філософських роздумів про межі мистецтва та значення кольору та форми.

Ці твори мистецтва демонструють, як тон та контраст можуть бути використані для створення різноманітних візуальних та емоційних ефектів. Від класичного до сучасного, від реалістичного до абстрактного, художники використовують ці елементи для створення творів, які можуть викликати сильні відчуття та залишити тривалий вплив на глядача. Контраст та тон є важливими інструментами, які дозволяють художникам передавати свої ідеї та відчуття через мову мистецтва.

ЛЕКЦІЯ №9. ДИНАМІКА ТА РУХ. ПРОСТІР ТА ПЕРСПЕКТИВА. РІЗНІ КУЛЬТУРИ ТА ПСИХОЛОГІЯ У КОМПОЗИЦІЇ

9.1 Динаміка та рух у візуальній композиції

Динаміка та рух у візуальній композиції — це елементи, які надають творам живості та енергії. Вони є ключовими для створення відчуття дії та зміни, що приваблюють око глядача та утримують його увагу. Динаміка визначається як сила, яка призводить до зміни або руху. У візуальному мистецтві динаміка може бути представлена через використання різних елементів дизайну, таких як лінії, форми, кольори та текстури.

Динаміка та рух є *фундаментальними елементами* у візуальній композиції, які вносять життя та енергію в мистецтво. Вони не лише привертають увагу глядача, але й спонукають до глибшого розуміння та емоційного реагування на твір.

Динаміка відіграє ключову роль у створенні *відчуття активності та зміни*. Вона може бути виражена через різноманітність форм, інтенсивність кольорів або навіть через розміщення об'єктів у просторі. *Динамічні композиції* часто характеризуються непередбачуваністю та відчуттям незавершеності, що спонукає глядача до активної участі у процесі сприйняття.

Рух у візуальному мистецтві може бути як *літеральним*, так і *метафоричним*. *Літеральний рух* відбувається, коли об'єкти або частини твору здаються рухомими завдяки оптичним ілюзіям або анімації. *Метафоричний рух* виникає, коли композиція натякає на ідею або концепцію, яка розвивається або змінюється з часом.

Рух у візуальному мистецтві може бути *реальним* або *ілюзорним*. *Реальний рух* відбувається, коли об'єкти фізично переміщуються, як у випадку з кінетичним мистецтвом. *Ілюзорний рух* створюється за допомогою художніх прийомів, які змушують глядача відчувати, що об'єкти на зображенні рухаються, хоча насправді вони статичні. Це може бути досягнуто за допомогою повторення елементів, зміни розміру або перспективи. У сучасному дизайні динаміка та рух відіграють важливу роль. Вони використовуються для привертання уваги до рекламних оголошень, веб-сайтів та інших медіа. Ефективне використання цих елементів може зробити дизайн більш привабливим.

Динаміка в композиції — це не просто рух або активність; це спосіб, яким елементи мистецтва взаємодіють, створюючи відчуття життя та енергії.

Лінії та їх напрямки є одними з найбільш основних елементів, що створюють динаміку. Вони можуть бути прямими, кривими, хвилястими або зигзагоподібними, кожен тип лінії несе в собі певну енергію. Прямі лінії можуть вказувати на стабільність та порядок, тоді як криві лінії можуть викликати відчуття руху та природності.

Форми та їх взаємодія також важливі для створення динаміки. Різні форми можуть взаємодіяти, створюючи відчуття ритму та руху. Наприклад, повторення подібних форм може створити ритмічну структуру, тоді як контраст між круглими та кутастими формами може викликати візуальну напругу.

Колір та контраст є потужними інструментами для додавання динаміки. Яскраві та насичені кольори можуть привертати увагу та викликати сильні емоції, тоді як контрастні кольорові комбінації можуть створювати відчуття глибини та руху.

Текстура та патерни можуть додати візуальний інтерес та різноманітність до композиції. Використання різних текстур поруч може створити динамічний ефект, особливо коли світло та тінь взаємодіють з поверхнею.

Простір та перспектива відіграють ключову роль у створенні ілюзії руху. Зміна перспективи може створити відчуття глибини, а асиметричне розміщення об'єктів може викликати відчуття динаміки та руху в просторі.

Світло та тінь використовуються для створення відчуття об'єму та глибини, що є важливим для динамічної композиції. Вони можуть вказувати на джерело світла, створювати акценти та навіть викликати відчуття руху.

9.2 Історичний контекст динаміки та руху

Використання динаміки та руху в мистецтві має довгу історію. Від давніх фресок, що зображують сцени полювання, до сучасних кінетичних скульптур, художники завжди прагнули передати відчуття руху та життєвої сили. У сучасному дизайні, динаміка та рух використовуються для створення брендів, які випромінюють енергію та інноваційність. Особливо важливими динаміка та рух стають у контексті цифрового мистецтва, де можливості для створення ілюзії руху майже безмежні. Від відеоігор до інтерактивних інсталяцій, ці елементи використовуються для залучення та утримання уваги користувача.

Історичний контекст динаміки та руху в мистецтві та композиції є настільки різноманітним і багатогранним, як і сама історія мистецтва. Від найдавніших часів до сучасності, художники використовували рух як засіб для вираження емоцій, передачі духу епохи та створення візуального ритму.

У *давнину* динаміка та рух часто використовувалися для зображення міфологічних сцен та героїчних подвигів. Єгипетські фрески, грецькі вазы та римські мозаїки відображають сцени з життя, битви та полювання з великою динамікою, надаючи зображенням відчуття живості.

У *Середньовіччі* релігійне мистецтво було спрямоване на вираження духовності та вічності, тому динаміка та рух часто були стримані. Проте, у готичному мистецтві

починають з'являтися більш динамічні форми, які вказують на зміну парадигми.

Ренесанс приніс із собою відродження інтересу до античності та людського досвіду. Художники як Леонардо да Вінчі та Мікеланджело створювали роботи, що відзначалися надзвичайною динамікою та рухом, використовуючи перспективу та анатомічну точність для створення реалістичних та енергійних композицій.

У бароко та рококо динаміка та рух досягли нових висот завдяки експресивним жестам, складним драпіруванням та драматичному використанню світла та тіні. Художники як Петер Пауль Рубенс та Жан-Антуан Ватто майстерно використовували ці елементи для створення відчуття руху та емоційної насиченості.

У модернізмі художники почали експериментувати з формою та кольором, щоб передати рух та динаміку в абстрактній формі. Твори Пабло Пікассо та Василя Кандинського відображають цей перехід від представлення реального світу до внутрішнього світу емоцій та вражень.

У сучасному мистецтві динаміка та рух стали основними концепціями, які використовуються для дослідження нових медіа та технологій. Від кінетичного мистецтва до інтерактивних інсталяцій, художники продовжують шукати нові способи для вираження руху та зміни.

9.3 Принципи динамічної композиції

Ритм та повторення є одними з основних принципів динамічної композиції. Ритм створюється через повторення подібних елементів, таких як форми, лінії або кольори, і може надати композиції відчуття руху та потоку. Повторення може бути регулярним або змінним, і кожен тип створює різні візуальні ефекти.

Баланс та вага елементів важливі для створення стабільності в динамічній композиції. Баланс може бути симетричним або асиметричним. Симетричний баланс створює відчуття спокою та порядку, тоді як асиметричний баланс може викликати відчуття динаміки та напруженості.

Фокус та точки інтересу визначають, куди спрямовується увага глядача. Вони можуть бути створені за допомогою контрасту, кольору, форми або розміщення. Динамічна композиція часто має кілька точок інтересу, які ведуть око глядача через твір.

Рух та напрямок є ключовими для створення відчуття динаміки. Художники можуть використовувати лінії, форми та кольори для створення ілюзії руху або для керування поглядом глядача у певному напрямку.

Контраст та варіація додають інтерес та різноманітність до композиції. Використання контрастних елементів, таких як світле проти темного або велике проти малого, може створити візуальну напругу та підкреслити динаміку.

Масштаб та пропорції впливають на сприйняття важливості та активності елементів у композиції. Зміна масштабу може створити відчуття глибини та руху, а непропорційні елементи можуть привертати увагу та створювати фокус.

Гармонія та єдність забезпечують, що всі елементи композиції працюють разом, створюючи цілісний та збалансований твір. Навіть у динамічній композиції важливо підтримувати відчуття гармонії, щоб не втратити зв'язок між елементами.

Ритмічна послідовність може створювати відчуття руху та напрямку. Наприклад, ряд вертикальних ліній, що поступово зменшуються за розміром, може вести око вгору, створюючи ілюзію зростання або руху.

Контраст у повторенні може бути використаний для створення фокусу. Якщо один елемент відрізняється від решти, він привертає увагу та стає точкою інтересу. Це може бути зміна кольору, форми або розміру.

Ритмічна гармонія виникає, коли повторення елементів збалансоване та приємне для ока. Це створює відчуття порядку та спокою, навіть у динамічній композиції.

Розрив ритму може бути використаний для створення акценту або для введення елемента сюрпризу. Це може бути раптова зміна у повторенні або несподіваний елемент, що порушує ритмічну послідовність.

Фокус та точки інтересу є життєво важливими для створення залучаючих та значущих візуальних композицій. Вони служать як маяки, які привертають та керують увагою глядача, створюючи відчуття порядку та ієрархії у творі.

Фокус у візуальній композиції — це та частина твору, яка найбільше привертає увагу. Це може бути яскравий колір, контрастна форма, детальна текстура, або будь-який елемент, який виділяється з загального контексту. Фокус може бути статичним, зосереджуючи увагу на одному місці, або динамічним, переміщаючи око глядача по композиції.

Точки інтересу — це специфічні місця у композиції, які привертають увагу та стимулюють залученість глядача. Вони можуть бути розподілені по всьому твору, створюючи візуальний шлях, який веде око від однієї точки до іншої. Точки інтересу часто використовуються для розповіді історії або підкреслення певних аспектів теми.

Контраст є одним з найефективніших способів створення фокусу та точок інтересу. Він може бути візуальним, колірним, текстурним або концептуальним. Контрастні елементи відразу привертають увагу та можуть використовуватися для ведення глядача через композицію.

Розміщення також важливе для створення фокусу. Елементи, розташовані в центрі або на перетині ліній “золотого перетину”, природно привертають увагу. Використання простору навколо фокусного елемента, відоме як “негативний простір”, може допомогти виділити його та створити більшу візуальну вагу.

Рух та напрямки можуть бути використані для створення динамічних точок інтересу. Лінії, що ведуть до фокусного елемента, або рухомі форми, які вказують на нього, можуть створити відчуття активності та напрямку у композиції.

Гармонія та контекст важливі для забезпечення, що фокус та точки інтересу не виглядають випадковими або відволікаючими. Вони повинні бути інтегровані у загальну композицію таким чином, щоб підсилювати тему та емоційний зміст твору.

Рух у візуальному просторі — це ключовий елемент, який надає динаміки та життєвості композиції. Він може бути як реальним, так і ілюзорним, але завжди спрямований на створення відчуття активності та зміни.

Анімація та кінетика є прямими методами створення руху. Анімація використовує послідовність зображень для створення відчуття руху, тоді як кінетичне мистецтво включає реальний рух об'єктів, часто за допомогою механічних або електронних пристроїв.

Перспектива та глибина є важливими для створення ілюзії тривимірного простору на двовимірній поверхні. Художники можуть використовувати лінійну перспективу, зменшуючи розміри об'єктів та зміщуючи їх до точки зникнення, щоб створити відчуття глибини. Колірна та повітряна перспектива також можуть використовуватися для створення відчуття відстані.

Динаміка світла та тіні може створити відчуття руху та об'єму. Зміна інтенсивності та напрямку світла може створити відчуття, що сцена оживає, а тіні можуть вказувати на рух джерела світла або об'єктів у просторі.

Ілюзія руху є одним з найбільш захоплюючих аспектів візуального мистецтва. Художники можуть використовувати різні техніки, такі як розмиття, перекриття, зміна розміру та перспективи, для створення відчуття, що нерухомі об'єкти рухаються. Наприклад, серія зображень, які поступово змінюються, може створити відчуття руху або розвитку.

Використання ліній та форм є одним з основних способів створення ілюзії руху. Діагональні та зигзагоподібні лінії можуть вказувати на напрямки та швидкість, тоді як криві лінії можуть надавати відчуття плавності та грації. Художники можуть також використовувати перекриття форм, щоб створити відчуття глибини та руху в просторі.

Динаміка кольору та світла також відіграє важливу роль у створенні ілюзії руху. Зміна кольорів та інтенсивності світла може імітувати рух та зміну в часі. Наприклад, поступове затемнення кольору може створити відчуття, що об'єкт віддаляється, тоді як посилення світла може здатися наближенням.

Перспектива та зміна розміру є ще одними інструментами для створення ілюзії руху. Об'єкти, які зменшуються в розмірі, можуть виглядати так, ніби вони рухаються від глядача, тоді як збільшення розміру може вказувати на рух до глядача.

Розмиття та швидкість часто використовуються в сучасному мистецтві та фотографії для створення відчуття швидкого руху. Розмиті краї або “шлейфи” можуть імітувати швидкість та рух, особливо коли вони використовуються в комбінації з чіткими та нерухомими об’єктами.

Секвенційні зображення використовуються для створення відчуття руху через час, як у коміксах або анімації. Послідовність кадрів, які показують різні стадії дії, може створити відчуття руху та розвитку сюжету.

Інтерактивність та участь глядача можуть також сприяти ілюзії руху. Інтерактивні інсталяції або твори, які змінюються в залежності від позиції або дій глядача, можуть створити відчуття руху та зміни в просторі.

Секвенційні зображення — це потужний засіб розповіді історій та створення ілюзії руху у візуальному мистецтві. Вони використовуються для показу послідовності подій, розвитку дій або змін у часі.

Послідовність як засіб розповіді є основою для багатьох форм візуального мистецтва, включаючи комікси, графічні романи та анімацію. Кожне зображення в секвенції представляє окремий момент у часі, а їхня послідовність створює відчуття руху та розвитку сюжету. Це дозволяє глядачу сприймати історію як неперервний потік подій.

Динаміка та ритм у секвенційних зображеннях можуть бути регульовані через зміну кадрів, їх розмірів та композицій. Наприклад, швидка послідовність малих кадрів може створити відчуття швидкого руху або напруження, тоді як великі, детальні зображення можуть сповільнити темп та залучити глядача до важливого моменту.

Перехід між кадрами є ключовим для створення плавної та зрозумілої наративної структури. Художники можуть використовувати різні техніки переходу, такі як зміна фокусу, рух камери або зміна перспективи, щоб вести глядача від одного зображення до іншого.

Емоційний вплив секвенційних зображень може бути значним. Вони дозволяють художникам показувати розвиток емоційних станів персонажів, створюючи емпатію та залученість глядача. Емоційні зміни, зафіксовані в послідовності зображень, можуть бути більш виразними, ніж у одному статичному зображенні.

Інтерактивність та участь глядача у секвенційних зображеннях можуть бути підсилені через включення елементів, які вимагають активної участі. Наприклад, у інтерактивних інсталяціях або цифрових медіа глядач може контролювати темп або порядок зображень, що збільшує залученість та особисте відношення до твору.

Технічні аспекти створення секвенційних зображень також важливі. Художники та аніматори повинні враховувати час, рух, композицію та ритм, щоб створити плавну та зрозумілу послідовність, яка відповідає задуму та стилістичним вимогам.

Анімація та кінетика є двома взаємопов’язаними, але відмінними областями візуального мистецтва, які обидві досліджують та використовують рух як основний елемент. Анімація перетворює статичні зображення на живі сцени, тоді як кінетичне мистецтво включає реальний фізичний рух у творах.

Анімація — це процес створення ілюзії руху за допомогою швидкої послідовності статичних зображень, які мінімально відрізняються одне від одного. Кожне зображення називається кадром, і коли кадри відтворюються з достатньою швидкістю, мозок глядача зливає їх у плавний рух. Анімація може бути традиційною, де кожен кадр малюється вручну або цифровою, де використовуються комп’ютерні технології.

Кінетичне мистецтво включає реальний рух у фізичних творах. Це може бути механічний рух, створений за допомогою моторів або вітру або рух, який виникає від взаємодії з глядачем. Кінетичне мистецтво часто використовується для дослідження форми, простору та взаємодії світла та тіні.

Емоційний вплив анімації та кінетики може бути значним. Анімація дозволяє розповідати складні історії та передавати емоції через рух та вираз персонажів. Кінетичне мистецтво може залучати глядача на більш особистому рівні, оскільки воно часто вимагає фізичної взаємодії або спостереження за реальним рухом.

Технологічні інновації відіграють важливу роль у розвитку анімації та кінетики. Від класичних мультиплікаційних фільмів до сучасних комп’ютерних анімацій та інтерактивних

кінетичних інсталяцій, технології розширюють можливості художників та дизайнерів.

Інтерактивність та участь глядача є особливо важливими у кінетичному мистецтві. Інтерактивні твори можуть змінюватися або розвиватися в залежності від дій глядача, створюючи унікальний досвід для кожної особи.

Виклики та можливості для художників та аніматорів полягають у тому, щоб створити роботи, які не просто демонструють рух, але й передають глибокий зміст, емоції та ідеї. Це вимагає глибокого розуміння як візуального мовлення, так і технічних аспектів роботи.

Масштаб та пропорції є важливими для створення відчуття реалістичності у перспективі. Художники повинні уважно враховувати розміри та відносні пропорції об'єктів, щоб гарантувати, що вони виглядають правдоподібно у відношенні один до одного та до простору навколо них.

Використання світла та тіні може допомогти підсилити перспективу, створюючи відчуття об'єму та тривимірності. Художники можуть використовувати тіні та світлі площини, щоб підкреслити форму об'єктів та їх розташування у просторі.

Перспектива є ключовим елементом у візуальному мистецтві, який дозволяє художникам створювати ілюзію тривимірного простору на двовимірній поверхні. Існує кілька типів перспективи, кожен з яких використовує різні методи для досягнення цієї ілюзії.

Лінійна перспектива є найбільш відомим та широко використовуваним методом для створення глибини та простору. Вона базується на принципі, що об'єкти здаються меншими, коли вони розташовані далі від спостерігача. Лінійна перспектива використовує точки зникнення та горизонтальну лінію, щоб визначити, як паралельні лінії об'єктів збігаються в одній точці на горизонті. Це створює відчуття глибини та тривимірності, особливо в архітектурних зображеннях та урбаністичних пейзажах.

Повітряна перспектива, також відома як атмосферна перспектива, використовує зміни кольору та чіткості для імітації впливу атмосфери на об'єкти, які знаходяться на різній відстані від спостерігача. Об'єкти, розташовані далі, зазвичай зображуються більш блідими, менш контрастними та менш деталізованими, ніж ті, що знаходяться ближче. Це створює відчуття глибини та величезності простору, особливо в пейзажних зображеннях.

Колірна перспектива використовує кольорові відтінки та насиченість для створення відчуття глибини. Теплі кольори, такі як червоний та жовтий, здаються виходити вперед, тоді як холодні кольори, такі як синій та зелений, відступають назад. Цей ефект може бути використаний для підкреслення важливих елементів у композиції або для створення відчуття віддаленості та простору.

Складність перспективи виникає, коли художники поєднують різні види перспективи для створення більш складних та реалістичних сцен. Наприклад, вони можуть використовувати лінійну перспективу для створення архітектурного простору, а повітряну та колірну перспективу — для додавання глибини та атмосферності пейзажу.

Комбінування цих трьох типів перспективи дозволяє художникам створювати багатовимірні та реалістичні зображення, які відтворюють складність та красу реального світу. Використання перспективи є важливим не лише для досягнення візуальної глибини, але й для передачі емоційного змісту та наративу в мистецтві. Розуміння та застосування лінійної, повітряної та колірної перспективи є ключовими для створення візуальних творів, які залучають та вражають глядача.

9.4 Архітектура та дизайн інтер'єрів

Архітектура є мистецтвом проектування та планування будівель та інших фізичних структур. Вона об'єднує естетичні та технічні аспекти, щоб створити простори, які задовольняють потреби та бажання людей. Архітектура враховує контекст місця, історичні та культурні впливи, а також сучасні тенденції та технології. Вона може варіюватися від простих житлових будинків до складних комерційних та громадських споруд.

Дизайн інтер'єрів фокусується на організації внутрішнього простору та його оформленні. Він включає вибір кольорів, матеріалів, меблів, освітлення та аксесуарів, які

разом створюють певну атмосферу та функціональність. Дизайн інтер'єрів не тільки покращує естетику простору, але й підвищує його комфортність та ефективність.

Простір та форма є основними елементами як у архітектурі, так і в дизайні інтер'єрів. Вони визначають структуру та розподіл простору, створюючи відчуття відкритості або комфорту.

Масштаб та пропорції важливі для створення переконливої перспективи. Використання різних розмірів об'єктів може допомогти створити відчуття глибини та відстані, а також може бути використане для акцентування певних елементів у композиції.

Контекст та наратив у візуальному мистецтві часто залежать від застосування динаміки та перспективи. Вони можуть розповісти історію або передати емоційний стан, використовуючи рух та глибину для залучення глядача та провокування його уяви.

9.5 Культура у композиції

9.5.1 Вплив культури

Культура глибоко впливає на композицію у візуальному мистецтві, відображаючи цінності, історію та соціальні норми суспільства. Вона формує спосіб, яким художники бачать світ, і впливає на їхній вибір тем, символів та стилів.

Культурні символи та мотиви часто використовуються у візуальному мистецтві для передачі певних ідей або цінностей. Кожна культура має свої унікальні знаки та символи, які можуть бути впізнані та інтерпретовані членами цієї культури. Художники використовують ці елементи для створення глибшого зв'язку з аудиторією та для надання своїм творам більшого значення.

Колірна символіка також варіюється від культури до культури. Те, що в одній культурі може вважатися символом радості та святкування, в іншій може мати зовсім інше значення. Художники повинні бути обізнані з цими відмінностями, особливо коли їхні твори переглядаються міжнародною аудиторією.

Традиційні техніки та ремесла відіграють важливу роль у формуванні композиційних підходів. Традиційні методи, такі як японська гравюра на дереві або африканське ткацтво, несуть в собі багато століть культурного розвитку та впливають на сучасне мистецтво та дизайн.

Культурні наративи та історії часто стають основою для композицій. Міфи, легенди та історичні події можуть бути відтворені або переосмислені через мистецтво, дозволяючи новим поколінням зануритися у спадщину своїх предків.

Соціальні та політичні контексти також впливають на композицію. Мистецтво може бути використане як засіб соціального коментаря або політичного протесту, зображуючи певні події або ставлення у спосіб, який викликає обговорення та рефлексію.

Глобалізація та крос-культурний обмін розширюють можливості для художників включати різноманітні культурні елементи у свої композиції. Це може призвести до створення нових, гібридних форм мистецтва, які поєднують традиції та інновації з різних куточків світу.

9.5.2 Різні культурні підходи до динаміки та простору

У світі, де культури переплітаються та взаємодіють, поняття динаміки та простору набувають різноманітних інтерпретацій. Кожна культура має свої унікальні традиції, які формують її розуміння та використання цих концепцій у мистецтві, архітектурі, музиці та навіть у соціальних взаємодіях.

Східні традиції часто акцентують на гармонії з природою та плинності форм. У китайському та японському мистецтві динаміка часто виражається через невимушеність рухів та балансу простору, де кожен елемент існує у спокої та рівновазі з іншими. Це можна побачити у традиційній каліграфії, де кожен штрих є важливим та вносить свій вклад у загальну композицію.

Західні культури, з іншого боку, часто підкреслюють динаміку через контраст та

енергію. У європейському мистецтві, починаючи з Ренесансу, велика увага приділяється перспективі та ілюзії руху, що створює відчуття глибини та об'єму. В архітектурі, наприклад, барокові споруди використовують складні форми та різноманітність деталей для створення враження руху та експансивності простору.

Європейська традиція зосереджена на гармонії, балансі та симетрії. Від античності до Ренесансу, європейські художники прагнули до ідеалу “золотого перетину”, який вважався формулою досконалості. Це прагнення до порядку та пропорційності відображається у структурі європейських міст, архітектурі та садово-парковому мистецтві.

Азіатські композиційні традиції часто відображають філософію даосизму та зен-буддизму, де важливими є поняття порожнечі та простору. У японському мистецтві “ма” (простір) є життєво важливим елементом, який визначає відносини між об'єктами. Китайські традиційні картини часто використовують асиметрію та невелику кількість деталей для створення відчуття гармонії та руху.

Африканське мистецтво відоме своєю виразною символікою та ритмічною композицією. Використання геометричних форм, сильних контрастів та яскравих кольорів створює динамічні та енергійні твори, які часто мають глибоке культурне та духовне значення.

Індійське мистецтво славиться своєю деталізацією та використанням яскравих кольорів. Композиції часто переповнені символічними елементами, що розповідають складні історії та міфи. Мініатюри та муралі відображають складність індійської культури та її любов до розповіді.

Латиноамериканські культури славляться своїм енергійним та експресивним підходом до динаміки. Танці, такі як сальса та танго, відображають цю енергію через швидкі рухи та пристрасні взаємодії. Це поєднання створює унікальні композиції, де індіанські мотиви зливаються з європейськими техніками та стилями. У візуальному мистецтві, яскраві кольори та сміливі форми використовуються для створення враження життєвості та динамічності.

Кожна культура вносить свій вклад у глобальне розуміння динаміки та простору, збагачуючи наш світ різноманітністю підходів та інтерпретацій. Це розмаїття є джерелом натхнення для творців у всьому світі, дозволяючи їм вивчати та експериментувати з новими формами виразу та створювати твори, які перетинають культурні межі та об'єднують людей через спільний досвід динаміки та простору.

Композиційні традиції в різних країнах є відображенням їхньої ідентичності та світогляду. Вони продовжують впливати на сучасне мистецтво, надаючи художникам натхнення та контекст для створення нових творів, які відображають глобальну культурну різноманітність.

9.6 Технології та інновації в композиції

У сучасному світі технології та інновації глибоко впливають на мистецтво композиції, відкриваючи нові можливості для творчості та вираження. Вони змінюють спосіб, яким художники створюють та діляться своїми творами, а також як аудиторія сприймає та взаємодіє з мистецтвом.

Технологія та інновації відкривають нові можливості для композиції у візуальному мистецтві, розширюючи творчі горизонти та змінюючи взаємодію між художником та аудиторією. Вони дозволяють створювати більш складні, залучаючі та персоналізовані візуальні твори, які можуть впливати на емоції, думки та уявлення глядачів. Інновації у візуальному мистецтві продовжують рухати межі можливого, надихаючи нас бачити світ новими очима.

Сучасні технології відкрили безмежні можливості для художників, дизайнерів та творців контенту у *створенні динамічних ефектів*, які раніше були недосяжні або вимагали значних зусиль. Від комп'ютерної графіки до доповненої реальності, сучасні інструменти дозволяють нам візуалізувати та маніпулювати простором та часом у способи, які можуть збагатити візуальний досвід та занурити глядача у повністю нові світи.

Комп'ютерна графіка (CG) є одним з найважливіших інструментів у створенні динамічних візуальних ефектів. Програмне забезпечення для 3D-моделювання та анімації, таке як Blender, Maya або Cinema 4D, дозволяє художникам створювати складні сцени та персонажі, які можуть рухатися та взаємодіяти з реалістичною фізикою та освітленням.

Доповнена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR) відкривають нові горизонти для динамічного візуального сторітеллінгу. За допомогою AR, можливо накладати цифрові об'єкти на реальний світ, створюючи інтерактивні та занурюючі досвіди. VR занурює користувачів у повністю вигадані світи, де вони можуть взаємодіяти з оточенням у тривимірному просторі.

Моушн-капчер (motion capture) технології дозволяють захоплювати рухи реальних людей та тварин, щоб створити надзвичайно реалістичні анімації. Це особливо корисно у кінематографії та відеоіграх, де потрібно передати тонкі емоції та складні рухи.

Інтерактивні інсталяції використовують сенсорні технології та програмування для створення динамічних арт-об'єктів, які реагують на присутність та дії глядачів. Це створює унікальний діалог між твором та його спостерігачем, де кожен відвідувач стає частиною творчого процесу.

Генеративне мистецтво, яке використовує алгоритми та штучний інтелект для створення візуального контенту, є ще одним прикладом технологічних інновацій. Ці системи можуть створювати унікальні та неповторні твори, які часто виходять за рамки людської уяви.

Проекційний мапінг дозволяє проєктувати зображення на нерівні поверхні, створюючи ілюзію тривимірності та руху на статичних об'єктах. Це широко використовується у публічних виступах, театрі та рекламі для створення захоплюючих візуальних шоу.

Сучасні технології не тільки розширюють можливості для створення динамічних ефектів, але й сприяють новим формам виразу та спілкування. Вони дозволяють творцям перетворювати свої ідеї у реальність з небувалою точністю та креативністю, відкриваючи двері до майбутнього, де межі між реальністю та уявою стають все більш розмитими.

ЛЕКЦІЯ №10. КОМПОЗИЦІЯ В ЖИВОПИСІ ТА ФОТОГРАФІЇ

10.1 Композиція у живописі

Композиція у живописі є одним із найважливіших елементів, який визначає візуальну силу та емоційний вплив твору на глядача. Це мистецтво розташування об'єктів, кольорів, світла та тіней на полотні таким чином, щоб вони разом створювали гармонійне та збалансоване ціле. Композиція не лише керує поглядом глядача, але й передає глибокі ідеї та емоції художника.

10.1.1 Пірамідальна композиція

Пірамідальна композиція в живописі — це техніка, яка використовується для створення відчуття порядку, стабільності та гармонії на полотні. Цей метод має давню історію та був особливо популярний серед майстрів Високого Ренесансу, таких як Леонардо да Вінчі та Рафаель. Пірамідальна композиція використовує геометричну форму піраміди або трикутника як основу для розташування фігур у творі, що дозволяє художнику створити збалансоване та цілісне зображення.

Пірамідальна композиція дозволяє художнику створити ілюзію тривимірного простору на двовимірній поверхні полотна. Розташування фігур у формі піраміди надає глибини композиції, оскільки лінії, що ведуть до вершини піраміди, здаються відходять у глибину картини. Це створює відчуття простору та відкритості, навіть у сценах з великою кількістю персонажів.

Пірамідальна композиція також *сприяє відчуттю балансу та спокою*. Широка основа

піраміди надає стабільності усій композиції, а вершина, що спрямована вгору, створює відчуття піднесеності та легкості. Це допомагає художнику вирівнювати елементи на полотні таким чином, щоб жоден об'єкт не переважав інший, а всі разом утворювали гармонійну цілісність.

Гармонія в пірамідальній композиції досягається через взаємодію форм, кольорів та світлотіней. Художник може використовувати контрастні кольори для підкреслення певних частин композиції або м'які переходи кольорів для створення відчуття єдності. Світло та тінь можуть бути розподілені таким чином, щоб підкреслити форму піраміди та додати об'єму фігурам.

Пірамідальна композиція була використана у багатьох знаменитих творах. Наприклад, у «Таємній вечері» Леонардо да Вінчі, фігура Ісуса служить вершиною піраміди, а апостоли розташовані навколо нього таким чином, що створюється відчуття симетрії та порядку. Рафаель у своїй «Сікстинській Мадонні» також використовує пірамідальну композицію для створення відчуття міцної структури та гармонії між фігурами.

Пірамідальна композиція залишається актуальною і в сучасному живописі, де художники продовжують експериментувати з формою та простором. Ця техніка є свідченням того, що класичні принципи композиції можуть бути застосовані в різних контекстах та епохах, зберігаючи свою візуальну силу та емоційний вплив.

10.1.2 Рух погляду

Рух погляду в композиції живопису є одним з найважливіших інструментів художника для створення динаміки, напрямку та емоційного впливу на глядача. Це мистецтво керування поглядом глядача через композиційну структуру, щоб створити приємні відчуття від картини, вимагає не лише технічної майстерності, але й глибокого розуміння людської психології та візуального сприйняття.

Композиція в живописі не просто організовує елементи на полотні, але й спрямовує погляд глядача, створюючи шлях, яким око може подорожувати. Від рішення художника щодо композиції залежить, які елементи захоплять перший погляд, яким шляхом погляд буде подорожувати по полотну, та яке загальне відчуття складеться від живопису.

Пірамідальна композиція, класична форма в живописі, є прикладом того, як художники створюють стабільність та гармонію, керуючи поглядом глядача. Фігури, розташовані вздовж тривимірної геометричної форми, фокусують погляд на верхівці, повільно переводячи його на лінію горизонту. Це створює відчуття простору, балансу, спокою та гармонії.

На протигагу пірамідальній композиції, *динамічна форма*, що включає діагональні лінії, створює відчуття енергії та напруги. Діагоналі використовувалися для створення візуального інтересу та керування поглядом глядача, створюючи відчуття хвилювання, нетерпіння чи тривоги.

Композиція має спонукати око рухатися від одного елементу до іншого, тримаючи погляд на зображенні вцілому та підкреслюючи центральні фігури чи точки фокусу. Рух погляду по зображенню створює приємніші та більш природні відчуття від картини, ніж фіксація ока на одному місці чи елементі. Постійний рух погляду між різними елементами композиції створює своєрідний візуальний ритм, який може викликати різноманітні емоційні реакції.

Композиція у живописі, *особливо рух погляду*, є потужним інструментом у руках художника. Вона не лише структурує візуальний простір, але й впливає на емоційне сприйняття та взаємодію глядача з твором. Через керування поглядом, художник може вести глядача через історію, яку він хоче розповісти, забезпечуючи при цьому приємні відчуття від картини.

10.1.3 Центральні фігури та точки фокусу

Центральні фігури та точки фокусу відіграють вирішальну роль у композиції живопису, оскільки вони привертають увагу глядача та визначають, як буде сприйматися твір

мистецтва.

Композиційний центр — це точка на полотні, яка найбільше привертає увагу глядача. Вона може бути як фізичною, так і психологічною, і часто визначається розташуванням найважливіших елементів твору, таких як головні фігури або ключові об'єкти. Художники можуть використовувати різні методи, щоб залучити погляд до центру, включаючи контраст кольорів, світла та тіні, а також лінії, які ведуть око до цієї точки.

Світло та колір є потужними інструментами для підкреслення центральних фігур та точок фокусу. Художники можуть використовувати яскраве освітлення або насичені кольори для виділення головних персонажів або важливих об'єктів, тоді як менш важливі елементи можуть бути зображені в темніших тонах або більш нейтральних кольорах.

Лінії та форми також використовуються для привертання уваги до центральних фігур. Вони можуть бути як прямими, так і кривими, створюючи шляхи, якими око глядача буде слідувати. Наприклад, діагональні лінії можуть додати динаміку та напрямок, в той час як вертикальні або горизонтальні лінії можуть внести стабільність та спокій.

Розміщення центральних фігур на полотні та їх пропорції відносно інших елементів також мають велике значення. Художники часто розміщують ключові фігури в центрі композиції або використовують принцип золотого перетину для створення приємного балансу та гармонії.

Класичні приклади використання центральних фігур та точок фокусу можна знайти в роботах майстрів Ренесансу. Леонардо да Вінчі у своїй «Мадонні в гроті» використовує пірамідальну композицію, де фігура Мадонни служить як центральна точка, до якої привертається погляд. Рафаель у «Альба Мадонні» також створює гармонійну композицію, де погляди персонажів спонукають глядача слідувати за ними, створюючи візуальний ритм.

Центральні фігури та точки фокусу є ключовими для створення ефективної композиції в живописі. Вони не тільки привертають увагу та керують поглядом глядача, але й визначають, як буде сприйматися твір мистецтва. Через використання світла, кольору, ліній, форм, розміщення та пропорцій, художники можуть підкреслити ключові об'єкти та створити глибокий емоційний вплив на глядача.

10.1.4 Динамічна форма

У живописі *динамічна форма* є ключовим елементом, який надає твору життя та рух. Одним з найефективніших способів створення динамічної форми є використання діагональних ліній. Ці лінії мають унікальну здатність викликати відчуття енергії та напруги, що може перетворити статичне зображення на сцену, сповнену руху та активності.

Енергія діагональних ліній полягає в їх здатності направляти око глядача через полотно. Вони створюють відчуття руху та прогресії, ведучи погляд від одного кута до іншого. Це контрастує з горизонтальними та вертикальними лініями, які часто асоціюються зі спокоєм та стабільністю.

Напруга та рівновага створюються за допомогою діагональних ліній, які можуть здаватися ніби вони знаходяться в стані невизначеності або балансу. Це може викликати у глядача відчуття очікування або передчуття подій, що мають відбутися.

Взаємодія з іншими елементами композиції, такими як колір, світло та тінь, може посилити вплив діагональних ліній. Наприклад, яскраві кольори та різкі контрасти можуть підсилити відчуття енергії, тоді як м'якіші кольори та плавні переходи можуть зм'якшити напругу, створюючи більш ліричний та мелодійний ритм.

Символічне значення діагональних ліній також може бути використане для передачі певних емоцій або концепцій. Вони можуть символізувати конфлікт, зміну, або навіть розвиток та зростання, залежно від контексту та напрямку ліній.

У підсумку, діагональні лінії є потужним інструментом у руках художника, який може використовуватися для створення динамічних та емоційно насичених творів. Вони додають живопису відчуття активності та руху, залучаючи глядача до глибшого дослідження та взаємодії з твором. Діагональні лінії не просто структурують простір, але й наділяють його енергією та життям, що робить кожне полотно унікальним досвідом.

10.1.5 Композиційні схеми

Композиційні схеми в живописі відіграють фундаментальну роль у створенні візуальної гармонії та організації простору на полотні. Вони є своєрідним скелетом твору, який дозволяє художнику розташувати елементи таким чином, щоб вони спільно створювали цілісне та збалансоване зображення. Геометричні форми, такі як трикутник, овал, коло, є основними інструментами для створення таких композиційних схем.

Композиції можуть бути *замкнутими* або *розімкнутими*. *Замкнута композиція* характеризується централізацією елементів, які прагнуть до середини полотна та оточені невеликим пустим простором. Це створює відчуття стабільності та спокою. Навпаки, *розімкнута композиція* має елементи, які здаються виходять за межі картини, створюючи відчуття руху та відкритості.

Трикутник часто використовується в композиції для створення структурованого та збалансованого зображення. Він може служити основою для розташування фігур, наприклад, у релігійних сценах або портретах, де головна фігура розташована у вершині трикутника, а інші елементи розміщені вздовж його основи.

Овал та коло використовуються для створення відчуття гармонії та єдності. Ці форми не мають початку чи кінця, що дозволяє оку глядача плавно переміщатися по композиції без різких зупинок. Вони ідеально підходять для зображення сімейних портретів, натюрмортів або пейзажів, де потрібно створити відчуття цілісності.

Композиційні схеми *впливають на сприйняття глядачем* картини. Вони можуть викликати різні емоції та думки, залежно від того, як художник вирішує розташувати елементи. Наприклад, симетрична композиція може викликати відчуття порядку та балансу, тоді як асиметрична композиція може створити відчуття динаміки та непередбачуваності.

Композиційні схеми є ключовими для *створення візуально привабливих та емоційно насичених творів мистецтва*. Вони дозволяють художникам не лише організувати елементи на полотні, але й передати глибокий зміст та ідеї через візуальну мову форм та ліній. Використання геометричних форм для створення композиційних схем є фундаментальним інструментом, який дозволяє художникам створювати твори, які залишають тривалий враження у глядачів.

10.1.6 Золотий перетин

Золотий перетин, відомий також як божественна пропорція, є одним із найбільш захоплюючих та містичних математичних відношень, яке знайшло своє застосування у багатьох сферах людської діяльності, включаючи мистецтво, архітектуру, дизайн та навіть природу. Цей принцип розташування елементів вважається ідеальним для досягнення гармонії у творі, оскільки він відображає природні закономірності та естетичні уподобання людини.

Золотий перетин описується математичною формулою, де відношення суми двох величин до більшої з них дорівнює відношенню більшої величини до меншої. Це відношення позначається грецькою буквою фі (φ) і приблизно дорівнює 1,6182. Ця пропорція виникає з послідовності Фібоначчі, де кожне наступне число є сумою двох попередніх чисел.

У *мистецтві* золотий перетин використовується для створення балансу та естетичної привабливості. Художники та архітектори, такі як Леонардо да Вінчі та Ле Корбюзьє, застосовували цю пропорцію для створення своїх шедеврів. Наприклад, відомо, що да Вінчі використовував золотий перетин при створенні «Вітрувіанської людини». Золотий перетин також спостерігається у природі: від розташування листків на стеблі до форми галактик. Це відношення здається універсальним кодом краси та гармонії, який вбудований у саму тканину реальності.

Сучасні дизайнери продовжують використовувати золотий перетин для створення збалансованих та привабливих композицій. Від веб-дизайну до корпоративної символіки, ця пропорція допомагає створити візуальну гармонію, яка приємна для ока.

Золотий перетин є свідченням того, що математика та мистецтво тісно пов'язані. Ця

пропорція не лише створює гармонію та баланс у візуальних творах, але й відображає глибокі природні закономірності, які ми, можливо, інстинктивно вважаємо прекрасними. Золотий перетин залишається однією з найбільш захоплюючих концепцій у світі мистецтва та дизайну, надихаючи творців на створення гармонійних та вічно привабливих творів.

10.2 Композиція у фотографії

Композиція у фотографії — це мистецтво організації елементів у кадрі таким чином, щоб вони передавали задум автора та привертали увагу глядача до ключових моментів зображення. Це основа, на якій тримається весь візуальний вираз, і саме вона визначає, наскільки ефективно фотографія може розповісти свою історію або передати емоції. Використовуючи різноманітні техніки, такі як правило третин, лінії ведення, контраст та баланс, фотографи створюють гармонійні та динамічні зображення, які захоплюють та тримають увагу.

10.2.1 Правило третин

Правило третин є одним з основних принципів композиції у фотографії, яке допомагає фотографам створювати збалансовані та естетично привабливі зображення. Це правило полягає у розподілі кадру на дев'ять рівних частин за допомогою двох горизонтальних та двох вертикальних ліній, утворюючи сітку 3x3. Точки перетину цих ліній, або так звані «точки інтересу», є місцями, де фотограф повинен розміщувати найважливіші елементи свого зображення. *Застосування правила третин* дозволяє фотографу створити візуальний баланс, розміщуючи об'єкти інтересу в одній з трьох третин кадру, замість того, щоб центрувати їх. Це створює більш природній і залучаючий візуальний потік, оскільки очі глядача інстинктивно переміщаються до точок перетину.

Правило третин також може підсилити сюжетну лінію або емоційний зміст фотографії. Розміщення суб'єкта зліва чи справа від центру може додати динаміки та напрямку руху, а розміщення горизонту вище або нижче центральної горизонтальної лінії може змінити настрій зображення — від спокійного до драматичного.

Хоча правило третин є корисним орієнтиром, воно не є жорстким правилом. Фотографи можуть експериментувати, порушуючи це правило для створення унікальних композицій, які відображають їхній особистий стиль та творчий підхід. Багато сучасних камер та смартфонів мають вбудовану функцію сітки правила третин, яка допомагає фотографам візуалізувати цю композиційну структуру під час зйомки.

Правило третин є одним з найважливіших інструментів у фотографії, який допомагає створювати зображення, що сприймаються як природні та збалансовані. Воно спонукає фотографів до більш уважного підходу до композиції, змушуючи їх думати про розташування елементів у кадрі та про те, як це розташування впливає на загальне сприйняття фотографії. Використання правила третин може значно покращити якість фотографічного портфоліо незалежно від рівня досвіду фотографа.

10.2.2 Золотий перетин

Золотий перетин у фотографії — це естетичний принцип, який використовується для створення композицій, що сприймаються як природно збалансовані та гармонійні.

У *фотографії* золотий перетин може бути застосований для розташування основних елементів кадру, таких як горизонт, об'єкти або люди, у спосіб, який створює приємне для ока відчуття порядку та краси. Це досягається шляхом розміщення цих елементів на лініях або точках, які ділять кадр у відношенні, близькому до числа Фі.

Фотографи можуть *використовувати золотий перетин* як напрямку для розміщення суб'єктів зйомки. Наприклад, розміщуючи головний об'єкт на одній з ліній, які відповідають золотому перетину, можна створити більш динамічну та цікаву композицію, ніж при центральному розміщенні.

Хоча золотий перетин часто порівнюють з правилом третин, важливо зазначити, що

це більш складний та точний метод. Правило третин є спрощенням золотого перетину, яке ділить кадр на дев'ять рівних частин, але золотий перетин пропонує більш точні пропорції для розміщення елементів.

Золотий перетин має довгу *історію використання у мистецтві*, починаючи від античних грецьких скульптур і закінчуючи творами Ренесансу. Він вважається одним з факторів, які роблять твори мистецтва особливо привабливими та гармонійними.

Золотий перетин у фотографії — це не лише математичний принцип, але й інструмент, який дозволяє фотографам створювати зображення, що відображають природну красу та гармонію. Використання цих пропорцій може зробити фотографії більш захоплюючими та естетично приємними для ока, надаючи їм відчуття порядку та балансу, яке резонує з природними законами краси

10.2.3 Лінії ведення

Лінії ведення в фотографії — це один з найважливіших композиційних інструментів, який фотографи використовують для керування увагою глядача та створення візуальної ієрархії в кадрі. Ці лінії можуть бути як реальними, так і уявними, і вони відіграють ключову роль у тому, як ми сприймаємо зображення.

Лінії ведення — це шляхи, які привертають погляд глядача до певних частин фотографії, зазвичай до основних об'єктів або до центру інтересу. Вони можуть бути створені за допомогою різних елементів, таких як дороги, огорожі, береги річок, архітектурні лінії, а також природні форми, як-от гілки дерев або промені світла.

Лінії ведення не лише направляють погляд, але й можуть впливати на емоційний відгук глядача. Прямі лінії можуть викликати відчуття спокою та стабільності, тоді як криві або зигзагоподібні лінії можуть додати динаміки та експресії. Використання ліній ведення дозволяє фотографу створити відчуття руху, навіть у статичному зображенні.

Фотографи часто використовують лінії ведення для створення глибини в кадрі, ведучи око від переднього плану до заднього. Це може бути особливо ефективно у пейзажній фотографії, де лінії можуть вести до горизонту або важливих елементів сцени. *У технічному плані* лінії ведення можуть бути використані для балансування композиції, розміщуючи об'єкти в кадрі таким чином, щоб вони взаємодіяли з цими лініями. Це може допомогти створити більш цікаву та збалансовану фотографію.

Лінії ведення є *важливим інструментом у фотографії*, який дозволяє фотографу керувати увагою глядача та створювати зображення з чіткою візуальною ієрархією. Вони допомагають створити відчуття руху, глибини та емоційного впливу, роблячи фотографію більш захоплюючою та виразною. *Використання ліній ведення* може значно покращити якість фотографічного зображення, надаючи йому структуру та напрямок

10.2.4 Рамки та обрамлення

Рамки та обрамлення в фотографії — це техніка, яка дозволяє фотографу використовувати елементи середовища для створення природної рамки навколо основного об'єкта зйомки. Цей прийом може значно підсилити композиційну привабливість фотографії, акцентуючи увагу на суб'єкті та додаючи глибини та контексту до зображення.

Рамки в фотографії можуть бути створені за допомогою різноманітних об'єктів, таких як дверні або віконні прорізи, гілки дерев, арки, тунелі чи навіть тіні. Вони діють як візуальні межі, які обмежують погляд глядача в межах зображення, спонукаючи зосередитися на ключових елементах кадру.

Обрамлення додає структуру та відчуття завершеності фотографії, створюючи «картину в картині». Це може надати знімку арт-галерейного вигляду, збільшуючи його художню цінність. Крім того, рамки можуть допомогти вирішити проблему зайвих елементів у кадрі, відволікаючи від непотрібного фону та сконцентрувавши увагу на головному об'єкті.

Природні рамки можуть також додати глибини зображенню, створюючи ілюзію тривимірності. Вони допомагають встановити відносини між об'єктом та його середовищем, розповідаючи історію та додаючи контексту до сцени.

Фотографи можуть творчо використовувати рамки, експериментуючи з різними текстурами, формами та розмірами. Це може бути щось просте, як листя, що обрамляє квітку, або щось більш складне, як міський пейзаж, видимий через силует мосту.

Рамки та обрамлення в фотографії — це не лише спосіб підкреслити основний об'єкт, але й засіб додати виразності та глибини зображенню. Ця техніка може перетворити звичайний знімок на витвір мистецтва, надаючи йому структуру, контекст та візуальну привабливість. Використання природних рамок є важливим інструментом у репертуарі фотографа, який дозволяє створювати більш захоплюючі та емоційно насичені фотографії

10.2.5 Діагоналі та нахили

Діагоналі та нахили в фотографії — це елементи композиції, які вносять в зображення відчуття руху, динаміки та напруги. Використання діагональних ліній у фотографії є одним із найефективніших способів привернути увагу глядача та надати знімку емоційного заряду.

Діагональні лінії — це лінії, які перетинають кадр під кутом до вертикальних або горизонтальних рамок. Вони можуть бути як прямими, так і кривими, але завжди ведуть погляд глядача в певному напрямку. Діагоналі можуть бути створені природними контурами ландшафту, архітектурними елементами, або навіть напрямком погляду моделі.

Діагональні лінії *вносять в зображення* відчуття руху та енергії. Вони роблять фотографію менш статичною та більш захоплюючою. Наприклад, діагональ, яка веде від нижнього кута кадру до верхнього, може створити враження глибини та перспективи. Діагоналі також можуть викликати відчуття напруги або неврівноваженості, що може бути використано для підсилення емоційного впливу фотографії. Наприклад, зображення з бурхливим морем і діагональними хвилями може передати відчуття сили природи та її непередбачуваності.

У *технічному плані* діагоналі можуть бути використані для балансування композиції, розміщуючи об'єкти в кадрі таким чином, щоб вони взаємодіяли з цими лініями. Це може допомогти створити більш цікаву та збалансовану фотографію.

Діагоналі та нахили є важливими елементами у фотографії, які дозволяють фотографу створювати зображення з відчуттям руху, динаміки та емоційного впливу. Вони допомагають керувати поглядом глядача та надають фотографії глибини та візуальної привабливості. Використання діагональних ліній може значно покращити якість фотографічного зображення, надаючи йому структуру та напрямок

10.2.6 Простота

Простота в композиції фотографії є одним із найефективніших способів досягнення виразності та зосередження уваги на головному об'єкті. Цей принцип полягає у видаленні всього зайвого з кадру, що не несе додаткового значення або відволікає від основної теми.

Простота у фотографії — це не просто відсутність зайвих елементів, але й уміння фотографа визначити, що саме є ключовим для зображення та як це може бути представлено найбільш ефективно. Це вимагає від фотографа ретельного вибору кадру, в якому кожен елемент підсилює сюжет або емоційний зміст фотографії.

Для досягнення простоти фотограф може використовувати різні техніки, такі як:

- *Відкадровування* — обмеження поля зору камери таким чином, щоб виключити непотрібні елементи.
- *Глибина різкості* — використання широкої апертури для розмиття фону, що дозволяє виділити об'єкт.
- *Контраст* — створення контрасту між об'єктом та фоном за допомогою кольору, світла або текстури.
- *Композиційні рамки* — використання елементів середовища для створення природної рамки навколо об'єкта.

Простота в композиції може значно *вплинути на сприйняття фотографії*. Вона не лише допомагає виділити головний об'єкт, але й створює відчуття порядку та чистоти в

зображенні. Прості композиції часто сприймаються як більш елегантні та зосереджені.

Простота у фотографії може бути розглянута не тільки як технічний прийом, але й як філософія. Вона відображає прагнення до сутності, до вираження ідеї з мінімальними засобами. Це вимагає від фотографа здатності бачити красу в простих речах та вміння передати цю красу через об'єktiv.

Простота у фотографії — це не просто естетичний вибір, але й спосіб комунікації з глядачем. Вона дозволяє фотографу створити чітке, зрозуміле зображення, яке привертає увагу та викликає емоційний відгук. Використання простоти в композиції є ключем до створення виразних та фотографій, що запам'ятовуються.

10.2.7 Крупний план

Крупний план у фотографії — це техніка, яка дозволяє фотографу заповнити кадр об'єктом, акцентуючи на деталях та створюючи емоційний зв'язок між зображенням та глядачем. Цей прийом є особливо потужним у портретній фотографії, де вираз обличчя, погляд очей або навіть текстура шкіри можуть передати глибокі емоції та розповісти історію без слів.

Крупний план здатен відкрити внутрішній світ моделі, її почуття та характер. Через близькість до об'єкта, глядач має можливість встановити майже особистісний контакт з персонажем фотографії, що робить зображення більш комфортним та залучаючим.

Для досягнення крупного плану фотограф може використовувати різні методи, такі як вибір відповідного об'єктива, регулювання глибини різкості та роботу з освітленням. Важливо також враховувати композицію кадру, щоб елементи, які не несуть важливої інформації, не відволікали увагу від основного об'єкта.

Крупний план часто використовується для вираження основної ідеї або теми фотографії. Чи то портретна зйомка, чи документальна фотографія, чи навіть предметна зйомка — крупний план дозволяє фотографу підкреслити саме те, на чому він хоче зосередити увагу глядача.

На психологічному рівні крупний план може викликати у глядача різноманітні емоції — від співчуття та ніжності до тривоги та напруження. Це залежить від контексту зйомки, виразу моделі та загальної атмосфери зображення.

Крупний план у фотографії — це не просто техніка зйомки, це спосіб розповіді історії через візуальні образи. Він дозволяє фотографу створити сильний емоційний зв'язок між об'єктом та глядачем, підкреслити красу деталей та передати глибину почуттів. Використання крупного плану може перетворити звичайну фотографію на справжній витвір мистецтва, який здатен викликати сильні емоційні реакції та залишити тривале враження.

10.2.8 Глибина кадру

Глибина кадру в фотографії — це техніка, яка дозволяє фотографу створити ілюзію тривимірного простору в межах двовимірного зображення. Це досягається шляхом використання переднього, середнього та заднього планів, які разом створюють відчуття глибини та об'ємності. *Глибина кадру у фотографії* — це відстань між найближчим та найвіддаленішим об'єктами в кадрі, які знаходяться у фокусі. Це поняття визначає, наскільки «глибоким» або «плоским» буде зображення.

Для створення глибини кадру фотограф може використовувати різні фокусні відстані та діафрагми. Відкрита діафрагма з малою глибиною різкості виділить передній план, тоді як закрита діафрагма з великою глибиною різкості зробить різкими всі плани.

Глибина кадру може *впливати на емоційне сприйняття фотографії*. Наприклад, велика глибина різкості може створити відчуття простору та свободи, тоді як мала глибина різкості може зосередити увагу на емоціях або деталях об'єкта.

Фотографи часто використовують лінії ведення, контраст та розміщення об'єктів для створення глибини кадру. Наприклад, дорога, що веде від переднього плану до горизонту, може створити відчуття глибини та напрямку.

Глибина кадру є важливим елементом у фотографії, який дозволяє фотографу

створити більш привабливі та динамічні зображення. Використання переднього, середнього та заднього планів не тільки додає візуальної глибини, але й допомагає розповісти історію, підкреслити емоції та створити естетично приємні композиції.

10.2.9 Симетрія

Симетрія у фотографії — це не лише естетичний вибір, але й потужний композиційний інструмент, який дозволяє створювати зображення з відчуттям порядку, балансу та гармонії. *Використання симетричних композицій* може привернути увагу глядача своєю чистотою та впорядкованістю, створюючи візуально привабливі фотографії.

Симетрія виникає, коли частини композиції відображають інші частини, створюючи дзеркальне відображення. Це може бути вертикальна симетрія, де ліва половина кадру відображає праву, або горизонтальна симетрія, де верхня частина відображає нижню. Також існує радіальна симетрія, де елементи розташовуються симетрично навколо центральної точки.

Людський мозок налаштований на сприйняття симетричних об'єктів як більш привабливих та приємних. Симетрія асоціюється з красою та досконалістю, тому фотографії з симетричними композиціями часто викликають позитивні емоції та відчуття задоволення. *Фотографи* можуть використовувати симетрію для створення різноманітних ефектів. Наприклад, симетричне розташування елементів може підкреслити геометрію та архітектуру сцени, тоді як симетричне розміщення моделей у портретній фотографії може створити відчуття формальності та урочистості. Симетрія також зустрічається скрізь у природі, і фотографи часто використовують цей факт для створення зображень, які відображають природну гармонію та порядок. Відображення гір у воді або симетричне розташування квітів у саду можуть створити враження спокою та балансу.

Симетрія у фотографії — це більше, ніж просто правило композиції; це спосіб виразити внутрішню красу та порядок світу, який нас оточує. Вона може створити відчуття стабільності та гармонії, зробити фотографію більш привабливою та надати їй глибини значення. Використання симетричних композицій дозволяє фотографам створювати зображення, які не лише привертають увагу, але й залишаються в пам'яті глядачів

10.2.10 Вільне поле

Вільне поле в композиції фотографії — це техніка, яка передбачає залишення додаткового простору в кадрі, що не зайнятий основними об'єктами. Цей простір може бути використаний для створення відчуття руху, напрямку або для надання можливості сюжету розвиватися.

Вільне поле важливе для створення балансу в кадрі та надання глядачу місця для «дихання». Це може бути особливо корисним у динамічних сценах, де об'єкт зображення рухається або коли фотограф хоче підкреслити напрямок погляду персонажа.

Фотографи часто використовують вільне поле для створення відчуття глибини та тривимірності в зображенні. Наприклад, в портретній фотографії, залишаючи простір перед обличчям моделі, можна створити відчуття, що вона дивиться в майбутнє або замислюється. Вільне поле також може впливати на емоційне сприйняття фотографії. Залишаючи більше простору навколо об'єкта, фотограф може створити відчуття самотності, свободи або навіть ізоляції.

При використанні вільного поля важливо враховувати правило третин та золотий перетин, щоб забезпечити гармонійний розподіл простору в кадрі. Вільне поле не повинно бути випадковим — воно має бути частиною композиційного рішення фотографа.

Вільне поле є важливим елементом у фотографії, який дозволяє фотографу керувати увагою глядача та створювати більш виразні та емоційно насичені зображення. Це не лише про техніку, але й про те, як передати історію та емоції через візуальні засоби. Використання вільного поля може зробити фотографію більш динамічною, додати їй глибини та підкреслити сюжет або настрій, який хоче передати автор.

ЛЕКЦІЯ №11. КОМПОЗИЦІЯ У ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ ТА В АБСТРАКТНОМУ МИСТЕЦТВІ

11.1 Композиція у графічному дизайні

Композиція у графічному дизайні — це не просто розташування візуальних елементів на сторінці; це стратегічне використання форм, кольорів, тексту та простору для створення організованого та привабливого дизайну, який спілкується з аудиторією на емоційному та інтелектуальному рівнях.

11.1.1 Баланс

Баланс є ключовим принципом у графічному дизайні, який відіграє вирішальну роль у створенні візуальної гармонії. Він визначає, як елементи розподіляються у просторі, створюючи відчуття стабільності та порядку. Як ви можете пам'ятати, баланс може бути симетричним або асиметричним, але незалежно від типу, він має на меті забезпечити, щоб жоден елемент не переважав над іншими, тим самим утримуючи увагу глядача та сприяючи зрозумілості повідомлення.

Симетричний баланс створюється шляхом розміщення елементів у візуально рівних вагах по обидва боки від центральної осі. Це може бути вертикальною, горизонтальною або радіальною оссю. Симетричний баланс викликає відчуття формальності, порядку та стабільності.

Асиметричний баланс, з іншого боку, використовує контрастні або різноманітні елементи, які мають різну візуальну вагу, але все ж таки знаходяться у гармонії. Асиметричний баланс є більш динамічним та сучасним, і він часто використовується для привертання уваги до певної частини дизайну.

Радіальний баланс відбувається, коли елементи розташовані навколо центральної точки, створюючи відчуття руху, яке випромінюється зсередини назовні. Це може бути використано для створення відчуття активності або для привертання уваги до ключового елементу у дизайні.

Мозаїчний баланс виникає, коли елементи розподілені таким чином, що вони не мають явної ієрархії або осі, але все ж створюють збалансовану композицію. Це може бути досягнуто за допомогою повторення, ритму та послідовності.

У *графічному дизайні* баланс також може бути досягнутий за допомогою кольору, форми, текстури та розміру. Важливо, щоб дизайнери розуміли, як використовувати ці елементи для створення візуальної ваги та привабливості. Наприклад, темніші кольори можуть здаватися важчими, ніж світліші, а більші об'єкти можуть домінувати над меншими.

Врешті-решт, баланс у графічному дизайні не просто про розподіл елементів; це про створення візуальної історії, яка спілкується з глядачем на інтуїтивному рівні. Це вимагає від дизайнера не тільки технічних навичок, але й глибокого розуміння того, як люди сприймають та обробляють візуальну інформацію. Коли баланс досягнутий, дизайн не тільки виглядає добре, але й відчувається правильно, створюючи відчуття цілісності та завершеності.

11.1.2 Вирівнювання

Вирівнювання є одним з основних принципів графічного дизайну, який впорядковує елементи на сторінці таким чином, що створюється структурований, організований вигляд. Це не тільки сприяє естетичній привабливості дизайну, але й підвищує його читабельність та зрозумілість. Вирівнювання може бути вертикальним або горизонтальним, і кожен тип має свої особливості та застосування.

Вертикальне вирівнювання використовується для створення чітких колонок тексту або зображень, що є особливо корисним у багатосторінкових документах та веб-дизайні. Це допомагає глядачеві легко слідувати за потоком інформації від однієї сторінки до іншої.

Горизонтальне вирівнювання використовується для створення чітких рядків, які

можуть допомогти організувати елементи, що знаходяться на різних рівнях сторінки. Це особливо корисно для навігаційних меню, заголовків та футерів у веб-дизайні.

Ліве вирівнювання є найбільш традиційним і часто використовується для тексту, оскільки воно відповідає природному читанню зліва направо у багатьох культурах. Це створює чітку лінію початку, яка допомагає читачеві знаходити початок кожного рядка.

Праве вирівнювання може бути використане для створення більш динамічного та сучасного вигляду, але його слід використовувати обережно, оскільки воно може ускладнити читання тексту.

Центральне вирівнювання створює симетричний вигляд і часто використовується для заголовків, логотипів та інших ключових візуальних елементів. Воно може допомогти привернути увагу до центру сторінки або дизайну.

Юстифікація тексту створює чіткі краї з обох боків колонки тексту, що може додати формальності та професійного вигляду документу. Однак, юстифікація може призвести до нерівномірних проміжків між словами, тому її слід використовувати з обережністю.

Вирівнювання також може бути використане для створення візуальних зв'язків між елементами. Наприклад, вирівнювання заголовка з початком абзацу може допомогти створити чітку візуальну ієрархію.

У підсумку, вирівнювання не тільки додає естетичної цінності до дизайну, але й сприяє його функціональності, допомагаючи користувачам легше навігувати та обробляти інформацію. Воно є важливим інструментом у руках дизайнера, який дозволяє створювати чіткі, організовані та зрозумілі візуальні композиції.

11.1.3 Контраст

Контраст є одним з найпотужніших інструментів у графічному дизайні, який дозволяє дизайнерам виділяти важливі елементи та організовувати інформацію. Він створюється шляхом використання протилежностей у кольорах, формах, текстах, розмірах та інших візуальних аспектах. Контраст може привернути увагу, створити фокус та направити глядача через дизайн у логічному та інтуїтивно зрозумілому порядку.

Контраст кольорів є одним з найбільш очевидних способів створення контрасту. Використання кольорів, які стоять навпроти один одного на колірному колесі, може створити високий рівень контрасту та зробити елементи більш помітними. Наприклад, синій проти помаранчевого або червоний проти зеленого.

Контраст форм включає в себе використання різних форм, щоб привернути увагу або підкреслити різницю між елементами. Круглі форми поруч з квадратними або органічні форми поруч з геометричними можуть створити візуальний інтерес та допомогти глядачеві розрізняти різні частини дизайну.

Текстурний контраст використовується для створення глибини та розмаїтості у дизайні. Гладкі та шорсткі поверхні, матові та блискучі фініші можуть працювати разом, щоб додати інтерес та розмаїтість до композиції.

Контраст розмірів може бути використаний для створення ієрархії та акцентування важливості певних елементів. Великі заголовки поруч з меншими підзаголовками або великі зображення поруч з меншими текстовими блоками можуть допомогти організувати інформацію та привернути увагу до ключових повідомлень.

Контраст стилю включає в себе використання різних шрифтів, лінійних стилів або графічних елементів для створення різноманітності та візуального інтересу. Наприклад, сучасний санс-серіфний шрифт поруч з класичним серіфним шрифтом може створити контраст, який привертає увагу та підкреслює різницю між елементами.

Використання контрасту в графічному дизайні вимагає від дизайнера розуміння того, як різні елементи можуть взаємодіяти та впливати один на одного. Контраст не повинен бути використаний хаотично; він повинен бути стратегічно розміщений, щоб створити збалансовану та цілісну композицію, яка спілкується з глядачем та веде його очі через дизайн. Коли контраст використовується ефективно, він може зробити дизайн більш динамічним, цікавим та запам'ятовуваним.

11.1.4 Повторення

Повторення є фундаментальним принципом у графічному дизайні, який використовується для створення візуальної згуртованості та єдності. Цей принцип полягає у використанні однакових або схожих елементів по всьому дизайну, що допомагає створити відчуття організованості та структурованості. Повторення може бути застосоване до кольору, форми, текстури, розміру, стилю шрифту, та інших дизайнерських елементів.

Повторення кольору допомагає створити візуальний зв'язок між різними частинами дизайну. Використання одного кольору або кольорової палітри може об'єднати різні елементи та сприяти візуальній гармонії.

Повторення форми може бути використане для створення ритму та послідовності. Наприклад, використання круглих кнопок або іконок у веб-дизайні може допомогти користувачеві інтуїтивно розуміти, як навігувати сайтом.

Текстурне повторення створює відчуття глибини та розмаїтості. Повторювані текстурні патерни можуть додати інтерес та складність до дизайну, не перевантажуючи його.

Повторення розміру може бути використане для створення ієрархії та акцентування важливості певних елементів. Наприклад, великі заголовки, що повторюються на кожній сторінці, можуть допомогти відвідувачам сайту зрозуміти структуру контенту.

Повторення стилю шрифту допомагає створити візуальну єдність та полегшує читання. Використання одного шрифту або шрифтової родини по всьому дизайну може створити чітку та консистентну ієрархію.

Повторення також може бути використане для створення візуального ритму, який веде око глядача через дизайн. Це може бути особливо ефективним у дизайні, де потрібно привернути увагу до певної інформації або направити користувача до певної дії.

Використання повторення вимагає від дизайнера обережності та стратегічного підходу. Занадто багато повторення може зробити дизайн нудним або передбачуваним, тоді як недостатньо повторення може призвести до візуальної роз'єднаності та хаосу. Оптимальне використання повторення створює відчуття збалансованості та цілісності, що є ключовим для ефективного візуального спілкування.

11.1.5 Пропорційність

Пропорційність є одним з основних принципів графічного дизайну, який впливає на сприйняття візуальної композиції. Цей принцип полягає у розміщенні елементів з урахуванням їх відносної важливості та впливу на загальний дизайн. Пропорційність допомагає створити баланс та єдність, забезпечуючи, що кожен елемент має правильний розмір та місце у відношенні до інших елементів.

Золотий перетин є класичним прикладом пропорційності, який часто використовується у дизайні. Це математичне співвідношення, приблизно дорівнює 1:1.618, вважається ідеальним для створення візуально привабливих композицій.

Масштабування є важливим аспектом пропорційності. Воно включає в себе зміну розмірів елементів для створення інтересу та акцентування важливості. Наприклад, великі заголовки можуть привертати увагу до ключових повідомлень, тоді як менші підзаголовки служать допоміжною інформацією.

Ієрархія є тісно пов'язаною з пропорційністю, оскільки вона визначає, як елементи розташовуються за важливістю. Використання різних розмірів, кольорів та шрифтів може допомогти створити чітку ієрархію, яка направляє глядача через дизайн.

Баланс та пропорційність часто йдуть рука об руку. Важливо забезпечити, щоб елементи були розміщені таким чином, що вони не переважають один одного, але разом створюють збалансовану композицію.

Відстань між елементами також є важливою частиною пропорційності. Правильне розміщення елементів може допомогти створити відчуття відкритості та повітряності або, навпаки, зосередженості та інтенсивності.

У підсумку, *пропорційність у графічному дизайні* вимагає від дизайнера розуміння того, як різні елементи взаємодіють у просторі. Використання пропорційності дозволяє

створити гармонійну та цілісну візуальну історію, яка спілкується з глядачем на емоційному та інтуїтивному рівнях. Коли елементи правильно пропорційні, вони сприяють створенню візуальної привабливості та забезпечують, що повідомлення дизайну передається ефективно та естетично.

11.1.6 Ритм

Ритм у графічному дизайні — це принцип, який використовується для створення відчуття руху та динаміки через зміну елементів, що повторюються. Цей принцип можна порівняти з музичним ритмом, де певні ноти або акценти повторюються для створення мелодії. У дизайні ритм допомагає організувати контент, привертає увагу та направляє око глядача через композицію.

Ритм через повторення створюється шляхом використання однакових або схожих елементів, які повторюються на різних інтервалах. Це може бути повторення кольору, форми, лінії, текстури або образу. Повторення створює відчуття стабільності та передбачуваності.

Ритм через альтернацію включає в себе чергування двох або більше елементів, що створює візуальний інтерес та різноманітність. Наприклад, чергування темних та світлих кольорів або різних текстур може привернути увагу та зробити дизайн більш динамічним.

Ритм через прогресію відбувається, коли елементи змінюються поступово, наприклад, коли колір поступово стає світлішим або темнішим, або коли розмір об'єктів збільшується чи зменшується. Прогресія може створити відчуття руху та розвитку в дизайні.

Ритм через контраст використовує сильні візуальні контрасти для створення акцентів та ритмічних перерв. Контраст може бути створений за допомогою кольору, форми або розміру, що привертає увагу до певних елементів та створює фокусні точки.

Ритм через розміщення включає в себе розташування елементів у певному порядку або шаблоні, що створює відчуття послідовності та руху. Розміщення може бути горизонтальним, вертикальним, радіальним або навіть хаотичним, але все ж таки створює відчуття ритму.

Використання ритму в графічному дизайні вимагає від дизайнера розуміння того, як різні елементи можуть взаємодіяти для створення відчуття руху та напрямку. Ритм може бути субтильним або виразним, але завжди повинен служити загальній меті дизайну, направляючи глядача та підсилюючи повідомлення. Коли ритм використовується ефективно, він може зробити дизайн більш захоплюючим, цікавим та запам'ятовуваним.

11.1.7 Простір

Простір, або негативний простір, є одним з найважливіших елементів у графічному дизайні. Він відноситься до пустого простору навколо та між елементами дизайну. Негативний простір не тільки створює фокус на ключових елементах, але й сприяє читабельності та візуальній рівновазі. *Використання простору* може бути таким же виразним, як і використання будь-якого іншого елемента дизайну.

Негативний простір може бути використаний для привертання уваги до певного елемента. Коли дизайнер залишає достатньо простору навколо об'єкта, це підсилює його важливість та робить його більш помітним.

У *текстовому дизайні* простір між рядками (міжрядковий інтервал), між буквами (кернінг) та між словами (словорозрив) є критично важливим для забезпечення читабельності. Достатній негативний простір дозволяє тексту «дихати» та сприяє кращому сприйняттю інформації.

Простір може бути використаний для створення візуальної рівноваги у композиції. Він допомагає розподілити візуальну вагу елементів, так що дизайн не виглядає перевантаженим або незбалансованим. Простір може бути використаний для групування подібних елементів або відділення різних груп. Це сприяє кращій організації контенту та допомагає користувачам зрозуміти відносини між елементами.

У *сучасному дизайні*, особливо у мінімалістичному, негативний простір використовується для створення чистого та елегантного вигляду. Він може підкреслити

простоту та сутність дизайну, відводячи увагу від непотрібних деталей.

Негативний простір може бути використаний творчо для створення інтригуючих візуальних ефектів, таких як подвійне значення або оптичні ілюзії. Це може додати глибину та інтерес до дизайну, змушуючи глядача замислитися та подивитися на композицію під іншим кутом.

Використання негативного простору вимагає від дизайнера розуміння та чуттєвості до того, як простір впливає на загальну композицію. Коли простір використовується ефективно, він не тільки покращує функціональність дизайну, але й збагачує його естетичну цінність, створюючи візуально привабливі та запам'ятовувані роботи.

11.1.8 Єдність

Єдність є одним з ключових принципів графічного дизайну, який сприяє створенню візуальної зв'язності між різними частинами дизайну. Цей принцип допомагає забезпечити, що всі елементи дизайну працюють разом, створюючи гармонійну та цілісну композицію. Єдність може бути досягнута за допомогою різних методів, таких як повторення, пропорційність, ритм, та баланс.

Повторення є одним з способів створення єдності. Використання однакових або схожих елементів, таких як кольори, форми, текстури, або шрифти, по всьому дизайну може створити відчуття згуртованості та єдності.

Пропорційність допомагає забезпечити, що елементи дизайну мають правильні розміри та відносини один до одного. Це створює візуальну гармонію та допомагає уникнути відчуття хаосу або незбалансованості.

Ритм може бути використаний для створення візуальної зв'язності через повторення або альтернацію елементів, що створює відчуття руху та напрямку в дизайні.

Баланс є важливим для створення єдності, оскільки він забезпечує, що жоден елемент не переважає над іншими, створюючи відчуття стабільності та цілісності.

Кольорова гармонія та стиліова консистенція також є важливими для створення єдності. Використання кольорової палітри або стилів, які добре поєднуються, може зробити дизайн більш приємним для ока та легким для сприйняття.

Взаємозв'язок між елементами, такий як вирівнювання або групування, також сприяє створенню єдності. Це допомагає створити чітку структуру та зв'язок між різними частинами дизайну.

У підсумку, *єдність у графічному дизайні* вимагає від дизайнера уважності до деталей та розуміння того, як різні елементи можуть взаємодіяти для створення гармонійної композиції. Коли єдність досягнута, дизайн не тільки виглядає привабливо, але й спілкується з глядачем більш ефективно, створюючи візуально зв'язну та запам'ятовувану роботу.

11.1.9 Ієрархія

Ієрархія у графічному дизайні — це метод організації контенту, який допомагає користувачам зрозуміти порядок читання та важливість елементів. Це досягається за допомогою візуальних засобів, таких як розмір, колір, контраст, вирівнювання та розташування, які направляють око глядача від найважливіших до менш важливих інформаційних блоків.

Розмір є одним з найбільш очевидних способів створення ієрархії. Великі елементи привертають більше уваги, тому вони часто використовуються для заголовків або ключових повідомлень. Менші елементи, такі як підзаголовки або тіло тексту, слідують за ними, створюючи вторинні та третинні рівні інформації.

Колір може бути використаний для виділення важливих елементів або для відображення групи пов'язаних елементів. Яскраві або насичені кольори привертають увагу, тоді як більш нейтральні тони відходять на задній план.

Контраст є ключовим для створення ієрархії, оскільки він допомагає розділити різні елементи та зробити певні частини більш помітними. Високий контраст між елементами може привернути увагу до них, тоді як низький контраст зливає елементи разом, роблячи їх

менш виразними.

Вирівнювання та розташування також важливі для створення ієрархії. Елементи, які вирівняні або розташовані в стратегічних місцях, можуть направляти око глядача в певному порядку, створюючи логічний потік інформації.

Використання простору може допомогти визначити ієрархію, забезпечуючи, що важливі елементи мають достатньо «дихального» простору, що робить їх більш помітними.

У підсумку, *ієрархія у графічному дизайні* є важливою для створення зрозумілого та ефективного дизайну. Вона допомагає користувачам швидко знаходити найважливішу інформацію, сприяє легкості навігації та підвищує загальну естетичну привабливість дизайну. Коли ієрархія використовується правильно, вона може значно покращити візуальне сприйняття та забезпечити, що повідомлення дизайну передається чітко та ефективно.

11.1.10 Кольорова гармонія

Кольорова гармонія є одним з найважливіших аспектів графічного дизайну, який впливає на емоційне сприйняття та візуальну привабливість роботи. Вибір кольорів, які добре поєднуються, може створити приємне візуальне враження та забезпечити, що дизайн буде сприйматися як єдине ціле.

Теорія кольорів є основою для створення кольорової гармонії. Вона включає в себе розуміння колірного колеса та різних кольорових схем, таких як монохроматичні, аналогічні, комплементарні, триадичні та тетрадичні.

Монохроматичні схеми використовують відтінки, тони та насиченість одного кольору, створюючи спокійний та узгоджений вигляд.

Аналогічні схеми включають кольори, які розташовані поруч на колірному колесі. Вони створюють м'яку та приємну гармонію.

Комплементарні схеми використовують кольори, які розташовані навпроти один одного на колірному колесі. Це створює високий контраст та може бути дуже енергійним.

Триадичні схеми використовують три кольори, які рівномірно розташовані на колірному колесі, створюючи жваву та динамічну гармонію.

Тетрадичні схеми включають чотири кольори, утворені двома комплементарними парами, і вони можуть створити багатий та складний вигляд.

Психологія кольору також відіграє важливу роль у виборі кольорової палітри. Різні кольори можуть викликати різні емоції та асоціації, тому важливо вибирати кольори, які відповідають повідомленню та настрою, який дизайнер намагається передати.

Контекст та культура також впливають на сприйняття кольорів. Те, що може бути привабливим у одній культурі, може мати зовсім інше значення в іншій, тому важливо враховувати ці аспекти при виборі кольорової палітри.

У підсумку, *кольорова гармонія* є важливим інструментом для створення ефективного та естетично приємного дизайну. Вона дозволяє дизайнерам створювати візуально збалансовані та емоційно резонансні роботи, які спілкуються з глядачем на більш глибокому рівні.

11.2 Композиція в абстрактному мистецтві

Композиція в абстрактному мистецтві — це виклик для художника створити гармонію та баланс, використовуючи лише форми, кольори та текстури, без звернення до реальних об'єктів чи сцен. Кольори в абстрактному мистецтві є більш ніж просто естетичним вибором; вони є фундаментальним засобом для передачі емоцій, ідей та значень. Вони можуть викликати сильні емоційні реакції та створювати глибокий сенс, який резонує з глядачем на особистому рівні, навіть без слів або конкретних зображень.

Колір у абстрактному мистецтві відіграє надзвичайно важливу роль, він не просто наповнює простір або створює форму, але й служить як потужний засіб вираження емоцій та передачі глибокого сенсу. В абстрактному мистецтві, де відсутній прямий зв'язок із реальним світом, кольори стають основними носіями інформації та відчуттів. Вони можуть викликати сильні емоційні реакції та передавати глибокий сенс.

Емоційна виразність кольору є ключовою в абстрактному мистецтві. Різні кольори можуть викликати різноманітні емоційні реакції: червоний може асоціюватися з пристрасною або гнівом, синій може викликати спокій або смуток, жовтий може використовуватися для вираження радості або енергії. Абстрактні художники часто використовують ці емоційні асоціації, щоб передати свої почуття та думки через мистецтво.

Символічне значення кольорів також має велике значення. У різних культурах кольори можуть мати різні символічні значення. Наприклад, білий у західних культурах часто асоціюється з чистотою та невинністю, тоді як у деяких східних культурах він може символізувати смерть та жалобу. Абстрактні художники можуть використовувати ці символічні асоціації, щоб додати глибини своїм творам.

Кольорова гармонія є важливою для створення візуальної цілісності. Художники можуть використовувати гармонійні кольорові комбінації, щоб створити відчуття балансу та єдності в своїх роботах. Вони також можуть використовувати контрастні кольори для створення динаміки та акцентування певних частин твору.

Контекстуальне використання кольору в абстрактному мистецтві може допомогти художникам передати певні ідеї або концепції. Залежно від контексту, один і той же колір може мати різні значення та викликати різні емоції.

11.2.1 Форма та лінія

Абстрактне мистецтво, яке відмовляється від представлення конкретних об'єктів, звертається до чистої візуальної мови форми, кольору та лінії для вираження ідей та емоцій. Форма та лінія є фундаментальними елементами цієї мови, вони використовуються для створення ритму, напрямку, структури та гармонії в абстрактних творах.

Форма в абстрактному мистецтві може бути геометричною або органічною. Геометричні форми, такі як квадрати, трикутники та кола, надають творам чіткості та порядку. Вони можуть символізувати стабільність та раціональність. Органічні форми, які часто нерегулярні та непередбачувані, використовуються для створення відчуття природності та спонтанності.

Лінія є ще одним потужним інструментом в абстрактному мистецтві. Вона може бути використана для створення руху, напрямку та текучості. Прямі лінії можуть викликати відчуття порядку та контролю, тоді як криві лінії можуть викликати відчуття руху та енергії. Лінії також можуть використовуватися для створення текстури та глибини в абстрактному творі.

Динаміка між формою та лінією є ключовою для створення візуального інтересу. Контраст між геометричними та органічними формами, між товстими та тонкими лініями, між прямими та кривими лініями може створити візуальну напругу та баланс.

Взаємодія з кольором також важлива. Форми та лінії можуть бути підкреслені або зм'якшені за допомогою кольору. Колір може використовуватися для виділення певних форм або для створення контрасту між лініями.

У підсумку, *форма та лінія в абстрактному мистецтві* є важливими засобами для передачі емоцій та ідей. Вони дозволяють художникам створювати твори, які можуть бути одночасно інтелектуально стимулюючими та емоційно резонансними, надаючи глядачам простір для особистого інтерпретування та взаємодії.

11.2.2 Текстура

Текстура в абстрактному мистецтві відіграє вирішальну роль у створенні візуального та тактильного враження. Вона може бути як реальною, так і ілюзорною, додаючи роботі різноманітності, глибини та інтересу. Текстура збагачує візуальний досвід, запрошуючи глядача дослідити поверхню твору не тільки очима, але й уявою.

Реальна текстура створюється за допомогою фізичного нанесення матеріалу на поверхню. Художники можуть використовувати різні інструменти та техніки, такі як шпатель, щітки, пісок, тканина, або навіть змішування різних медіа, щоб створити унікальні текстурні ефекти.

Ілюзорна текстура створюється за допомогою візуальних засобів, таких як тінь, світло, контраст та колір. Художники можуть імітувати текстуру за допомогою кольорових переходів, градієнтів, та мазків, створюючи ілюзію глибини та об'єму на плоскій поверхні.

Текстура та емоції тісно пов'язані в абстрактному мистецтві. Грубі, нерівні текстури можуть викликати відчуття сили та енергії, тоді як гладкі, тонкі текстури можуть викликати спокій та медитативність. Текстура може використовуватися для посилення емоційного заряду твору.

Текстура як символ може нести в собі певне значення або ідею. Наприклад, тріщини можуть символізувати крихкість або розпад, тоді як повторювані візерунки можуть вказувати на ритм або порядок.

Взаємодія з кольором та формою також є важливою. Текстура може використовуватися для підкреслення або контрастування з кольорами та формами в творі, створюючи додатковий рівень візуального інтересу.

У підсумку, *текстура в абстрактному мистецтві* є потужним засобом для створення багатовимірного візуального досвіду. Вона може додати роботі глибину та інтерес, викликати емоції, передавати ідеї та залучити глядача до більш глибокого дослідження твору. Текстура робить абстрактне мистецтво більш живим та динамічним, надаючи йому тактильну присутність, яка перетворює плоску поверхню на світ, що запрошує до взаємодії.

11.2.3 Композиційний баланс

Композиційний баланс в абстрактному мистецтві є ключовим елементом, який впливає на сприйняття та емоційну реакцію глядача. Навіть у відсутності реальних об'єктів, баланс у композиції залишається важливим для створення візуальної гармонії та цілісності твору.

Симетричний баланс створюється шляхом розміщення елементів у дзеркальній відповідності по обидва боки віртуальної осі. Це може надати твору відчуття стабільності та формальності, але також може бути сприйнято як статичне або менш динамічне.

Асиметричний баланс досягається шляхом використання різних елементів, які мають різну візуальну вагу, але разом створюють гармонійну композицію. Асиметрія може додати твору динаміку та візуальний інтерес, викликаючи у глядача більш активну участь у сприйнятті твору.

Радіальний баланс використовує елементи, які розташовані навколо центральної точки, створюючи відчуття руху та енергії, що випромінюється з центру до країв.

Мозаїчний баланс досягається шляхом розподілу багатьох маленьких елементів, які разом створюють збалансовану та єдину композицію без явної ієрархії або фокусу.

Контраст та візуальна вага є важливими аспектами балансу. Використання контрастних кольорів, форм, або текстур може вплинути на сприйняття візуальної ваги елементів та їх вплив на баланс у композиції.

Динаміка та рух також можуть бути частиною композиційного балансу. Художники можуть використовувати напрямні лінії, повторення форм, або градієнти кольору для створення відчуття руху, яке збалансовує статичні елементи.

У підсумку, *композиційний баланс у абстрактному мистецтві* не є просто питанням розміщення елементів; це складний процес, який вимагає від художника розуміння візуальної мови та здатності використовувати її для створення гармонійних та емоційно резонансних творів. Баланс може бути як явним, так і суб'єктивним, але завжди він спрямований на створення візуальної гармонії, яка залучає та утримує увагу глядача.

11.2.4 Ритм та рух

Ритм та рух у абстрактному мистецтві є важливими засобами для передачі динаміки та енергії. Через відсутність реальних об'єктів, абстрактні художники часто покладаються на повторення елементів та контраст між ними, щоб створити відчуття ритму та руху в своїх творах.

Повторення елементів є одним з основних способів створення ритму. Це може бути

повторення форм, ліній, кольорів або текстур. Подібно до музики, де ритм створюється через повторення нот та пауз, у візуальному мистецтві повторення створює візуальний ритм, який веде око глядача через композицію.

Контраст між елементами може посилювати відчуття ритму та руху. Використання контрастних кольорів, різних форм або різноманітних текстур може створити візуальні акценти, які привертають увагу та створюють динаміку в творі.

Динамічний баланс також важливий для створення ритму та руху. Художники можуть балансувати статичні та динамічні елементи, створюючи відчуття руху та зміни, навіть усередині нерухомого зображення.

Лінії та шляхи погляду можуть направляти око глядача через твір, створюючи відчуття руху. Криві лінії, зигзаги або спіралі можуть вести око в танці навколо полотна, додаючи твору життя та енергію.

Перехід та послідовність у використанні елементів можуть створювати відчуття ритмічної послідовності або прогресії, подібно до розвитку мелодії в музиці.

У підсумку, *ритм та рух у абстрактному мистецтві* є важливими для створення живої та емоційної роботи. Вони дозволяють художникам передавати не тільки візуальні, але й емоційні та концептуальні ідеї, залучаючи глядачів до активної участі у сприйнятті та інтерпретації твору. Ритм та рух можуть перетворити статичне полотно на динамічний візуальний досвід, який відображає ритм та рух самого життя.

11.2.5 Простір та глибина

Абстрактне мистецтво часто відходить від спроби відтворення тривимірного світу на двовимірній поверхні, замість цього використовуючи ілюзію простору для створення глибини або плоскості. Цей підхід дозволяє художникам маніпулювати сприйняттям глядача та створювати роботи, які можуть бути одночасно глибокими та плоскими, просторовими та абстрактними.

Ілюзія глибини створюється за допомогою кольору, світла та перспективи. Художники можуть використовувати затемнення кольорів, розмиття та перекриття форм, щоб створити відчуття простору, який відступає або виступає. Використання перспективи, навіть у її найпростішій формі, може надати відчуття глибини, ведучи око глядача «всередину» твору.

Плоскість є іншим аспектом, який часто досліджується в абстрактному мистецтві. Замість того, щоб намагатися створити ілюзію тривимірного простору, деякі художники акцентують на двовимірності полотна, використовуючи блоки кольору, геометричні форми та різкі лінії, щоб підкреслити плоскість поверхні.

Динаміка між простором та глибиною може бути використана для створення напруження та інтересу в абстрактному творі. Художники можуть поєднувати елементи, які здаються глибокими, з тими, які здаються плоскими, створюючи складні візуальні ефекти, які викликають у глядача бажання дослідити та інтерпретувати твір.

Текстура також може впливати на сприйняття простору та глибини. Реальні або імітовані текстури можуть додати твору відчуття об'ємності або, навпаки, підкреслити його плоскість.

У підсумку, *абстрактне мистецтво* використовує простір та глибину не тільки для створення візуальної гармонії, але й для виклику роздумів та емоційних реакцій. Ілюзія простору в абстрактному мистецтві є засобом для дослідження відносин між формою, кольором та композицією, дозволяючи художникам створювати твори, які є одночасно інтригуючими та багатовимірними.

11.2.6 Символізм

Символізм в абстрактному мистецтві відіграє центральну роль у передачі глибоких концепцій та ідей, які можуть перевищувати межі прямого зображення. Використання символів дозволяє художникам виходити за рамки візуального сприйняття, надаючи їхнім творам багатовимірність та глибину.

Елементи як символи у абстрактному мистецтві можуть бути різноманітними: від

простих геометричних форм до складних абстрактних композицій. Кожен елемент, будь то лінія, колір, форма або текстура, може нести в собі певне символічне значення. Наприклад, вертикальна лінія може символізувати зростання або силу, тоді як спіраль може представляти еволюцію або вічність.

Колір як символ може викликати широкий спектр асоціацій та емоцій. В абстрактному мистецтві кольори часто використовуються для передачі настрою або вираження певних ідей. Червоний може символізувати пристрасть або революцію, синій — спокій або мудрість, а жовтий — радість або енергію.

Форма та її символічне використання також є важливим. У абстрактному мистецтві форми можуть бути використані для представлення абстрактних понять, таких як єдність, хаос, порядок або баланс. Геометричні форми можуть надавати твору відчуття контролю та структури, тоді як більш вільні та органічні форми можуть відображати природність та спонтанність.

Текстура та символізм можуть бути тісно пов'язані. Різні текстури можуть символізувати різні стани або властивості — гладка поверхня може представляти спокій або чистоту, тоді як шорстка текстура може відображати конфлікт або складність.

Контекст та культурні аспекти також впливають на символічне значення елементів у абстрактному мистецтві. Художники можуть використовувати символи, які мають особливе значення в певних культурах або історичних періодах, для створення більш глибокого зв'язку з глядачем.

У підсумку, *символізм у абстрактному мистецтві* є потужним інструментом для передачі складних концепцій та ідей. Він дозволяє художникам виходити за межі прямого зображення та створювати твори, які спонукають до роздумів та емоційного резонансу. Символізм перетворює абстрактне мистецтво на мову, яка може бути зрозумілою на інтуїтивному рівні, надаючи глядачам можливість відкрити для себе багатство значень, що лежать за візуальною формою.

11.2.7 Інтерактивність

Абстрактне мистецтво, відоме своєю відкритістю до інтерпретації, створює унікальний простір для інтерактивності, де глядачі стають активними учасниками творчого процесу. Відсутність конкретних зображень та сюжетів відкриває безмежні можливості для особистого досвіду та інтерпретації, роблячи кожне сприйняття унікальним та особистим.

Відкритість до інтерпретацій є однією з основних характеристик абстрактного мистецтва. Це мистецтво не нав'язує глядачеві однозначного розуміння, а надає свободу бачити та відчувати різні речі, залежно від особистих досвідів, емоцій та культурного контексту.

Емоційний відгук є ключовим у інтерактивності абстрактного мистецтва. Кольори, форми та композиції можуть викликати сильні емоційні реакції, які варіюються від глядача до глядача. Таким чином, абстрактне мистецтво стає дзеркалом внутрішнього світу кожної особи.

Роль уяви в інтерактивності не можна недооцінювати. Абстрактне мистецтво часто вимагає від глядача активізувати свою уяву, щоб заповнити прогалини та створити власну історію або сенс, який лежить за візуальними елементами.

Фізична взаємодія також може бути частиною інтерактивності в абстрактному мистецтві. Деякі твори розраховані на те, щоб глядачі могли їх торкатися, рухати частинами або навіть ходити всередині них, що робить досвід більш безпосереднім та мультисенсорним.

Діалог з глядачем є фундаментальним для абстрактного мистецтва. Художники часто залишають свої твори навмисно «відкритими», спонукаючи глядачів до роздумів, дискусій та особистого внеску в інтерпретацію твору.

У підсумку, *інтерактивність в абстрактному мистецтві* перетворює глядача з пасивного спостерігача в активного учасника. Це мистецтво вимагає особистої участі, запрошуючи кожного дослідити власні відчуття та думки, тим самим створюючи унікальний досвід, який є різним для кожної особи. Абстрактне мистецтво не просто відображає

реальність, але й створює простір для особистого відкриття та самовираження.

11.2.8 Емоційний вплив

Абстрактне мистецтво має унікальну здатність впливати на емоції глядачів, використовуючи композицію, кольори, форми та текстури, а не розпізнавані образи. Цей жанр мистецтва відходить від традиційного зображення реальності, замість цього створюючи простір для особистого досвіду та емоційного відгуку.

Композиція як засіб вираження в абстрактному мистецтві використовується для створення візуального порядку або хаосу, який може викликати в глядача певні емоції. Наприклад, симетрична композиція може викликати відчуття спокою та порядку, тоді як асиметрична композиція може викликати відчуття напруження або невизначеності.

Колір та емоційний вплив є невід'ємними у абстрактному мистецтві. Вибір кольору може значно вплинути на настрій та емоції, які викликає твір. Теплі кольори можуть викликати відчуття енергії та радості, тоді як холодні кольори можуть викликати спокій або меланхолію.

Форми та їх вплив на сприйняття також важливі. Геометричні форми можуть сприйматися як стабільні та контрольовані, в той час як органічні, неправильні форми можуть викликати відчуття природності та свободи.

Текстура як елемент емоційного впливу може додати твору глибину та тактильність. Різноманітність текстур може викликати різні тактильні уявлення та асоціації, від гладких та холодних до шорстких та теплих.

Динаміка та рух у композиції можуть викликати відчуття життя та енергії. Використання повторюваних елементів або контрастних ліній може створити відчуття ритму та руху, навіть у нерухомому зображенні.

У підсумку, *абстрактне мистецтво* використовує композицію як засіб для викликання емоційної реакції, надаючи глядачам можливість відчутти та інтерпретувати твір на особистому рівні. Це мистецтво не тільки впливає на візуальні сенсори, але й залучає емоційні та інтелектуальні відгуки, створюючи унікальний діалог між твором та його сприймачем.

11.2.9 Інноваційність

Абстрактне мистецтво є синонімом інноваційності, воно відоме своїм відходом від традиційних методів зображення та постійним пошуком нових форм вираження. Художники, які працюють у цьому жанрі, часто відкидають встановлені правила та конвенції, замість цього вони експериментують з композицією, матеріалами та техніками, щоб створити оригінальні та унікальні твори.

Відмова від фігуративності є однією з основних рис абстрактного мистецтва. Відкидаючи необхідність імітації реальності, абстрактні художники зосереджуються на внутрішній структурі та емоційному впливі своїх творів, використовуючи абстрактні форми та кольори для передачі своїх ідей.

Експерименти з матеріалами та техніками також є ключовими для інноваційності в абстрактному мистецтві. Художники використовують нестандартні матеріали, такі як пісок, металеві стружки, текстиль, а також нетрадиційні техніки, такі як краплення фарби, відбитки та колажі, щоб створити нові візуальні ефекти.

Інтерактивність та участь глядача часто стають частиною інноваційного процесу в абстрактному мистецтві. Художники можуть створювати твори, які вимагають від глядачів активної участі, наприклад, через зміну точки зору або фізичного взаємодії з твором.

Використання простору та світла може бути інноваційним, особливо коли художники інтегрують свої твори з навколишнім середовищем або використовують природне або штучне освітлення як частину своїх композицій.

Технологічні інновації також відіграють роль у сучасному абстрактному мистецтві. Художники використовують цифрові технології, відео, звук та інтерактивні медіа для створення багатовимірних та динамічних творів.

У підсумку, *інноваційність в абстрактному мистецтві* не обмежується лише новими формами вираження, але й постійним переосмисленням ролі мистецтва та художника. Це мистецтво постійно розвивається, відкриваючи нові горизонти та можливості для творчості, і в цьому його справжня інноваційність.

ЛЕКЦІЯ №12. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОМПОЗИЦІЇ. ЕКСПЕРИМЕНТИ ТА НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ

12.1 Сучасні підходи до композиції

Композиція як мистецтво впорядкування візуальних елементів у цілісне зображення є однією з основних складових образотворчого мистецтва. Історично, вона відігравала ключову роль у створенні гармонійних та змістовних творів: від давньогрецьких фресок до відродженських полотен. Сучасні підходи до композиції, однак, значно відрізняються від традиційних методів, відображаючи широкий спектр нових медіа та культурних контекстів.

Сучасні підходи до композиції відображають динамічний та постійно розвиваючийся характер мистецтва. Вони відкривають нові горизонти для творчості та спілкування, водночас вшановуючи історичні традиції та вносячи свій внесок у культурну спадщину.

Історія композиції відображає еволюцію мистецьких стилів та філософій. У *класичній античності та середньовіччі* композиція часто слідувала строгим правилам пропорцій та перспективи, що мало на меті створення ідеалізованих зображень. *Ренесанс* приніс з собою відродження інтересу до природної форми та світла, що вплинуло на композиційні техніки, такі як лінійна перспектива та хіральне балансування. *Бароко та романтизм* внесли драматизм та емоційність у композицію, використовуючи динамічні лінії та контраст світла та тіні.

Сучасність відкрила двері для експериментів з формою та простором. *Абстракціонізм*, наприклад, відмовився від представлення реальності на користь акценту на композиційній структурі та кольорі. *Постмодернізм* пішов ще далі, викликаючи традиційні поняття авторства та оригінальності, часто через колаж та асембляж. *Цифрові технології та нові медіа* розширили можливості композиції до безмежності, дозволяючи художникам створювати та маніпулювати зображеннями у способи, які були недоступні в минулому.

Сучасні тенденції вплинули на композицію в двох основних напрямках: *розширенні можливостей виразу та переосмислення ролі глядача*. Художники тепер мають можливість використовувати композицію для дослідження та вираження складних ідей та емоцій, часто залучаючи глядача до активної участі у творчому процесі. *Інтерактивність та мультимедійність* стали ключовими елементами сучасної композиції, дозволяючи створювати більш глибокий та особистий досвід.

Сучасне мистецтво постійно шукає нові шляхи для вираження ідей та емоцій. Експериментальні техніки у композиції відіграють важливу роль у цьому пошуку, дозволяючи художникам виходити за рамки традиційних підходів та створювати оригінальні та інноваційні твори.

Експериментальні техніки у композиції відкривають нові горизонти для мистецтва, дозволяючи художникам досліджувати невідоме та виходити за межі звичайного. Вони стимулюють інновації та творчість, спонукаючи глядачів дивитися на світ під новим кутом та знаходити нові значення у звичних речах. *Сучасне мистецтво* продовжує розвиватися завдяки сміливості та винахідливості художників, які не бояться експериментувати та відкривати нові шляхи виразу.

Розглянемо з вами деякі **новаторські методи та техніки**.

- *Міксед-медіа та колаж*

Однією з популярних експериментальних технік є використання міксед-медіа, де художники комбінують різні матеріали та елементи, такі як фотографії, текстиль, папір та навіть цифрові зображення, для створення багатошарових композицій. Колаж, як форма

міксед-медіа, дозволяє художникам створювати нові контексти та значення шляхом комбінування різноманітних образів та текстів.

- *Цифрове мистецтво*

Цифрові технології відкрили нові можливості для композиції. Художники використовують програмне забезпечення для маніпулювання зображеннями, створення віртуальних реальностей та анімацій. Цифрове мистецтво може включати інтерактивні елементи, де глядачі можуть впливати на твір або навіть стати його частиною.

- *Перформативна композиція*

Перформативна композиція об'єднує візуальне мистецтво з театральними елементами. Художники можуть використовувати своє тіло як частину композиції, вводячи час та рух як ключові компоненти своїх творів. Це створює динамічні та ефемерні твори, які існують лише у момент їх виконання.

- *Використання нестандартних матеріалів*

Експерименти з матеріалами також є важливою частиною сучасної композиції. Художники використовують неочікувані матеріали, такі як побутові предмети, природні елементи або навіть живі організми, для створення унікальних та провокативних творів.

12.2 Композиція та технологія

У сучасному світі *цифрові технології* радикально змінили підходи до композиції в мистецтві. Від фотографії та живопису до скульптури та архітектури, цифровізація відкрила нові горизонти для творчості та інновацій. Цифрові технології не тільки змінили інструменти, які художники використовують для створення мистецтва, але й саму природу композиції. Вони дозволяють художникам досліджувати нові ідеї, створювати більш складні та інтерактивні твори, та взаємодіяти з глядачами у нових форматах. Цифровізація відкрила безмежні можливості для творчості, роблячи мистецтво більш доступним та змінюючи спосіб, яким ми сприймаємо та цінуємо візуальні твори.

- *Цифрова фотографія та обробка зображень*

Цифрова фотографія дозволила художникам миттєво переглядати та редагувати свої зображення, надаючи їм безпрецедентний контроль над кінцевим продуктом. Програми для обробки зображень, такі як Adobe Photoshop, відкривають можливості для маніпуляції кольором, текстурою та формою, дозволяючи створювати композиції, які були б неможливі в аналоговій фотографії.

- *3D моделювання та віртуальна реальність*

3D моделювання та віртуальна реальність розширили межі просторової композиції. Художники та дизайнери можуть створювати складні тривимірні сцени та об'єкти, які можуть бути досліджені та пережиті в віртуальному просторі. Це не тільки змінює спосіб створення мистецтва, але й спосіб його сприйняття.

- *Цифровий живопис та ілюстрація*

Цифрові планшети та програми для малювання, такі як Procreate та Adobe Illustrator, дозволяють художникам експериментувати з лініями, текстурами та кольорами без обмежень традиційних матеріалів. Цифровий живопис може імітувати класичні техніки або створювати абсолютно нові стилі, які раніше були недосяжні.

- *Алгоритмічне мистецтво*

Алгоритмічне мистецтво, де композиції створюються за допомогою програмування, відкриває нові можливості для генеративного мистецтва. Художники використовують код для створення візуальних ефектів, які можуть бути випадковими або високо структурованими, залежно від заданих алгоритмів.

12.3 Інтерактивність та участь глядача

Сучасне мистецтво все більше звертається до *інтерактивності*, перетворюючи пасивного глядача на активного учасника творчого процесу. Експериментальні композиції часто вимагають безпосередньої участі глядачів, що змінює традиційне розуміння мистецтва.

Інтерактивність та участь глядача в експериментальних композиціях відкривають

нові можливості для мистецтва. Вони змінюють не тільки спосіб, яким ми сприймаємо мистецтво, але й саму його суть. Глядачі стають активними учасниками, що робить мистецтво більш живим, релевантним та впливовим.

- *Від пасивності до активності*

Традиційно, роль глядача в мистецтві була пасивною: спостерігати, розмірковувати, оцінювати. Однак, інтерактивність вносить корінні зміни. Глядачі стають співтворцями, їхні дії та реакції впливають на сам твір. Це створює динамічний діалог між твором та його сприйняттям, де кожен глядач може мати унікальний досвід.

- *Технології як посередник*

Цифрові технології відіграють ключову роль у створенні інтерактивних композицій. Вони можуть відстежувати рухи, вибір та навіть емоції глядачів, адаптуючи твір в реальному часі. Такі технології, як доповнена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR), дозволяють глядачам взаємодіяти з твором у повністю нових вимірах.

- *Експериментальні простори*

Інтерактивність також змінює самі простори, де мистецтво представлене. Галереї та музеї перетворюються на місця експерименту, де глядачі можуть взаємодіяти з інсталяціями, перформансами та іншими формами мистецтва. Це робить мистецтво більш доступним та зрозумілим для широкої публіки.

- *Соціальний вимір*

Інтерактивність в мистецтві також має сильний соціальний вимір. Вона може спонукати до дискусій, співпраці та навіть соціальних змін. Глядачі не просто споживають мистецтво; вони стають його частиною, що може вести до глибшого розуміння та осмислення соціальних питань.

12.4 Міждисциплінарні підходи

Міждисциплінарність у мистецтві відкриває нові безмежні можливості для творчості, збагачуючи композиційні методи через злиття різних форм та практик. Вони дозволяють створювати твори, які перевершують суму своїх частин, пропонуючи глядачам багатовимірний досвід. Через злиття різних мистецьких форм та практик, міждисциплінарність стимулює інновації та сприяє культурному розвитку.

- *Розширення меж мистецтва*

Міждисциплінарні підходи розмивають традиційні межі між різними мистецькими дисциплінами. Художники, музиканти, танцюристи, письменники та інші творці об'єднують свої зусилля для створення комплексних творів, де кожна дисципліна вносить унікальний вклад у загальну композицію.

- *Технологія як зв'язуюча ланка*

Сучасні технології діють як каталізатор міждисциплінарності, дозволяючи легко інтегрувати різні мистецькі форми. Цифрове мистецтво, відео, звукове дизайнування та інтерактивні інсталяції є прикладами, де технологія сприяє створенню нових мистецьких виразів.

- *Колаборативні проєкти*

Міждисциплінарність часто передбачає колаборацію між творцями з різних сфер. Це сприяє обміну ідеями та культурними перспективами, що збагачує творчий процес та веде до створення оригінальних та глибоких творів.

- *Експерименти з формою та змістом*

Міждисциплінарні підходи дозволяють художникам експериментувати з формою та змістом, використовуючи елементи з різних дисциплін для створення нових значень та вражень. Це може включати злиття живопису з поезією, танцю з скульптурою, або музики з архітектурою.

- *Соціальний та культурний контекст*

Міждисциплінарні твори часто відображають соціальний та культурний контекст, в якому вони створені. Вони можуть висвітлювати актуальні проблеми, викликати дискусії та сприяти культурному обміну, роблячи мистецтво релевантним та значущим.

12.5 Композиція в неформальному мистецтві

Неформальне мистецтво, таке як стріт-арт та графіті, є важливою частиною сучасної культурної ландшафту. Ці види мистецтва відрізняються своєю доступністю та здатністю до соціального коментарю, а композиція в них відіграє ключову роль у передачі повідомлення та емоцій.

Композиція в неформальному мистецтві є важливим інструментом для передачі повідомлень та емоцій. Вона дозволяє художникам використовувати простір, колір, форму, символіку та динаміку для створення творів, які впливають на глядачів та залишають тривалий вплив. Через свою доступність та відкритість, неформальне мистецтво продовжує бути потужним засобом виразу в сучасному світі.

- *Визначення простору*

Одним з основних аспектів композиції в неформальному мистецтві є вибір простору. Стріт-арт художники часто використовують урбаністичні елементи, такі як стіни будинків, мости, або навіть цілі вулиці, як полотно для своїх творів. Вони враховують архітектурні особливості та контекст місця, щоб їхній твір гармонійно вписувався в оточення або, навпаки, створював контраст.

- *Колір та форма*

Композиція в неформальному мистецтві часто залежить від використання кольору та форми. Графіті-арт, наприклад, використовує яскраві кольори та болдові лінії для привертання уваги та вираження сильних емоцій. Художники можуть використовувати колірні контрасти або гармонію, щоб підкреслити певні елементи або створити певний настрій.

- *Символізм та метафора*

Неформальне мистецтво часто містить сильний символічний або метафоричний зміст. Композиція в таких творах може бути використана для створення алегорій або для представлення складних ідей у спрощеній, але потужній формі. Через це, глядачі можуть інтерпретувати твір на багатьох рівнях.

- *Динаміка та рух*

Неформальне мистецтво часто характеризується динамікою та відчуттям руху. Це може бути досягнуто через використання кривих ліній, перекручених форм, або навіть через розміщення творів у місцях з високим рівнем активності. Така композиція додає енергії та життєвості твору.

- *Взаємодія з громадськістю*

Неформальне мистецтво часто створюється з метою взаємодії з громадськістю. Композиція може бути спрямована на залучення перехожих, спонукання до роздумів або навіть до дії. Це робить неформальне мистецтво особливо ефективним у соціальних кампаніях або протестах.

12.6 Абстракція та композиція

Абстрактне мистецтво, яке відмовляється від безпосереднього зображення видимого світу, пропонує унікальний підхід до композиції. Воно не просто відкидає імітацію реальності, але й створює новий візуальний мову, що базується на формі, кольорі та лінії.

Абстрактне мистецтво та його композиційні принципи продовжують впливати на сучасне візуальне мистецтво, пропонуючи безмежні можливості для творчого вираження. Воно вимагає від глядачів активної участі у процесі інтерпретації, дозволяючи кожному знайти власне значення у відокремлених від реальності формах та кольорах.

- *Відмова від представлення*

Основою абстрактного мистецтва є відмова від представлення конкретних об'єктів або сцен. Це звільняє художників від обмежень реалістичного зображення, дозволяючи їм зосередитися на внутрішній гармонії, емоційному виразі та динаміці форм.

- *Композиційний баланс*

Незважаючи на відсутність реалістичних зображень, абстрактне мистецтво все ще покладається на композиційний баланс. Художники використовують принципи симетрії та

асиметрії, контрасту та гармонії, щоб створити візуально збалансовані твори, які привертають та утримують увагу глядача.

- *Колір як засіб виразу*

У абстрактному мистецтві колір часто стає основним засобом виразу. Художники можуть використовувати яскраві та насичені кольори для передачі сильних емоцій або ж вдаватися до монохромності для створення спокійної, медитативної атмосфери.

- *Лінія та форма*

Лінії та форми є фундаментальними елементами абстрактного мистецтва. Вони можуть бути використані для створення ритму, напрямку руху, або навіть для імітації тривимірності на двовимірній поверхні.

- *Текстура та матеріал*

Текстура та вибір матеріалів також відіграють важливу роль у композиції абстрактного мистецтва. Використання різних технік нанесення фарби, колажу, або навіть залучення нестандартних матеріалів може додати твору глибини та тактильності.

- *Динаміка та рух*

Абстрактне мистецтво часто характеризується відчуттям динаміки та руху. Художники можуть створювати ілюзію руху через криві лінії, зміщення форм, або навіть через активне використання негативного простору.

12.7 Композиція та концептуалізм

Концептуалізм у мистецтві підкреслює пріоритет ідеї або концепту над традиційними естетичними та матеріальними якостями твору. У цьому контексті, композиція перестає бути лише візуальним упорядкуванням елементів на полотні чи в просторі, а стає способом організації концептуального змісту.

Композиція в концептуальному мистецтві є складним процесом, який включає в себе не тільки візуальне упорядкування, але й глибоке розуміння ідей та концептів, які лежать в основі твору. Через це, концептуальне мистецтво часто вимагає від глядачів більш активної участі у процесі сприйняття та інтерпретації, роблячи кожен твір унікальним досвідом.

- *Ідея як основа твору*

У концептуальному мистецтві ідея або концепт є фундаментом твору. Композиція в такому контексті визначається не стільки візуальними характеристиками, скільки способом, яким ідея передається глядачу. Це може включати в себе текст, фотографії, знайдені об'єкти, або навіть акти перформансу.

- *Контекст та сприйняття*

Композиція в концептуальному мистецтві часто залежить від контексту, в якому твір представлений. Художники можуть використовувати простір галереї, історичні референси, або соціально-політичні ситуації, щоб підсилити значення своїх ідей.

- *Взаємодія з глядачем*

Композиція в концептуальному мистецтві часто розрахована на активну взаємодію з глядачем. Ідеї та концепти можуть бути представлені таким чином, що вимагають від глядача замислитися, зробити вибір, або навіть взяти участь у творі.

- *Мова та символізм*

Мова та символізм є важливими інструментами у формуванні композиційної структури концептуального мистецтва. Через слова та символи художники можуть передати складні ідеї та концепти, які можуть бути інтерпретовані на різних рівнях.

- *Матеріал та форма*

Навіть якщо концептуальне мистецтво фокусується на ідеях, вибір матеріалів та форм все ще може відігравати роль у композиції. Художники можуть вибирати матеріали з особливими конотаціями або форми, які символізують певні концепти.

12.8 Нетрадиційні матеріали та процеси

У сучасному мистецтві все частіше зустрічається використання нетрадиційних матеріалів та процесів, які відкривають нові горизонти для творчості та експериментів у

композиції. Використання нетрадиційних матеріалів та процесів у мистецтві відкриває нові можливості для художників та глядачів. Це сприяє розвитку мистецтва як динамічного та багатогранного явища, яке постійно розвивається та відображає зміни у суспільстві та технологіях. Таке мистецтво може стимулювати дискусії, викликати емоції та надихати на зміни, роблячи його важливою частиною культурного діалогу.

- *Розширення поняття матеріалу*

Традиційно мистецтво асоціювалося з такими матеріалами, як фарба, полотно, камінь, або метал. Однак, сучасні художники все частіше вдаються до використання предметів повсякденного життя, природних матеріалів, або навіть цифрових медіа, щоб створити свої твори. Це може включати в себе все, від пластикових відходів до живих рослин або звуків.

- *Експерименти з процесом*

Не лише вибір матеріалів, але й сам процес їх використання є предметом експериментів. Художники можуть застосовувати нетрадиційні методи, такі як випадковість, трансформація через природні процеси, або навіть включення технологічних процесів, як частина творчого акту.

- *Взаємодія з простором*

Нетрадиційні матеріали та процеси часто вимагають від художників більш глибокого розуміння простору, в якому вони працюють. Це може бути використання простору галереї у несподіваний спосіб, створення інсталяцій на відкритому повітрі, або навіть створення віртуальних просторів у цифровому середовищі.

- *Інтерактивність та участь глядача*

Використання нетрадиційних матеріалів та процесів часто веде до більшої інтерактивності у мистецтві. Глядачі можуть бути запрошені до участі у створенні твору або взаємодії з ним, що робить досвід мистецтва більш особистим та значущим.

- *Соціальний та екологічний коментар*

Часто використання нетрадиційних матеріалів служить не лише естетичним цілям, але й стає засобом соціального або екологічного коментарю. Художники можуть використовувати матеріали, які висвітлюють певні проблеми, такі як споживацтво, відходи, або зміна клімату.

12.9 Критичний аналіз сучасних композицій

Сучасне мистецтво є полем для експериментів та новаторства, де композиція виступає не лише як організаційний принцип, але й як засіб концептуального вираження. Критичний аналіз сучасних композицій вимагає глибокого розуміння як традиційних, так і інноваційних елементів, які художники використовують для створення своїх творів, а також не лише естетичної оцінки, але й розуміння більш глибоких концептуальних шарів, які художник вкладає у свої твори. Це дозволяє не тільки оцінити твір з точки зору його візуальних якостей, але й зрозуміти більш широкий контекст, в якому цей твір існує та взаємодіє з глядачем. Сучасні композиції є відображенням постійно змінюваного світу мистецтва, де кожен твір може бути як вікном у сучасність, так і дзеркалом, що відображає глядача.

- *Візуальний порядок та гармонія*

Традиційно, композиція в мистецтві прагне до створення візуального порядку та гармонії. У сучасних творах, цей принцип може бути як дотриманий, так і свідомо порушений. Критичний аналіз повинен враховувати, як розміщення елементів, використання кольору та форми, а також ігри з перспективою та простором впливають на загальне сприйняття твору.

- *Контекстуальність*

Сучасні композиції часто вбирають у себе контекстуальність, відображаючи соціальні, політичні, або культурні реалії. Критичний аналіз має виявити, як художник використовує композицію для коментування або критики цих реалій, та як це впливає на інтерпретацію твору.

- *Інтерактивність та участь глядача*

Багато сучасних творів включають елементи інтерактивності, де композиція розгортається у взаємодії з глядачем. Критичний аналіз повинен оцінити, як ця взаємодія впливає на досвід сприйняття твору та які нові значення вона може відкрити.

- *Матеріал та техніка*

Сучасні художники часто використовують нетрадиційні матеріали та техніки, які самі по собі стають частиною композиційної структури. Критичний аналіз має розглянути, як вибір матеріалів та методів роботи з ними впливає на зміст та форму твору.

- *Експеримент та інновація*

Сучасне мистецтво нерідко включає експерименти з композицією, що можуть виходити за рамки звичних нам категорій та визначень. Критичний аналіз повинен враховувати, як інновації в композиції впливають на еволюцію мистецьких форм та практик.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Арнхейм Р. Мистецтво і візуальне сприйняття. — Київ: Основи — 2010. — 392 с.
2. Артемьєва І. С. Основи композиції в дизайні : навчальний посібник (з практикумом) з навчальної дисципліни — Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». — 2023. — 131 с.
3. Юшко В. Колір у системі візуальних засобів комунікації — Київ : Український науковий журнал «ОСВІТА РЕГІОНУ»
4. Іттен Й. Мистецтво кольору — Харків : Ранок — 2011. — 96 с.
5. Лосєв І. В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст. — К., 1995.-224 с.
6. Селігей П. О. Роль композиції у створенні та сприйнятті наукового твору. — 2015. — 10 с.